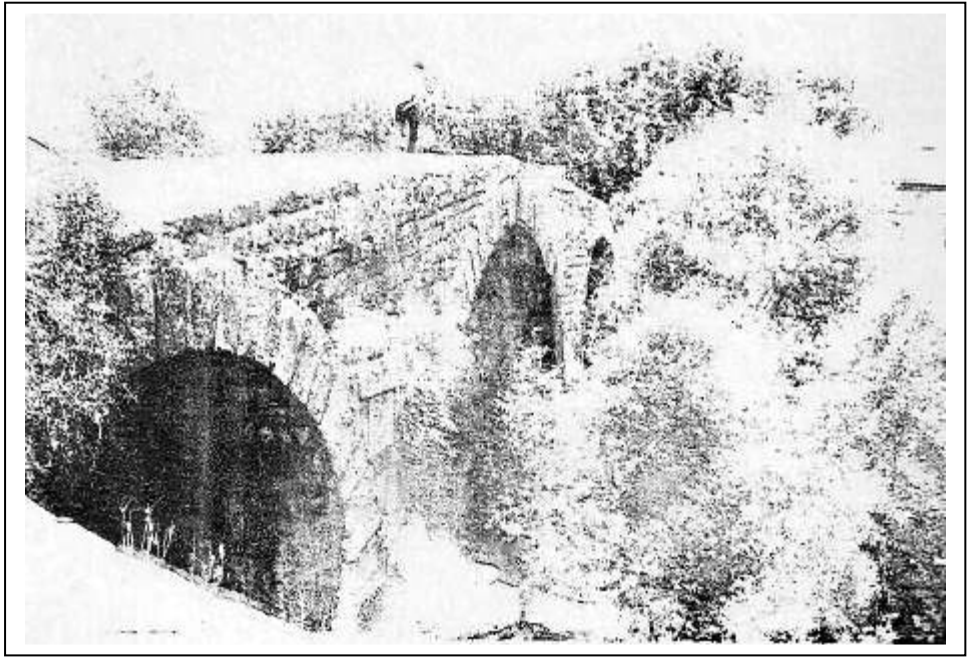

BERGAMA BELLETEN

Sayı : 5

Eylül : 1994

BERKSAV
BERGAMA KÜLTÜR VE SANAT VAKFI

YILDA BİR ÇIKAR

Sahibi:

BERKSAV

Bergama Kùltür ve Sanat Vakfı adına
Mustafa PULCU

Genel Yayın Yönetmeni:

A. Gürbüz BAĞANA

Yayın Kurulu:

A. Gürbüz BAĞANA Ogün KAYACAN Osman DÖŞEMECİ Reyhan KÖRPE

Fotoğraflar:

Tahsin TUNA

Yönetim Yeri:

BERKSAV İzmir Cad. No: 54 35700 BERGAMA TLF:6321059

DİZGİ:

Granit Ofset Ertuğrul Mah. Kuduğ Çıkmazı No: 10 BERGAMA

Baskı:

Granit Ofset TLF:6324822

İÇİNDEKİLER

Gülbüz BAĞANA	: Bu Sayıda
M. Teme! KOÇAKLAR	: Cumhurbaşkanımıza Sunulan 1994 Bergama Raporu
Sefa TAŞKIN	: Mustafa Haluk Ökeren: Bir Bergamalı
Şakir SÜTER	: Bergamalı Olmak
Hacer ÖZMAKAS	: Tarihin İlk Kağıt Ambargosu
Eyüp ERİŞ	:Antik Yolculuk Bergama'da Antik Mezarlar
Osman BAYATLI	: Mermer Direkler ve Kızılavlı Mermer Direkler'deki
Antik Duvarın Tamiri Münasebetiyle	
Ertan ALA YAT	: Üçkemer Köprüsü
Yavuz ÖZMAKAS	: Bir Kitabın Peşinde Bir Kültür Dedektifliğinin
Öyküsü	
Turgut AŞKIN	: Bergama Yöresinde Süs ve Nazar Takılan
Mustafa PULCU	: Bergama Çeşmeleri
İzzettin SUNER	: İlk Kurşun Bergama Baskını
Haluk ELBE	: Sanat ve Kültür Gecesi
Seldağ HAMARAT	: Bergama'yı Ziyaret
Gülnur GÜÇLÜ	: Ya Sonrası?
Kazım YARAY	: Bergama'da Halıcık
Mehmet ERMİŞ	: Bergama Halk Eğitimi Merkezi Kuruluşu
Tahsin TUNA	: Anadolu Basını
Yavuz ÖZMAKAS	: Bergama Yerel Basını
Nihat ÖZÇOBAN	: Vakıftan Haberler
Muazzez İlmiye ÇİĞ	: Beyin Hastalıkları Üzerine Çalışan Dünya
Çapındaki Ünlüler Yolu	
Hamdi UĞUR	: Bergama Asklepion'u ve Günümüz
Özgül DOĞDU	: Bergama'da Resmi Yapılar
Gülbüz BAĞANA	: Örfene

BERGAMA KÜLTÜR VE SANAT VAKFI
BERGAMA FOUNDATION FOR CULTURE AND ARTS

Yazılı izin alınmak kaydıyla kısmen ya da tamamen alıntı yapılabilir.
BU BİR BERKSAV KÜLTÜR HİZMETİDİR.

BU SAYIDA
***Gürbüz BAĞANA**

Yayın Kurulu Başkanımız sevgili Yavuz Özmakas, görevi gereği Bergama'dan ayrılınca , bu görevi sizlerin hoşgörüsüne sığınarak üstlendim. Daha önceleri üç ayda bir çıkan Bergama Belleten'de yazılar yazarken çok rahattım. Yayın Kurulu'na geçince; yazıları toplamak, resim, fotoğraf, redaksiyon, baskı, bürokrasi, matbaacılar, zaman... v.b. konular karşıma çıkınca, yılda dört kez bu devlerle savaşılamayacağımı anladım. Çözüm, 4. sayımızda da belirttiğimiz gibi yılda bir ama daha katılımlı ve kapsamlı çıkmaktı. Umuyorum bu sayımızda bunu az da olsa gerçekleştirebildik.

Bu sayıda Bergama Kaymakamı M. Temel Koçakların Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'e sunduğu Bergama 1994 Raporunda Bergama'nın bugünü ve yarınıyla ilgili bilgiler yer almaktadır.

Siyasal kimliğinin yanı sıra gazeteci ve yazar olarak edebi kimliğiyle de tanıdığımız Sefa Taşkın, siyaset ve kültür yaşamımızın sınır taşlarından M. Haluk Ökeren'i anlatıyor.

Tercüman grubu gazetelerinde yazılarını zevkle okuduğumuz Şakir Süter sağlam ve ironik biçimiyle dergimizi onurlandırdı. "Bergamalı Olmak" başlıklı yazısı, umarım dergimizde çıkacak yazıların ilki olur.

Dergi ve kitaplarımızın çevirmenlik, redaktörlük, araştırmacılık hizmetleri yanında, bu sayımızda da "Tarihin İlk Kağıt Ambargosu" ile yine bizleri yalnız bırakmadı Hacer Özmakas. Parşömenin doğumunu anlatan bu yazı güzel bir araştırma.

Bergama Uygarlık Tarihi adlı yapıtıyla araştırma dalında ilk çıkışını yapan Eyüp Eriş artık Bergama ve çevresi için en önemli belge ve bilgi kaynağı. Yazı diliyle yerelliğin sıcaklığını, konulara yaklaşımıyla bilimin evrenselliğini ve güvenilirliğini taşıyan Eriş'i sanırım ilgiyle okuyacaksınız.

Yaşadığı 1892-1958 yıllarında Bergama'yı tanımak için soluk alan, Bergama'yı tanıtmak için soluk veren Osman Bayatlı'nın, Adalet Sarayı, Sunak ve ibadethane hizmetleri veren Bazalika ile ilgili yazısı 1952 yılının Bugün gazetesinden aktarıldı.

Anadolu'nun fiziksel altyapısında çok emeği olan Ertan Alayat'ı 2. sayımızdaki şiirinden tanıyoruz. Adına türküler yakılan "Üçkemer Köprüsü"nü şiirsel, sınımsız biçimiyle bizlere anlatıyor.

Ses bayrağımız Türkçe'nin 16. yüzyılın ilk yarısında Bergamalı Kadri tarafından yazılmış dilbilgisi kitabı olan "Müeyyüret-ül =Ulum" Yavuz Özmakas'ın araştırmacılığıyla bu sayımızı süslemektedir. Yavuz Özmakas'ın yazı dizisi "Bergama Yerel Basını" bu sayımızda sona eriyor.

Zengin bir kültüre ve altkültüriye sahip yöremizin süs ve nazar takılarını Turgut Aşkın aktarıyor.

Günümüzde önce işlevleri, ardından kendileri yok edilen sokak çeşmelerimizi,

Vakıf Başkanımız Mustafa Pulcu unutulmaktan kurtarmaya çalışıyor.

Çok Partili Demokrasiye geçiş döneminin renkli yerel politikacısı, ünlü terzisi İzzettin Suner yıllar önce sonsuzluğa göçse de yazısıyla aramızda. 14 Eylül 1948 tarihli bu yazısında Kurtuluş Savaşımızın önemli bir cephesine, Bergama'ya ait bölüme ışık tutuyor.

Bergamamıza yıllarca müzeci ve aydın olarak çok emeği geçen, daha sonra Bodrum'da müze müdürü olarak çalışan, Bodrum Sualtı Müzesi'ni kuran Haluk Elbe'nin "Sanat ve Kültür Gecesi" yazısı bizleri 1948'lere götürüyor. Yaşasaydı "Nereden geldik, nereye döndük" başlığını taşıyabilir miydi?

*** Dış Doktoru**

Vakfımıza çok emeği geçen Seldağ Hamarat yeni bir araştırmasında İzmir Rehber'inden Bergama ile ilgili bölümü aktarıyor.

Yerel gazetelerimizde çıkan şiir ve dzyazılarıyla duygu ve düşüncelerini bizlere aktaran Gülnur Güçlü, sanki soyadından aldığı kalemiyle, bizleri dn-bugün-yarın üçgeninde düşünmeye çağırıyor.

Halk Eğitim Merkezi Müdürü Mehmet Ermiş ve yardımcısı Kazım Yaray bu sayımızın konukları. Kurumlarını ve yokolmakla yeniden keşfedilmek arasında kalan halıcılığımızı bizlere aktarıyorlar.

Yerel basınımıza olduğu kadar medyaya da muhabir olarak büyük katkıları olan Tahsin Tuna bu kez "Anadolu Basını" nı işliyor.

Muazzez İlmiye ığ'ın bize yazdığı «Beyin nlleri Yolu» ilgili mektubundaki dileği umarım gerçekleşir.

Nrootoloji kongresinde Bergama ile karşılaşan Dr. Hamdi Uğur'un yazısını Cumhuriyet gazetesinden aktardık.

Bergama mimarisini araştıran zgl Doğdu'nun, resmi dairelerimizi anlatan bu yazısını okuduğumuz anda Hükümet binamız Emniyet binamız oldu. Araştırmacımızın yazılarını kitaplaştırıyoruz.

ocukluğumun en güzel anılarının beşiği bağlarımızı aktarmaya çalıştığım denememle sizleri umarım sıkmam.

Vakfımızın bir yıllık çalışmalarını Nihat zoban zgn biçemiyle sizlere aktarıyor

BERGAMA RAPORU

17.11.1994 tarihinde sayın Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel, Bergama Hükümet Konağını hizmete açmak üzere ilçemize geldi.

İlçe Kaymakamımız M. Temel Koçaklar, Bergama'yla ilgili genel bilgileri içeren bir rapor sundu Cumhurbaşkanımıza. Bu raporu aynen yayınlıyoruz.

1. BÖLÜM GENEL BİLGİLER

İLÇENİN TOPLAM NÜFUSU.....	101.421
İLÇENİN MERKEZ NÜFUSU.....	42.554
KASABALAR NÜFUSU	11.817
KÖYLER NÜFUSU.....	47.050
İL MERKEZİNE UZAKLIĞI.....	107 Km.
BELEDİYE SAYISI	6
KÖY SAYISI	117 Km.
YÜZÖLÇÜMÜ	166.8Km.2
RAKIMI (İLÇE MERKEZİ).....	68 m.
RAKIMI (AKROPOLDE)	331 m.

TARIM

TARIM ARAZİSİ	45. 396 Ha.
SULANAMAYAN ARAZİ	27. 208 Ha.
DEVLET SULAMASI	3. 080 Ha.
HALK SULAMASI.....	15. 108 Ha.
TOPLAM SULANAN ARAZİ	18. 188 Ha.
ZEYTİN AĞACI.....	779. 200 Adet
ZEYTİN ÜRETİMİ.....	12. 700 Ton
PAMUK EKİM ALANI	12. 000 Ha.
PAMUK ÜRETİMİ.....	37. 410 Ton
TÜTÜN EKİM ALANI	7. 000 Ha
TÜTÜN ÜRETİMİ	4. 358 Ton
ÇAM FISTIĞI ALANI	15. 630 Ha.
ÇAM FISTIĞI ADEDİ	1.563. 000 Adet
YILLIK ÜRETİM	600-800 Ton
ÇAM FISTIĞI ÜRETİLEN KÖY SAYISI.....	16 Köy

SAĞLIK

HASTANE SAYISIDevlet : 1 Özel : -
DOĞUMEVİ SAYISI -
SİGORTA SAYISI -
SAĞLIK OCAĞI SAYISI10 Merkez: 3 Köy-Ksb.:7
SAĞLIKEVİ SAYISI '28
UZMAN DOKTOR..... '32
PRATİSYEN DOKTOR.....25
DIŞ HEKİMİ 5
HEMŞİRE SAYISI.....73
EBE SAYISI.....58
SAĞLIK MEMURU SAYISI18
AÇS/AP TABİBİ3 Uzm. 1 Pratisyen: 2
1 HEKİME DÜŞEN HASTA SAYISI.....3607
HASTANEDEKİ YATAK SAYISI200 Fiili yatak sayısı : 160
YATAK BAŞINA DÜŞEN HASTA SAYISI.....37
YEŞİLKART VERİLENLERİN SAYISI10486

ULAŞIM

ASFALT DEVLET YOLU45 Km.
ASFALT İL YOLU127Km.
ASFALT KÖY YOLU369 Km. (87 Köy, 3 Mahalle)
STABİLİZE İL YOLU.....12 Km.
STABİLİZE KÖY YOLU.....157 Km. (22 Köy, 3 Mahalle)
TESVİYE KÖY YOLU49 Km. (4 Köy, 2 Mahalle)

MİLLİ EĞİTİM	MERKEZ:	KÖY
İLKOKUL SAYISI	125	11 114
İLKOKUL ÖĞRENCİ SAYISI	6517	3197 3320
İLKOKUL ÖĞRETMEN SAYISI	266	109 157
ORTAÖĞRETİM OKUL SAYISI	13.. 8	5
ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİ SAYISI	5623	5271 352
ORTAÖĞRETİM ÖĞRETMEN SAYISI	465	382 83
İLKÖĞRETİM OKULLARI SAYISI	72	5
İLKÖĞRETİM OKULLARI ÖĞRENCİ SAYISI	3084	2248 836
TAŞIMALI EĞİTİM	Taşınan Köy : 42 Öğr. Say. :	
768		

İLÇE GENELİNDE

TOPLAM OKUL SAYISI	145
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	15.224
TOPLAM ÖĞRETMEN SAYISI	731
1994 YILI PROG. DRS. SAYISI	480
<u>TOPLAM OKUL SAYISI MERKEZ:</u>	
İLKOKUL	11
İLKÖĞRETİM OKULU	2
ORTA-LİSE	9
KÖY VE KASABALAR :	
İLKOKUL	114
İLKÖĞRETİM OKULU	5
ORTA-LİSE	3

SANAYİ KURULUŞLARI

TARIM ÜRÜNLERİNİ İŞLEYEN SANAYİ KURULUŞLARI TOPLAMI	56
UN VE UNLU GIDALAR SANAYİ	2
PAMUK ÇIRÇIR TESİSLERİ	16
PAMUK İPLİ İ DOKUMA SANAYİ	1
İNCİR-ÜZÜM VE İŞLEME YERLERİ	9
SÜT MAMULLERİ İMALATHANELERİ	14
TURİZM	

KONAKLAMA TESİS SAYISI	20
KONAKLAMA TESİSLİ YATAK SAYISI	955
TURİZM İŞLETMELİ TESİS SAYISI	3
TURİZM İŞLETMELİ TESİS YATAK SAYISI	350
BELEDİYE BELGELİ TESİS SAYISI	17
BELEDİYE BELGELİ TESİS YATAK SAYISI	445
YATIRIM BELGELİ TESİS SAYISI	2
YATIRIM BELGELİ YATAK SAYISI	160

KÖY İÇME SULARI

SUYU YETERLİ KÖY SAYISI	93
SUYU YETERSİZ MAHALLE SAYISI	1
SUYU YETERSİZ KÖY SAYISI	18
SUYU YETERLİ MAHALLE SAYISI.....	6
SUSUZ KÖY SAYISI	2
Bozyerler)	

(Sekilik-

HABERLEŞME

İLÇEDEKİ TELEFON SAYISI	20. 615
TELEKS SAYISI	8
FAKS SAYISI	139
ANKESÖRLÜ TELEFON	73

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK

İLÇEDEKİ FAAL İŞYERİ SAYISI	6. 155
İŞ YERİNDE ÇALIŞAN SİGORTALI İŞÇİ SAYISI	3. 600
TOPLAM BAĞ-KUR, SİGORTALI TARIM DAHİL	12. 500
İLÇEMİZ TEKSTİL FABRİKASINDA ÇALIŞAN İŞÇİ SAYISI	800
MALİ DURUM	

MÜKELLEF SAYISI	25. 774
31 EKİM 1994 İTİBARI İLE BÜTÇE GELİRLERİ	

TAHAKKUK (TL) :	TAHSİLAT (TL) :	YÜZDESİ
:	:	
387.836.682.000-TL	196.093.009.000-TL	% 53.28
31 EKİM 1994 İTİBARI İLE VERGİ GELİRLERİ		

TAHAKKUK (TL) :	TAHSİLAT (TL) :	YÜZDESİ
:	:	
364.836.682.000-TL	196.093.009.000-TL	% 53.74
GENEL BÜTÇEDEN MAAŞ ALAN PERSONEL SAYISI	1.745	
Dİ ER KURUMLARDAN MAAŞ ALAN İŞÇİ-MEMUR SAYISI	2.351	

ÖZEL DAİRE 31 EKİM TARİHİ İTİBARI İLE		
TAHAKKUK (TL) _____	TAHSİLAT (TL) _____	:
YÜZDESİ :		
1.513.403.874-TL	1.513.403.874.-TL	%
100		

KÜLTÜR

1993 YILI ÖRENLERLERİ ZİYARETÇİ SAYISI	386.804
1993 YILI ÖRENLERLERİ GELİRİ	5.308.500.000.-TL
1993 YILI MÜZE ZİYARETÇİ SAYISI	58.468
1993 YILI MÜZE GELİR DURUMU	152.550.000.-TL
1994 EKİM AYI SONU İTİBARI İLE ÖRENLERLERİ ZİYARETÇİ SAYISI	249.686
1994 EKİM AYI SONU İTİBARI İLE ÖRENLERLERİ GELİRİ	5.297.550.000.-TL
1994 EKİM AYI SONU İTİBARI İLE MÜZE ZİYARETÇİ SAYISI	35.199
1994 EKİM AYI SONU İTİBARI İLE MÜZE GELİR	

DURUMU	232.170.000.-TL
GENEL ÖRENYERLERİ SAYISI	20
DÜZENLENEN ÖRENYERLERİ SAYISI	3
DÜZENLENEMEYEN ÖRENYERLERİ SAYISI	17

MALİ DURUM

31 EKİM 1994 TARİHİ İTİBARIYLA

TOPLAM TAHAKKUK	387.047.717.000.-TL
TOPLAM TAHSİLAT	206.222.241.000.-TL
TAHSİLAT Y	% 53.28
KAMU PERSONELİ GİDERİ	492.960.000.000.-TL
GENEL BÜTÇEDEN MAAŞ ALAN PERSONEL	1.745
KAMU PERSONELİ SAYISI	4.096

TÜTÜN :

YILLIK ÜRETİM	4.358 Ton
TEKELİN ALDIĞI	2.122.373 Kğ
TÜCCARIN ALDIĞI	2.235.371 Kğ
TEKELİN ÖDEDİĞİ	99.184.309.425- TL
TÜCCARIN ÖDEDİĞİ	93.808.044.500-TL
TOPLAM ÖDENEN MİKTAR	192.992.353.000- TL

HUBUBAT ALIMLARI :

YILLIK ÜRETİM	29.640 Ton
TMO'NIN ALDIĞI	1.000 Ton
ÖDENEN PARA MİKTARI	3.200.000.000.- TL
YILLIK GİRDİ	100.240.000.000.-TL

SÜT GELİRİ :

YILLIK SÜT ÜRETİMİ	16.000.000.Kğ
YILLIK SÜT GİRDİSİ	80.000.000.000. -TL

BESİ HAYVANCILIĞI GELİRİ:

YILLIK SATIŞ YAPILAN HAYVAN MİKTARI	5.000 Adet
YETİŞTİRİCİLERİN YILLIK GELİRİ	90.000.000.000. -TL

ORMAN _____:

KURU ORMAN ALANI..... 59.777 He.
BALTALIK ALAN..... 33.558 He
TOPLAM ALAN 93.335 He

ÖZEL İDARE 1993 YILI

TAHAKKKUK (TL)	:	TAHSİLAT (TL) :
		YÜZDE :
903.734.166.-TL	903.734.166-TL	% 100
1993 YILI KÖY YARDIMI		2.695.297.000. -T
1993 YILI PERSONEL GİDERİ		464.320.000. -TL
EKİM 994 SONU İTİBARİYLE KÖY YARDIMI		220.000.000. -TL
EKİM 994 SONU İTİBARİYLE PERSONEL GD		597.222.000. -TL
	<u>1993 YILI ALIMLARI PAMUK</u>	:
YILLIK ÜRETİM		33.600 Ton
TARIŞ'IN ALDI I PAMUK		7.000 Ton
ÜRETİCİYE ÖDEDİĞİ PARA		40.950.000.000. -TL
YILLIK PAMUK GİRDİSİ		196.560.000.000. -TL

1994 YILI ALIMLARI

YILLIK ÜRETİM	37.410 Ton
TARIŞ'IN ALDIĞI PAMUK	1.466 Ton
ÜRETİCİYE ÖDEDİĞİ PARA	34.000.000.000. -TL
YILLIK PAMUK GİRDİSİ	916.572.000.000. -TL
	<u>1993 YILI ALIMLARI ZEYTİN</u> :
YILLIK ÜRETİM	12.700 Ton
YILLIK PARASAL GİRDİ	86. 200. 000.000. -TL

2. BÖLÜM D.

İLÇEDE YÜRÜTÜLMEKTE OLAN ÖNEMLİ YATIRIMLAR

1. PROJENİN ADI	ÇALTIKORU BARAJI
KEŞİF BEDELİ	136. 000. 000. 000. -TL
İHALE BEDELİ	65. 783. 200. 000. -TL
İHALE TARİHİ	16. Temmuz. 1993
ŞUANDAKİ DURUMU	20.10.1993ye yer teslimi yapıldı.
BRÜT SULAMA	5. 943 He.

2. PROJENİN ADI	YORTANLI BARAJI
KEŞİF BEDELİ	240.000.000.000. -TL
İHALE BEDELİ	132.792.000.000. -TL
İHALE TARİHİ	16.Eylül. 1993
ŞUANDAKİ DURUMU	Maliye vizesinde.
BRÜT SULAMA	7.587 He.

3. PROJENİN ADI	öğretmen Evi
İŞİN BAŞLAMA TARİHİ	31.07.1993
KEŞİF BEDELİ	4.508.000.000.-TL
KAT SAYISI	5 kat
ODA SAYISI	26 oda, 2 salon
ŞUANDAKİ DURUMU	Kaba inşaatı tamamlandı.
ÖDENEK İHTİYACI	15.000.000.000.-TL

4.PROJENİN ADI.....	Bergama köyleri kadastro çalışması
PROJENİN SORUMLUSU	Bergama Kadastro Müdürlüğü İŞİN
BAŞLAMA TARİHİ	1953
TAMAMLANAN YERLEŞİM.....	18 mahalle,5 kasaba, 63 köy
DEVAM EDEN YERLER	2 köy (Örlemiş, Çaltıkoru)
KALAN KÖY SAYISI	50 köy

5. PROJENİN ADI.....	Bergama Ticaret Lisesi
KEŞİF BEDELİ	7.700.000.000. -TL
YERİ	Cumhuriyet Lisesi yanı
KIRMA MİKTARI.....	i. % 42
SORUMLU FİRMA.....	Geylani Firması
ALANI.....	6.500 m2
DERSLİK SAYISI.....	10

6. PROJENİN ADI.....	Bergama Anadolu Lisesi
KEŞİF BEDELİ	: 8.400.000.000. -TL
YERİ	Bayatlı Yapı Kooperarifi yanı
KIRMA MİKTARI.....	% 42
SORUMLU FİRMA ,,,	Geylani Firması
ALANI	11.000 m2
DERSLİK SAYISI.....	21

7. PROJENİN ADI.....	Bergama Lisesi ek bina inşaatı
PROJE TUTARI.....	5.400.000.000. -TL
1994 YILI YATIRIMI	2.500.000.000.-TL
İŞİN BAŞLAMA-BİTİŞ TARİHİ	1994-1995
DERSLİK SAYISI.....	18

8. PROJENİN ADI.....	Tavukçukuru Köyü İlkokulu
DERSLİK SAYISI.....	3
UYGULANAN PROJE	10.979
TABAN İNŞAAT ALANI	217 m2
TOPLAM İNŞAAT ALANI.....	217 m2
KEŞİF BEDELİ	: 500.000.000.-TL
HALK KATKISI	500.000.000.-TL

9. PROJENİN ADI..... Yeniköy İlkokulu Lojmanı
LOJMAN SAYISI..... 2
UYGULANAN PROJE 10400/A
TABAN İNŞAAT ALANI272 m2
TOPLAM İNŞAAT ALANI..... 272 m2
KEŞİF BEDELİ 750.000.000.-TL
1994 YILI YATIRIMI 750.000.000. -TL
10. PROJENİN ADI..... Ali Rıza Eroğlu Ortaokulu Onarımı
KEŞİF BEDELİ 300.000.000. -TL
1994 YILI YATIRIM HARCAMASI 300.000.000. -TL

3. BÖLÜM

E. HAYİRSEVER VATANDAŞLARIMIZ TARAFINDAN YAPTIRILAN

ÖNEMLİ TESİSLER

ALİ RIZA EROĞLU ORTAOKULU

İNŞAATA BAŞLAMA TARİHİ	1988
HİZMETE AÇILIŞ TARİHİ.....	1989 Öğretim yılı
ALANI	10.000 m2
BİNANIN OTURDUĞU ALAN	375 m2
KAT SAYISI	3 Kat
ODA SAYISI	14
DERSLİK OLARAK KULLANILAN BÖLÜM	13 Derslik
SITMA ŞEKLİ	„ Sobalı

ARSASI BAĞIŞLANAN NURİ ERSEZGİN İLKOKULU

BAĞIŞLAYAN	O. NURİ ERSEZGİN
ADRESİ	Gaziosmanpaşa Mahallesi
İNŞAATA BAŞLAMA TARİHİ	1986
ALANI	4.200
BİNANIN OTURDUĞU ALAN	400 m2
KATSAYISI	"..... 2
ODA SAYISI	11
DERSLİK SAYISI	6
HİZMETE AÇILIŞ TARİHİ	1987-1988 öğretim yılı
ISITMA ŞEKLİ	Sobalı

ALAATTİN CAMİİ

YAPTIRANLAR	Halit MUTLUER
ADRESİ	2. Sanayi Sitesi
İNŞAATA BAŞLAMA TARİHİ	1987
ARSA MİKTARI	250 m2
CAMİ ALANI	150 m2
KAPASİTESİ	200 kişilik
İNŞAATIN BİTİŞ TARİHİ	1992

DR. HASAN ERGÜL TARAFINDAN BAĞIŞLANAN AİLE PLANLAMASI VE ANA ÇOCUK SAĞLIĞI MERKEZİ TABİBLİĞİ

İNŞAATA BAŞLAMA TARİHİ	1992
HİZMETE BAŞLAMA TARİHİ	Kasım 1992
ALANI	250 m2
KAT SAYISI	Zemin Kat çift pencere
İNŞAAT TÜRÜ	Betonarme
ODA SAYISI	9
ISITMA ŞEKLİ	Kalorifer

4.BÖLÜM

F.İLÇEMİZİN KALKINMASININ HIZLANDIRILMASI İÇİN

ÖZEL PROJELERİN UYGULANMASI

İlçemize bağlı olarak halen 113 köy ve 5 kasaba bulunmaktadır.

İlçemizin köy yolları, köy içme, kullanma ve sulama suyu, sağlık evi, lojman gibi köy alt yapı hizmetlerinde bazı önemli eksiklikler bulunmaktadır. Devletimizin imkanları ile veya Devlet-vatandaş işbirliği ile bu eksikliklerimiz giderilmeye çalışılmaktadır. Ancak bu da yeterli olamamaktadır.

Sanayileşme yönünden ilçemizde sanayi tesislerimiz yok denecek kadar azdır.

Zengin bir kültür ve tarih varlığına sahip olan ilçemizde turizm de arzu edilen düzeyde gelişme gösterememiştir.

Sahip olunan değerler itibariyle tarımda birim sahadan elde edilen verimin arttırılması, hayvancılıkta da daha çok verim alınması gerekmektedir. Bütün bu hususlar nazara alındığında;

1. Organize sanayi bölgesi ile ilgili çalışmalara süratle başlanması ve bir an önce tamamlanabilmelerinin ve bölgede fabrika kuracaklara kalkınmada ikinci derecede öncelikli bölgeler için uygulanan muafiyetlerin ya da bölgemize has özendirici tedbirlerin uygulanmasının,

2. İlçemizin özel durumu'nun nazara alınmasının ve mümkün olan;

- Kırsal Kalkınma Projesi,
- TYUAP Projesi,
- ÖNDER Çiftçi Projesi,

gibi tarımsal amaçlı projelerden uygun olanının ilçemizin bazı bölgeleri içinde uygulanmasının,

İlçemizin gelişme ve kalkınması açısından çok yararlı olacağı düşünülmektedir.

5. BÖLÜM

BERGAMA İLÇESİNİN

ÖNEMLİ SORUNLARI VE KONULARI

KONUSU:	İLGİLİ KURULUŞ:
1- Coğrafi konumu nedeniyle Bergama ilçesinin il pılması ve çevresinde bulunan ilçelerle yeni kurulacak olan ilçelerin Bergama'ya bağlanması.	Başbakanlık İçişleri Bakanlığı
2- D.S.İ. yatırım programında yer alan Çaltıkoru ve Yortanlı barajlarının 1995 yılı yatırım ödeneklerinin arttırılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı D.P.T. Üsteşarlığı D.S.İ. Genel Müd.lüğü
3- Bergama- Soma Devlet yolunun devamı olan ve Bergama ilçesini İzmir-Çanakkale Devlet Karayoluna bağlayan 7 km. lik yolun çift yönlü yol durumuna getirilerek aydınlatılmasının sağlanması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Karayolları Gnl. Md. T.E.K. Gnl. Müd.lüğü
4- Bergama-Aliağa arası 45 km. lik Devlet yolunun yoğun trafiği nedeniyle oto yol çalışmaları kapsamına öncelikle alınması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı Karayolları Gnl. Müd.
5-Bergama ilçe merkezine 1994-1995 eğitim ve öğretim yılında Ege Üniversitesine bağlı açılan Meslek Yüksekokuluna hizmet binası ve diğer tesislerinin temin edilmesi için 1995 yılı yatırım programına alınması.	Milli Eğt. Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kurumu D.P.T. Müsteşarlığı
6. İlçemize geçiş merkezi olması ve merkezi konumu nedeniyle çevre ilçelere de hitap edebilecek şekilde "Bölge Hastanesi" yapımının 1995 yılı yatırım programına alınması.	Sağlık Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı
7. Tarih ve turizm beldesi olan İlçemize "Kültür Sitesi" yapımının 1995 yılı yatırım programına alınması.	Kültür Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı
8. İlçemizin merkezine "Tütün İşletme Merkezinin yapımının 1995 yılı yatırım programına alınması.	Devlet Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı
9- İlçemizin sahip bulunduğu tarih ve kültür varlıklarına bağlı turizm potansiyelinin arzulan seviyeye ulaşabilmesi ve ulaşım kolaylıkları sağlanabilmesi için 870*30 metre pist boyunu öngören ve alt yapı projeleri Ulaştırma Bakanlığı tarafından hazırlanan "STOOL" tipi hava alanının yaptırılmasına karar verilerek yatırım programına alınması.	Ulaştırma Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı D.L.H. Genel Müd.lüğü
10- İlçemize bağlı Zeytindağ kasabası bayatovası mevkiinde 12.000 dekarlık bir alanda yapılması planlanan ve proje çalışmaları devam eden "Kuzey Ege Çandarlı Yükleme-İndirme ve boşaltma" limanının 1995 yılı yatırım programına alınmasının sağlanması.	Ulaştırma Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı

11-İlçemize Emniyet Müdürlüğü için yeni bir hizmet binası yaptırılması.	İçişleri Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı Emniyet Gnl. Müdürlüğü
12- İlçemizde 1993-1994 öğretim yılında eğitim yılında eğitim ve öğretime başlayan Anadolu Sağlık Mes-Müsteşarlığı lek Lisesi için yeni bir hizmet binası yatırılması.	Sağlık Bakanlığı D.P.T.
13- İlçemizde bulunan 14 Eylül Stadyumunun kapalı tribün inşaatının tamamlanması ve 3000 kişilik açık tribün yapılması. Gnl.	Devlet Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı Gençlik ve Spor Müdürlüğü
14- İlçemize eski cezaevi yerinde 1000 m2 lik arsası tahsis edilen yere vergi mükelleflerimize daha rahat hizmet verebilmesi için çağdaş, ileri teknoloji ile donatılmış yeni bir "Vergi Dairesi Müdürlüğü Hizmet Binası" nın acilen yaptırılmasının sağlanması.	Maliye Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı
15- Bakırçay havzasının merkezinde bulunan İlçemi-Ticaret zin Organize Sanayi Bölgesine kavuşabilmesi için gerekli yardımların yapılması.	Sanayi ve Bakanlığı D.P.T. Müsteşarlığı
16- İlçemiz merkezine 200 kişilik ortaöğrenim öğren-ci yurdu yaptırılması. Devlet Bakanlığı	Milli Eğitim Bk.lığı D.P.T. Müsteşarlığı Vakıflar Gnl. Müd.lüğü S.Y. Dayanışma Teşvik Fonu Gnl. Skr.
17- İlçemiz merkezinde bulunan ve dünyaca ünlü ören-Bakanlığı yerlerimizden olan AKROPOL ve ASKLEPİON'un ışıklandırılmasının sağlanması.	Kültür
18- Çok önemli bir kültür mirası olan "ZEUS SUNAĞI" nın Bakanlığı üretildiği topraklar olan Bergama'ya "Her taş yerinde ağırdır" deyiminin de ifade ettiği gibi geri verilmesi konusundaki çalışmalara, iki ülke hükümetleri veya ilgili Bakanlıkları nez-dinde etkili bir şekilde devam edilmesi tüm insanlığın ortak arzusu.	Kültür
19- ilçemiz merkezine, Bakırçay havzasında bulunan diğer Sosyal komşu İlçelerimiz olan Dikili-Kınık ilçelerindeki yaklaşık Bakanlığı 20.000 bağ-kurlu vatandaşımıza hizmet verebilecek olan "Bağ-Kur" Şubesinin veya İzmir il Müdürlüğüne bağlı olarak haftanın belirli günlerinde hizmet verebilecek olan	Çalışma ve Güvenlik

Şefliğinin açılmasının sağlanması.

20- İlçemiz merkezine eğitim-öğretimini geçici binada sürdür- Milli Eğt. Bakanlığı
ren Çıraklık Eğitim Okulu için yeni bir hizmet binası yaptırıl- D.P.T. Müsteşarlığı
ması.

21- Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olan İlçemizde Enerji ve Tabii
"Zirai Elektrifikasyon" çalışmalarına öncelik verilmesi. Kaynaklar Bk.lığı
T.E.K. Genel
Md.

22- 20 adet örenyeri ile kültür ve tarih zenginliklerine Kültür Bakanlığı
sahip olan bu nedenlerle de önemli bir turizm merkezi olan D.P.T. Müs.
ilçemize "Örenyerleri Araştırma Merkezi Hizmet Binası"
yaptırılması.

23- Çok eski bir tarihi geçmişe sahip olan ilçemizde Kültür Bakanlığı
özellikle koruma altına alınan eski ve tarihi yapıların D.P.T. Müs.
restore edilmesi ve daha sonra da yerli ve yabancı
ların ziyaretine açılmasının sağlanması.

24- Son yıllardaki kuraklık nedeniyle sun'i yağmurla- Bay. ve Iskan
ma konusunda gerekli bilimsel çalışmaların başlatılması. Bakanlığı
D.S.İ.Gnl.Md.

25- ilçemizin eğitim ve sağlık yatırımlarının hızlan- Milli Eğt. Bakanlığı

dırılması. Sağlık Bakanlığı
D.P.T. Müsteşarlığı

26- Bergama İlçesinin özellikle sanayi yönünden Sanayi ve Ticaret
kalkınmasının hızlandırılması ve tarımsal yönden Bakanlığı
birim sahadan artırılmasına yönelik çalışmalara Tarım ve Köy işleri
hız verilmesi. Bakanlığı

27- ilçemize bağlı Kozak yaylası bölgesinin 2873 Orman Bakanlığı
sayılı Milli Parklar Kanunu çerçevesinde değeren- D.P.T. Müsteşarlığı
dirilerek Milli Park statüsüne alınmasının sağlanması.

28- ilçemiz merkezine 2512 m2 lik arsası da temin Devlet Bakanlığı
edilen 200 kişilik "Huzur Evinin'nin Sosyal Yardım- Sosyal Hizmetler ve
laşma ve Dayanışma Vakfı imkanları ile yaptırabil- Dayanışmayı Teşvik
mesi için yeterli miktarda ödenek temin edilmesi. Fonu Genel Sek.lığı

29- ilçemiz Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Mü- Çalışma ve Sosyal
düdüğüne bağlı hastanenin yapımının1995 yılı Güvenlik Bakanlığı
yatırım programına alınması. D.P.T. Müsteşarlığı
S.S.K. Gnl. Md.lüğü

Önemli sorunlar ve ihtiyaçlar olarak, ilçemiz kamuoyunun muhtelif kesimleri
tarafından da ifade edilmektedir.

Bilgi ve takdirlerinize saygılarımla arz ederim.

M. Temel
KOÇAKLAR
Bergama Kaymakamı

MUSTAFA HALUK ÖKEREN : BİR BERGAMALI

***Sefa Taşkın**

Mustafa Haluk Ökeren Bergama Sevgisiyle dolu, bu sevgiyi yazıya dökmüş, kitaplaştırmış bir Bergamalıdır.

Talha bey ve Kadriye Hanımın oğlu Mustafa Haluk Ökeren 1890 (1306) yılında, Musatafa Kemal Atatürk'ün askeri liseyi okuduğu Makedonya'nın Manastır kentinde doğdu. Osmanlı'nın son çağında Manastır Makedonya da soylu Osmanlılar'ın yaşadığı kent olarak bilinirdi.

M. Haluk Ökeren ilk ve orta öğrenimini Manastırda tamamladı, İstanbul'da hukuk öğrenimini bitirdikten sonra 1920'li yıllarda Bergama'ya hakim olarak atandı.

Bu görevi sırasında verdiği kararlarla, yüksek kişiliğiyle, bilge davranışları ve engin bilgisiyle kısa zamanda Bergama'da sevildi, sayıldı.

Belli bir süre sonra Devlet görevinden, hakimlikten ayrılarak, sivil yaşama geçti. Bergama'da avukatlık yapmaya başladı.

O nun ileriye ve bilgiye açık kişiliği kısa zamanda Bergama'yı; geçmişi ve o günüyle kucaklamasına yol açtı.

Yüce Bergamalı; Osman Bayatlı'yla tanıştı. Bu iki aydın kişi, Cumhuriyet devri-minin sağladığı ekinsel ortamda Bergama'nın insanlığa armağan ettiği birikimi yeni kuşaklara bırakmaya koyuldular.

Bayatlı'nın önderliğinde aralarına, Rahmi Köken, Nermin Orhon, Hasan Çelebi-oğlu, Sami Attan, ismail Pamukçu, Haluk Elbe ve Orhan Yudun gibi değerli Bergama' lıları da katarak Bergama'yı Sevenler Demeğini kurdular, onun etrafında Bergama sevgisini örgütlediler. Bu demek yardımıyla 1930'lu - 40'lı yıllarda Bergama'yı bir ekin merkezi haline dönüştürdüler. Haluk Ökeren'in atak ve girişken yapısı, toplumsal etkinliklerde gösterdiği başarı, Bergama'ya yaptığı katkılar siyasal çevrelerinde dikkatini çekti.

1950'li yılların değişim rüzgarı Haluk Ökeren'i Demokrat Parti saflarına çekti. 14 Mayıs 1950 seçimleriyle 9. Dönem Tokat Milletvekili olarak parlamentoya girdi. Bergama sevgisini yayma yönünde yerel çalışmalarda gösterdiği verimliliği T.B.M.M.' de de gösterdi. 05 Mayıs 1954 seçimlerine kadar sürdürdü ve ardından politikadan çekildi. Evli ve iki çocuk sahibi olan Haluk Ökeren ömrünün geri kalan kısmını İstanbul' da emekli olarak geçirdi. 11 Temmuz 1966'da İstanbul'da yaşamdan ayrıldı.

Cumhuriyet tarihimizin ilk aydınlarından olan Mustafa Haluk Ökeren, Bergama sevgisi ateşini yakan ilk Bergamalılardandır.

M. Haluk Ökeren, Bergama'nın görkemli tarihsel geçmişini bilen, bu kutsal kentin yükselişini tarihsel köklerinde gören ilk Bergamalı Cumhuriyet aydınlarından biridir.

Bergamalılar Mustafa Haluk Ökeren'i unutmayacaklar. Bergama, bir parça onu yaratan insanlardır.

BERGAMALI OLMAK

*Şakir Süter

1973 yılının şubatında, Paris'te bir resim galerisindeyiz... Malum kokteyl muhabbeti... Ayaküstü tanışmalar girila...

Sadece adını Pierre diye hatırladığım 50 yaşlarında bir Fransız, Türk olduğumu duyunca gülerak şöyle dedi: Türkiye denilince, aklıma 4 şey gelir... Fransız Komünist Partisi üyesi olan Pierre devam etti: -Atatürk, Nazım Hikmet, Turhan Selçuk, Bergama Atatürk'ü bir haftalık Türkiye gezisinden önce de tanımış.. Nazım'ın eserlerinden çoğunu okumuş..

Karikatürist Turhan Selçuk'un Fransız ve İtalyan dergisindeki eserlerini görüp çizgisini çok beğenmiş:

-Turhan da, Nazım gibi kendi ülkesinin sınırlarını aşabilmiş bir sanatçı.. Paris'teki bu anımı, sıcağı, sıcağına Turhan Selçuk'a anlatmışım. Turhan ağabey, hayli mutlu olmuştu.

Fransız'ın, Bergama ile ilgili anlattıkları beni mutlu etmeye yetmişti. "Yeri geldikçe" Bergamalı dostlarıma da anlattım bu olayı. Ancak bir kez daha "yeri geldi.." Gürbüz Bağıana, bizim liseli yıllarımızda üniversite okuyan "örnek ağabey" saydıkları-mızdan biridir.

"Bergama Belleten" için bir yazı istedi. Önce dergiyi inceledim. Baktım, günlük haber trafiğı ile yansıan bir "gazeteci" için, hayli bilimsel ağırlıklı bir dergi. Gürbüz Ağabey'e, şöyle dedim:

-Eğer kendi türümde yazı isterseniz memnuniyetle ama, "dergimizin karakteristiğine uyması şart" dersanız beni çok zorlamış olursunuz. Güldü:

-Bildiğın gibi yaz. 25 yıldır nasıl yazıyorsam, öyle yazmaya karar verdim.

Efendim, bendeniz 1969'dan bu yana önce üniversite eğitimi, daha sonra da mesleğim gereğı Bergama'da uzun süreli kalamıyorum.

Ancak,hem yıllık tatilimin büyük bir bölümünü Bergama'mızda geçiriyorum, hem de her fırsatta bu Bakırçay Havzasına soluklanmaya geliyorum.

Bergama için sıkça duyduğum bir söz vardır: -Bergama'nın tek eksiğı deniz. Bir de deniz olsa.

Gülüyorum bu sözleri duyunca.

-izmir'in, istanbul'un denizi,sahili var da, bu kentte yaşayanların kaçta kaç ı sahilinden denize girebiliyor? Bergama'da olup da denize girmekse merakın, atlarsın otobüse, minibüse, varsa kendi otona, Dikili, Çandarlı, Şakran, Kabakum, Ayvalık Yazımın başında sözünü ettiğim Fransız Pierre ile de uzun uzun Bergama'yı konuştuk ama bu güzel beldemizin "mahut eksiğı" hiç dile gelmedi. Hem "Muhabbet Denizi" nde yüzmek, yetmiyor mu efendim? İnanın, o Fransız Bergama'yı benden çok daha iyi tanıyordu, içinde yaşadığımız güzelliklerin büyük bir bölümünün farkında olmadığını bir kez daha anladım.

Fransız dostumdan, doğup büyüdüğüm kenti dinledikçe, hem gururlandım, hem kendime kızdım, hem de söz verdim kendi kendime:

- Bergama'ya ilk döndüğümde, "turist gibi" gezeceğim.

Son 20 yıldır da, Bergama'yı "turist gibi " geziyorum, hem de Bergama'yı gezmeye gelen konuklarıma rehberlik yapıyorum.

Türk tiyatrosunun ünlü isimlerinden Ayten Gökçer'le de, 1982 yılında tanıştırıl-mıştım.Bu sanatçıya "sizi 30 yıldır yakından tanıyorum" dedim. Güldü. Ayten Hanım:

- Ama o kadar yaşlı göstermiyorsunuz.

- Efendim, bendeniz Bergamalıyım ve siz Devlet Tiyatrosu olarak Kermes festivallerinde Bergama'ya gelmeden edemezsiniz. Biz de sizleri gördükçe mutlu olurduk. Oradan tanışıyoruz.

Ayten Gökçer, kolumdan tutup, bir kenara çekti beni:

- inanın sizi (bir Bergamalıyı demek istiyor) tanıdığım için çok mutlu oldum. O güzel

şehriniz var ya... Sadece benim için değil, tüm tiyatrocı arkadaşlarım için harika bir beldedir. Türkiye'nin her yerini gezdim. Bergama'daki kadar kaliteli tiyatro seyircisine çok az rastladım. Sahnedeysen, fıstık-çekirdek sesini hiç duymadım, en isabetli sahnelerde alkışlanarak, müthiş keyif alarak bitirdik oyunu. Bergamalılar güzel insanlar.

Bu dergiye göznuru döken yazarlarımız, Bergama'nın "ilk"leriyle, sadece Türkiye'de değil, dünyada da yeterince ünlü olduğunu dile getiriyorlar. Benim söylemek istediğim ise sadece bir gözlemdir.

19 yaşına kadar Bergama'yı soluyarak büyümüş biri olarak, kendimi hiç bir dönemde "Taşralı" gibi hissetmedim.

Zira, sadece ben değil, karşımdakiler de biliyorlardı ki, Bergama "herhangi bir ilçe değil, "resmen" dünya kentidir.

Bu "Dünya Kenti" nin tüm güzel insanlarını sevgi ve saygıyla kucaklıyorum efendim, esenlikler dilerim.

TARİHİN İLK KAĞIT AMBARGOSU

*** Hacer ÖZMAKAS**

Antikçağın en ünlü kütüphanesi olan İskenderiye Kütüphanesi, Ptolemaios'lar tarafından kurulmuştu. Nil kıyılarında ve Delta bataklıklarında yetiştirilen, kökleri yakacak, saplarındaki özek yiyecek olarak ya da mum fitili yapmakta kullanılan bir bitki olan papirüs işleyen Mısırlılar, bunu, üzerine yazı yazmada kullanmışlardı. Ürettikleri papirüslere yazılan kitapların sayısı bir milyona yakındı.

Aynı dönemde bir başka kütüphane de İskenderiye'ye rakip olmaya başlamıştı. Attalos 1 tarafından kurulan ve Eumenes 2 tarafından geliştirilen Bergama Kütüphanesi'nde 200.000'e yakın yakın eser bulunuyordu.

iş bu kadarla kalsa iyi.

Düşünür Aristoteles'in meslek arkadaşlarından Theophrastos'un öğrencisi Neleus, Stepsis kentinde öğretmeninin ve Aristoteles'in kitaplarını saklamıştı. (Theophrastos 285 kitap yazmıştır.) Neleus'un mirasçıları bu kitapları bir depoda gizlemişlerdi. Kitapların alımı konusunda İskenderiye de çok istekliydi. Ancak Bergama, ağırlığınca altın vererek Theophrastos'un ve Aristoteles'in kitaplarını satın aldı.

İskenderiye kütüphanesi İ.Ö.3. yüzyılda kurulmaya başlamıştı. Bergama kütüphanesi ise 2. yüzyılda. Arada yüzyıllık bir birikim ve deneyim farkı olmalıydı. Bergamalılar bu gidişle bu zaman dilimini hiçe sayacak gelişmeler gösteriyorlardı. Bunun önü kesilmeliydi.

Mısır bunun üzerine Anadolu'ya papirüsün ihracını yasakladı. Hedef Bergama'ydı.

Bu bir ambargoydu. Hem de tarihte ilk kağıt ambargosu.

Tarihinin en görkemli yıllarını yaşayan Bergama Krallığı, bu duruma acil bir çözüm aradı. Kral Eumenes II bir duyuruyla papirüs yerine kullanılabilecek bir maddeyi getirene ödül verileceğini belirtti.

Kısa bir süre sonra Sardes'li Krates dişi keçi derisinden hazırlanmış ilk örnekleri sundu. Bu örneğe "Pergamon derisinden" anlamına gelen Yunanca "pergamene", Latince "pergamena" sözcüklerinden türetilen "parşömen" adı verildi. Tarihe de Bergama kağıdı olarak geçti.

Krates'in parşömeni kolay hazırlanmıyordu. Yaş keçi, koyun ya da dana derileri yumuşasın diye önce suda bırakılırdı. Sonra özel bir bıçakla derinin iç yüzündeki et ve yağ parçaları temizlenir ve küllü suya yatırılırdı. Bu durumdaki derilerin kılları bıçakla kolayca sıyrılırdı. Daha sonra deriler tebeşirle (kireçle) oğulur ve sünger taşıyla parlatılırdı. Sonunda ince, sarımtırak ve her iki yanı düz ve parlak bir deri ortaya çıkardı. Krates'in yardımcısı irodikos derileri daha da incelterek daha kullanılabilir hale getirdi. Pergaminæ Chartæ (parşömen) bir çok yönden papirüsten üstündü. Kesilebilir ve katlanabilirdi. Papirus'un yalnız bir tarafına yazılırdı ama parşömenin iki tarafına yazmak mümkündü. Katlanabilirimi anlaşılınca ayrı ayrı yapraklardan dikilmiş kitap ortaya çıktı. Ve Bergama, uzun süre dünyaya parşömen satan bir kent oldu. Parşömen ne kadar ince olursa o kadar değerli sayılırdı. Bütün bir tomarı bir ceviz kabuğuna sığdıracak kadar ince parşömen yapmak ustalığını gösterenler de çıktı. Romalı Ciceron, "İliada" 24 şarkısının tümünü içine alan küçük bir parşömen tomarı gördüğünü anlatmıştı.

Derinin kenarları büyük bir deri yaprak meydana getirecek şekilde kesilir ve bu yaprak ikiye katlanırdı. Bunların bir kaçı bir araya getirilerek bir defter oluşturulurdu. Zamanla derilerin dörtte, sekizde, onaltıda biri büyüklüğünde çeşitli boyutlarda kitaplar yapıldı.

Parşömen önceleri el yazmalarında, 7. yüzyılda ise ferman yazımında kullanıldı. Parşömen üzerine yazılmış en eski krallık beratı Thierry III İlen kalmadır.

Ambargoya rağmen Bergamalılar parşömeni bulmaları ve papirüsün giderek etkinliğini yitirmesi unutulmamıştı. İ.Ö.47'de bir savaş sırasında İskenderiye kütüphanesi yanınca intikam saati gelip çatmıştı. İ.Ö.41'de Antonius Kleopatra'ya armağan olarak Bergama Kütüphanesini İskenderiye'ye taşıdı.

ANTİK YOLCULUK

***Eyüp ERİS**

Osmanlı salnamelerinde İzmir sancağına bağlı Bergama Kazasının şu nahiyelerden oluştuğu görülmektedir:

- 1- NİFS-I BERGAMA (MERKEZ)
- 2- İLİCA-I BERGAMA (TURANLI)
- 3- NEVAHİ-İ BERGAMA (KINIK)
- 4- KİLİSEKÖY (REŞADİYE-ZEYTİNDAG)
- 5- AYAZMEND (ALTINOVA)
- 6- KOZAK
- 7- DİKİLİ
- 8- ÇANDARLI

Buna göre Bergama, bir ucu Madra Dağı, bir ucu Ege Denizi olan geniş bir coğrafyayı içine almaktadır. Bakırçay ovalarından Yund Dağı ve Madra Dağı yükseltilerine antik yolculuğunuzu arada sırada gerçekleştirmekten çok haz duyuyorum. Bu mutluluğumu paylaşmak, aktarmak, etkilemek, özendirmek, önemsetmek, duyarlı kalmak için yazıya dökmeye karar verdim. 10.04.1993

GÜNCE 1 : Bugün erkenden kalkıp hazırlıklarımı tamamladım. Kotlelesiyoner arkadaşım Ali Bey av çantasına nevale koymuş, zevkli bir yolculuk olacağı benziyor. Turanlı yoluna sağlık, ılıca-ı Bergama yönümüz. Apan Çeşmeyi geçince, geri geri gelip durduk. BERKSAV ne güzel şeylere öncülük etmiş. Koyun Köprü gibi burası da tarihin kilometre taşı Gürbüz BAGANA'nın özverisi, duyarlılığı yansıyor. Çeşmenin suyu tad vermedi. Geçenlerde Mustafa PULCU'ya söyledim, kaynağına ulaşmak için uğraşı-yorlarmış. Eski yazı kitabesi altında ondan büyük onarım plakası asmaları görüntüyü bozuyor. Küçük bir plaket koysalardı diye düşündüm.

Karkaros (İlya) çayını geçtikten sonra "onbinlerin Dönüşü" nde XENOPHON'un anlattığı ASİDATES çiftliğinin Kadıköy - Zağnos arasında yerini saptırmaya giriştik. Fehmi Araş İlkokulu müdürü Ziya Payam kardeşimizle tarlaları arşınladık, izler, bulgular yatıyordu burada.

Sonra Göçbeyli'nin ilk yerleşim yeri olan GERDİME'de yüzeysel kalıntılar dikkatimizi çekti. Böylesi bir zenginliği görmemezlik, mirasyedi hovardalığı etkiliyor insanı.

Sarcalar Köyünü geçtikten sonra Menteşe Çayı üzerindeki su kemerlerini görünce donup kaldık. Burada yabancı araştırmacılar günlerce kalmış, fotoğraf ve çizim çalışması yapmışlar dedi Sarıcalarlı ilhami. Buradan MISIRLIK denilen yere geçtik. Yitik kent APOLONIA'dayım sanki. Tarlalarda, ağaçlık alanlarda taş ve seramik kalıntıları kanıtlar nitelikte Strabon'a bekliyorum, CumalıKöyünü ya da Çerkez Köyü gösteriyor gibi. Bu üçgen içinde dolaşalım diyorum.

17.04.1993

GÜNCE 2 : Bugün Çerkezköydeyiz. Köyü gezdik, halkın lambalar dediği su kemerleri ayaklarına vardık. Yağcılı Çayı Bakırçaya uzanıyor Geçip tepeye tırmandık. Somut veriler üzerindeyiz. Biraz ötede küçük bir tümülüs var. oraya gidiyoruz, köstebek gibi kazmışlar her tarafını. Müze buraları envantere alsın ve tel örgü ile çevirsin diye düşünüyorum. Kestirme yoldan. Cumalı Köye ulaştık. Burada Fundalık denilen yer ve arkasındaki tümülüs ilginç. APOLLONİA, NİKEPHORION. APHRODİTİON üçgeni çözülmek üzere. Bir arkeolog arkadaşla örneğin REYHAN Beyle buraları tekrar gezmeliyim diyorum.

20.07.1994

GÜNCE 3 : Nıfs-ı Bergama'dan yola çıktım. İlica-ı Bergama'ya sapmadan Nevahii Bergama'ya yani Kınık'a yöneldim. Koyun Köprü restorasyon sonrası ne güzel görünüyor. Dündarlı'dan geçerken çınar ağaçlarının altında çay içenlere baktım. İskender de burada konaklamış diye düşündüm. İbrahimoğlu Köyünden yörenin tek devecisi köy meydanından geçiyor, onu tanıyorum, mesleğinin son temsilcisi.

Poyracık'tan geçince GAMBRİON (Hisarlık) Tepesine göz attım. Burası Bergama kadar eski ören yeri, nice buluntular, elektron paralar yağma edilmiş. Belediye'de bir teşhir ünitesi olsaydı, müzeciliği daha yaygın uygulasaydık diye söylene söylene Kınık'a vardım.

Belediyenin TM Kamyoneti ile Yund Dağına sardık. Karadere çayının kaynağına ulaştıktan sonra tepeye yürüyüşe geçtik. Doruğa ulaştığımızda MAMURT KALE'ye bayrağı diktik. Meşeliklerin arasından KİBELE'yi seçmeye çalışıyorduk. Birden tapınakla karşılaştık. Olağanüstü, koca sütunlar, blok taşlar, granit yapı parçaları tepeyi kuşatmış, işte Bergama Krallığı zamanında yapılmış KİBELE TAPINAĞI diz çökmüş oturuyor, bende bağdaş kurup oturdum karşısına. Kibele ile buluştum, konuştum.

Yazdıklarım, gördüklerimin faizi bile değil biliyorum. Gidin görün, gidin görün, gidin görün.

BERGAMA'DA ANTİK MEZARLAR

Bergama evlerinin güneyinde ve 1-2 kilometre yakınında bulunan küçük büyük tepeler Akropol'den bakıldığı zaman bugün maltepe, yığmatepe ve tavşantepe adlarını taşırlar.

MALTEPE

İzmir şosesinden Bergama'ya girerken şehre 1 km. yakın bir yerde ve şosenin sağında, yükselen tepe Maltepedir. 20 m. yüksekliği olan bu tepenin çapı 170, çevresi 500 m.dir.

Bu tepenin Akropol'e bakan bir kapısı çok eskiden açılmış ve tümülüsün içindeki eşya soyulmuş olduğundan 1900 tarihinde içine girmek ve temizlemek güç olmuştur.

Kapıdan, büyük yontma taşlarla örülmüş 45 m. uzunluğu olan bir koridora girilir. Bunun yüksekliği 4.45 ve genişliği 3.15 m. dir.

Bu koridora açılan üç kapıdan da aynı tarzda üzeri kemerli üç ölü odasına girilmekte. Bu odalar arasında bulunan dar kapılardan da birbirine geçilmektedir.

Kama şekilli 13 taştan meydana gelen kemerler cepheden görünmeyen harçla inşa edilmiştir.

Bu yontma taşların arkası çakıl taşı ve kireç harcı ile doldurulmuştur.

Bu tepenin planı, içindeki koridorun tepenin ortasında olmadığını göstermektedir. Bu yüzden tepenin başka yerlerinde de mezar odaları yapıldığını ileri sürenler olmuştur.

Bunun için, içten ve dıştan bazı yoklamalar yapılmıştır. İçten yapılan yoklamalarda gizli odaların bulunması ihtimali üzerinde durulmuş ve bazı yerlerden taşlar çıkarılarak yoklama yapılmıştır.

Dıştan ise, tepeyi saran duvarın adı taş ve kireç harcıyla örüldüğü görülmüştür. Burada pencere ve kapı gibi bir ize tesadüf olunamamıştır. Bu dış duvarın da yontma taşlarla kaplı bulunduğu ve bunların sökülmesi olduğu anlaşılmıştır.

Esas olarak, çakıllı toprak ve dökülerek meydana getirilen bu tepenin içinde başka bir mezar odası inşasına teknik bakımdan imkan yoktur. Bu itibarla önce koridor ve odalar yapılmış sonra da üstüne toprak yığılmış olduğuna şüphe yoktur.

Tepenin üstünde bir oyuk vardır. Bunun burada bulunan bir abidenin temellerindeki yontma taşların sökülmesinden ileri geldiği anlaşılmaktadır. Buradaki mimarlık, mermer parçalarının kalıntıları Sardes civarındaki tümülüs'lerin taçlandırmasında olduğu gibi bu tepenin bir abide ile süslendiğini anlatmaktadır.

Oda ve koridor ölçülerinin kısmen philtairos endazelerine uygun düşmesi de bu fikri kuvvetlendirmiştir. Mesela, uzun koridor bir endaze 0,25 m. dir. 6 endaze genişliğindedir. Kemerin tepesine kadar 6 endaze yüksekliği vardır. Ona amut oan koridor da aynı tarzda 6 endaze genişliğinde ve 32 endaze uzunluğundadır. Odanın derinliği ise 8 endazedir.

Fakat, koridorlarda görülen yontma taş işçilik özelliği yani taşların yüksekliklerinin 0,35 m. arasında değişmesi, yontma taş kenarlarının mail kesilmesi temel ve arkalarının kireç harçla doldurulması gibi teknik vasıflar, imparatorluk devrinin Bergama binalarında görüldüğü için mezarın inşa tarihini daha önceki zamana götürmek imkanını vermemektedir.

Aynı zamanda üç mezar odası içinde insan ve kurban kemikleriyle birlikte bulunan mumya ve lahit parçaları da daha erken bir tarihe götürülememektedir.

Bununla beraber, tepenin çok eskiden açılmış ve soyulmuş olması yüzünden hüviyetini daha yakından anlamak mümkün olamamıştır.

YIĞMATEPE

Bergamadaki sun'i tepe mezarların en büyüğü olan yığmatepe, mal tepeden 700 m. kadar güney doğusundadır.

Toprak seviyesinden 355 m. yükselen tepe kalınlığı 2, yüksekliği 2,25 ve uzunluğu 500 m. olan bir duvarla çevrilmiştir. Büyük yontma taşlarla harçsız örülmüş 6 sıradan meydana bu duvarlardan bugün ancak bir kısmı kalmıştır.

Yığmatepe kuzey batı tarafındaki yarma yüzünden çift tepe gibi görülmektedir. Aslında tek olan bu tepenin Ortaçağ'da açılmak istenilmesi yüzünden bu hale geldiği

sanılmaktadır.

Tepenin eteklerini çeviren duvarın dışında bir hendek açılmış ve buradan çıkan toprakla tepe meydana getirilmiştir, hendeğin derinliği 5, genişliği 60 m. dir. Bu hendek yüzünden tepe olduğundan daha yüksek görülmektedir.

Prof. Dörpeld'in idaresi altında Alman arkeoloji Enstitüsü tarafından bu tepede 1905-1909 senelerinde kazı yapılmıştır. Önce tepeyi saran duvar çevresini meydana çıkarmak için duvar dibinden küçük bir hendek açılmıştır. Fakat burada pencere ve kapıya benzer bir iz bulunamamıştır. Bu anlaşıldıktan sonra eskiden açılan yarma yerinden kazıya başlanmıştır.

Bu yarmada 35 m.kadar açılan tünelin kenarları kuvvetli ağaçlarla desteklendiği halde çakıl topraktan meydana gelen tepe yıkılmak ve işçileri altında bırakmak tehlikesini gösterdiğinden kazıyı vaktinden önce bırakmak mecburiyeti hasıl olmuştur.

Bu kazı mezarı bulmak için tepenin tamamıyla kaldırılmasından sonra daha 4-5 kadar derinliğe inilmek lüzumunu göstermiştir.

Nitekim 15.09.1939 gecesı Dikili büyük depreminde bu tepenin doğu tarafında bir çöküntü olmuş ve tepenin içindeki bir boşluğa toprak aktığı görülmüştür. Bunun üzerine bazı yoklamalar yapılmış ve bir horasan tabanın mevcudiyeti anlaşılmış isede toprak çökmesi yüzünden esaslı bir işe girmek mümkün olmamıştır. MALTEPE VE YIĞMA TEPENİN EFSANESİ :

Maltepe ve Yığmatepe hakkında Pausaniastan naklen bildirildiğine göre Cherles Teier küçük Asya tarihinde şunlar yazmaktadır.

Bu tepeler, esatir ve kahramanlık devrine ait olup Bergama'nın eseridir. Bir efsaneye göre Hermion öldükten sonra karısı Andromache Pyrrhos ile evlenir. Üç oğulları olur.

Babaları ölünce üç kardeş birbirinden ayrılırlar. Bunlardan Pergamos anasını alarak Anadolu'ya geçer ve Aleosun hakim bulunduğu Teutrania bölgesine gelir.

Pergamos, bir çarpışmada prens Aleos'u öldürür. Yerine geçer ve şehre kendi adını verir.

Anası ölünce onun için bir mezar yaptırır. Bu (Maltepe) denilen yerdir.

Bergama'nın efsanevi korucusu Telephos'un anası Auge'nin mezarı olan (Yığmatepe) ise Kaikos-Bakırçay yol arasında bulunan Bergama şehrinin yakınındadır. Bu tepelerin etrafı alçak duvarlarla çevrilmiştir.

KÜÇÜK TEPELER

Maltepenin güney yakınında (Asri mezarlık yanında) bulunan küçük tepelerden biri 1900 Eylülünde açılmıştır. Bu sun'i tepenin içinden bir mezar çıkmıştır.

Mezarda altın bir çelenk bulunmuştur. Çelenk palamut yapraklarından örülmüş ve ince dalları iyeleklerle süslenmiş olup ortasında zafer sembolü olarak bir nike bulunmaktadır. Bu eser, ince işçilik bakımından Bergama kuyumculuğunun sanat değerini çok iyi belirtmektedir.

420 gram ağırlığında olan bu çelenk, o kadar temiz ve sağlam kalmıştır ki iki bin yıl toprak altında kaldığı halde kuyumcunun elinden yeni çıkmış gibi bulunmuştur.

Bu mezardan iki kılıç çıkmıştır. Bu kılıçlardan birinin sapında sanatkaraane işlenmiş çiçekler ve yaldızlı koncalar arasında oyularak işlenmiş altından bir baş vardır. Bu mezarın, krallık devrinde yaşayan büyük bir komutana ait olduğu sanılmaktadır.

Bu tepeye yakın diğer bir küçük tepede Helenistik devrin bir mezarı bulunmuştur. Bergama'nın kudretli devrine ait bu mezarın içinden bardaklar ve altın düğmeler çıkmıştır. Her iki mezarın lahitleri trahitten yapılmıştır.

Not: Bulunan bir tarihi eser o zaman Bergama Kaymakamı olan Kemal Bey tarafından İzmir Valisi Kamil paşaya gönderilmiş o da bunları Abdülhamid II'ye yollamıştır. Meşrutiyetten sonra yıldız Sarayı koleksiyonu arasında bu altın çelenk de İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne verilmiş ve 1937 Martında teşhire konulmuştur.

LAHİTLER

1890 tarihinde Parmak Batıran'a giden yolun son evleri karşısındaki tarlada Keitos'un sağ kıyısında bir mermer lahit bulunmuştur. Bunun içinden insan kemikleriyle karışık bir çok kıymetli eşya çıkmıştır.

Rengi maviye çıkan yüksek kıymette bir heykelcik vardır. Bunlara göre, bu mezarın M.S. 2. yüzyılda yaşamış bir komutanın aile mezarı olduğu sanılmaktadır. Bu lahit

bugün Bergama Gazipaşa okulunun bahçesinde çeşme olarak kullanılmaktadır.

Yine aynı tarlada bulunan taştan bir lahit daha önce açılmış olduğundan içinde bir şey çıkmamıştır. Bu lahit kapağıyla birlikte şimdi müze bahçesine kaldırılmış bulunmaktadır.

Mermer ve taş lahitlerden bazılarında ev ve sokak çeşmelerinde su deposu olarak kullanılmış olduğuda görülmektedir.

DAĞINIK MEZARLAR

Krallık devrin'e ait Akropol'un bir kısmının Tekke boğazında Selinos çayının iki yamacında olduğu, bulunan eserlerden anlaşılmaktadır. Bu mezarların çoğu, suların toprakları götürmesi yüzünden açıkta kalmış ve dağılmış bulunmaktadır.

Altı yıl önce Tekkeboğazı Köprüsü'nün 100 m. kadar batısındaki yamaçta Müzece yapılan kazılarda mezarlar arasında önemli eserler bulunmuştur.

Üç mezardan, bir insan büyüklüğünde üç pişmiş toprak maske çıkarılmıştır. Bunlardan ikisi komedi, biri trajedi maskesidir.

O zaman ölümler kendi eşyalarıyla gömüldüğünden, bu mezarların aktörlere ait olduğu kabul olunmaktadır.

Başka bir mezarda ise, ikisi sağlam bir kaçı parçalanmış strigilisler bulunmuştur. Orak şeklinde olan bu aletler, pehlivanların vücutlarındaki yağları güreşten sonra sıyırmak için kullanılırdı. Bu mezarın da bir pehlivan mezarı olduğu sanılmaktadır.

Eskiden adet olduğu üzere ölümlerin ağızlarına para konurdu. Bu mezarlar da paralar bulunmuştur. Bunların bir tarafında Nike, diğer tarafında Tanrıça Athena'nın miğferli başı vardır. Bunların M.Ö. 2. yüzyıla ait Bergama parçaları olduğu bellidir.

Bulunan eşya ve parçaların durumu, bu mezarların M.Ö. 2. yüzyılda yaşamış insanlara ait olduğunu anlatmaktadır.

BUGÜN GAZETESİ

SAYI: 288-301-302-303-304

MERMER DİREKLER VE KIZILAVLU MERMER DİREKLERDEKİ ANTİK DUVARIN TAMİRİ MÜNASEBETİYLE

***OSMAN BAYATLI**

Bergama istiklal Meydanı ile Musluk Köprüsü arasında uzanan yüksek duvara mermer direkler derler. Burada mermer direkler bulunduğundan bu adı almıştır.

Mermer direklerin bugünkü durumu, antik duvarın ötesinde berisinde yeni duvarların yapılmış olmasıyla ayakta kalan kısımdır. Birinci Cihan Savaşında yıktırılmış olan antik duvarın temelleri istiklal Meydanı boyunca döşemiş hizasında bellidir.

istiklal Meydanını açmak için o zaman Kaymakam bulunan Arif Hikmet tarafından bu duvarın mühim kısmı ortadan kaldırılmıştır.

Yıkıtılmazdan önce bu uzun duvarda pencereler bulunduğundan sonradan bu boşluklarda bir çok dükkanlar meydana getirilmişti.

Mermer direkler duvarının Antik durumu, 110 m. genişliğinde idi ve buradan bugünkü kızılavlu yapılarına kadar 260 m. uzunluk bulunuyodu.

Mermer direklerin önemini belirtmek için Kızılavlu hakkındaki bilgileri Osman Bayatlı'nın yazdığı Bergama tarihinde sanat eserleri ve abidelerinde buluyoruz.

KIZILAVLU

Bergama evlerinin doğu kıyısında kırmızı tuğladan yapılmış büyük binaya Bergama'da Kızılavlu derler:

Son asırlarda Bergama'yı inceleyen bilginler diğer binalardan mimarlık durumu ve malzemesi ile ayrılan bu muazzam yapı hakkında çeşitli mütealar ileri sürmüşlerdir. Başlıca, Roma Hamamları, Mabet, Agora, Kitapsaray, Adliye Sarayı gibi buluşlar bunlar arasındadır.

Bazalika Latince de dava görülen ve işçi için tüccarların toplandığı yerd. Sonradan bu isim büyük kiliselere verilmiştir.

Hamam olması fikri ise, iki yuvarlak kulenin kızdırma yerleri olabileceği düşüncesinden doğmuştur.

Burası Athena Mabedi iken, sonradan Dr. Spon'un yazdığına göre Saint Jean Kilisesi olarak kullanılmıştır.

Büyük binanın borsa daire, geniş oluşunda Agora vazifesini görebileceği de ileri sürülmüştür.

Bu binanın, Krallık Devri'nin muhteşem kütüphanesi gibi imparatorluk Devri'nde muazzam bir şehir kütüphanesi olabileceği fikri mülayim görülmüştür.

Kazıda bulunan kırık bir kitabe (Bergama'nın adil hakimlerinin verdikleri hükümden) bahsedilmekte oluşu, Adliye Sarayı iddiasını kuvvetlendirir gibi olmuşsa da bu hususta başka bir delil elde edilememiştir.

Bunun da antik binayı iç ve dıştan saran yeni yapılardan ileri geldiği söylenebilir. Nitekim 17. yüzyılda Bergama'ya gelen bir seyyah, antik büyük binaların yanında, yeni yapılan evleri birer baykuş yuvası olarak vasıflandırmıştır.

M. Vegand gibi bir *atikiye bilgini bile, burasının ne olduğunu anlamadan ölürsem gözlerim açık gidecektir. Burasının açılması medeniyet dünyası tarafından hususi bir alaka ile karşılanacaktır. Bunda hiç şüphe etmiyorum demişti.

Anadolu'da ayakta kalan antik abidelerin en büyüğü olan bu yapının önemi olan bu yapının önemi gözönüne alınarak, Asklepion kazısını yapan M. Viegand, burada da bir kazı yapmak müsaadesini aldı.

Fakat her şeyden önce binaların iç ve dışında kurulan ev ve dükkanların yıktırılması gibi ağır ve üzücü bir işe girişilmek istiyordu.

Nihayet burada 17.04.1932 tarihinde başlayan kazı daha çok sonbaharlarda olmak üzere 1938 yılına kadar devam etti. 6 yıl süren bu müddet içinde otuz kadar ev, dükkan, mağaza ve arsa yıktırıldı.

1- Viegand bu sözlerinde haklı idi. 1927 yılında Akropol ve Asklepion'da başlayan kazı devam ediyordu. Fakat Kızılavlu'nun iç ve dışını kaplıyan evler yüzünden burada istenildiği zaman kazıya başlamak mümkün değildi.

Nitekim, Berlin'deki yeni vazifesi yüzünden 14.06.1932 de ayrıldığı Bergama'ya

bir daha gelememiş ve 1936 sonlarında da vefat etmiştir.

2- Kızılavlu'nun içindeki evin 15.04.1951 tarih ve 43,32 sayılı kararla asariati-kanın tarif edilemeyeceği noktasından iptal edilmiştir.

Gerek bu işin, gerekse istimlak yoluyla alınan mülklerin adli idari ve mali bütün külfetlerini paylaşan o zaman Bergama Belediye Reisi bulunan Nafiz Özçelik ile avukat Fehmi Kural'ı bu kazının hafriyat komiseri sıfatıyla da rahmetle anmayı bir vazife bilirim. Helenistik devir Bergama'sının ortaya çıkarılması için 1871 yılında Akropol'de başlayan kazı geniş bir saha içinde yapıldığından Roma devri eserlerine sıra gelmemiştir. Fazla olarak Kızılavlu evlerle sarılmış bulunuyordu.

BÜYÜK BİNA

Kızılavlu'daki büyük binanın içinden başlandı. Burasının genişliği 26 uzunluğu 58 ve yüksekliği 25 m. dir.

Müstakil biçimdeki bu binayı 32 m. açıklığında olan çatı örtmekte idi. Bu çatı, zamanına göre mimarlık bakımından en yüksek bir eser sayılmaktadır.

Asma çatı, binanın kapısından itibaren 28 m. derinliğinde mesnetsiz yapılmıştır. Bundan ötesindeki 14 m. lik yerde ise 4 katlı locanın bulunduğunu 4 sütun altlığı ile merdivenler göstermektedir.

Localara çıkmak için büyük mihrabın iki yanında iki merdiven yapılmıştır. Bunlar kırık hat biçiminde yükselmekte olup dört locaya açılmaktadır.

Mesnetsiz çatı altına gelen kısmın yan duvarında beşer iniş olup bunların üstünde de beşer pencere vardır. 2,20 m. kalınlığı olan duvarlardaki nişlerde heykeller bulunuyordu. Etrafı mermer kornişlerle süslenmiş olan pencerelerin camları yoktu.

Tuğladan yapılan binanın beden duvarlarının mermer plaka ile kaplanmış oldu-nu küçük delikler anlatmaktadır. Mermer plakalar pencere altlarına kadar kaplanmış olup daha üst kısmı açık bırakılmıştır. Bu suretle bina, kırmızı-beyaz renklerin gölgeleriyle de süslenmiş oluyordu.

On metre çapında, yarım dairelik bir kavis biçiminde olan mihrapta büyük bir heykel veya sunak bulunabileceği gibi, 8 sütunlu bir takım kürsü işini gördüğü de sanılmaktadır.

Esas döşemeyi bulmak için üç metre kadar yığın toprak ve yapı çöküntüleri kaldırıldığı zaman binayı içten saran iki m. yüksekliği olan Bizans duvarları ortaya çıkmıştır.

Bizans devrinde, diğer Bizans mabetlerinde olduğu gibi bu orta temeller üstüne granit sütunlar dikmek suretiyle binanın durumunda esaslı değişiklik yapılmıştır. -

Bu arada, Roma devri döşemesi daha aşağıda bırakılarak yeni bir zemin kat meydana getirilmiştir. Bu kat içinde insan kemikleri bulunan mermerden bir sanduka bulunmuştur.

Büyük mihrabın önünde kiliseye ait kürsü olduğu sanılan kalıntılar da bulunmuştur. Altında derinliği 8, genişliği 3,5 ve uzunluğu 10 m. olan bir mahzen vardır. Buraya eskiden merdivenle inildiği gibi mahzenin iki tarafında bulunan kapıların da yanlardaki yuvarlak kulelere yol verdiği anlaşılmıştır. Merdiven ve kapılar sonradan taş ve kireç harcıyla kapatılmıştır. Bu mahzenin kült ile ilgili olduğu kabul edilmiştir.

Binanın batıya bakan kapısı 7.38 m. açıklığındadır. Bu kapı eşiğine uzunluğu 7,10 genişliği 2,10 ve derinliği 1 m. olan yekpare bir mermer bulunmuştur. 35 Ton ağırlığı hesaplanan bu kadar büyük mermer bu gibi yerlerde pek nadir kullanılmıştır.

Mermer eşikteki 5 m. aralıklı iki mil yatağı burada 8,9 m. yüksekliği olan iki kanatlı bir kapının bulunduğunu anlatmaktadır.

YUVARLAK KULELER

Büyük binanın iki tarafında iki yuvarlak kule vardır. 16,20 m. aralıkları bulunan bu kulelerin çapı 15, yüksekliği 19 m. dir.

Kalınlığı 2,30 m. olan kule duvarları adi taş ve kireç harcıyla yapılmış olup, iç ve dıştan küçük yontma taşlarla kaplanmıştır.

Kulelerin kubbeleri tuğladan örülmüştür. Kubbeyi tutan tavan kemerinin başladığı yer ile zemin arasındaki 16 m. lik yükseklik içinde bölme yapıldığını gösterir iz yoktur.

Kubbelerin ortasında bulunan yuvarlak bir açıklık kulelerin içine aydınlık veriyordu. Bunun da kült iktizası olduğu sanılmaktadır.

Kubbeyi dıştan mermer bir kuşak şerit halinde sarmakta ve kubbeyi tutmak için de mimari tezniyata sahip mermer konsollar kullanılmış bulunmaktadır.

Selinos çayı dibindeki kulenin tabanı altında bir bodrum vardır. Buradan büyük binanın mihrabı altındaki mahzenden öteki kuleye gidilmektedir.

Yine bu kule arkasında, çay boyunca bazı tesisler meydana getirildiği bugüne kadar kalan eserlerden anlaşılmaktadır.

KALEYE GİDEN YOL

Bu kulenin karşısına düşen büyük binanın yan duvarı temelinde kazı sırasında zemin 6 m. aşağıda bir kapı bulunmuştur. Sonradan kapatılmış olan bu kapıdan 2 m. yüksekliği olan bir bodruma girilmektedir.

Bu bodrumun, büyük binadan yüzyıl önce yapılmış olduğu kazıdaki incelemelerden anlaşılmıştır. Bodrumun ağız ile çay arasındaki 43 m.lik mesafe, büyük binaya müstakil şekil verilmesi için çay yatağının daha güneye alındığını anlamaktadır. Bu yüzden, bu bina temellerinin çok derinlere indirilmiş olduğunu yapılan 7-8 m. lik yoklamalar göstermiştir.

Bu gibi bodrumların daha çok tepelerden gelen suları akıtması ve bina altındaki rutubeti gidermesi için kullanıldığı kabul olunmakla beraber *kült için de işe yaradığı sanılmaktadır.

ÇİFT İNSAN SÜTUNLU REVAK:

Büyük binayı önden ve yanlardan 30 sütunlu üç porticus sarmakta idi. Cephedeki porticus'un önünde ayrıca 12 m. yüksekliğinde 4 sütunlu bir propylaea bulunuyordu.

Bu sütunların atlant karyatid tarzında yapılmış bulunan eserlerden anlaşılmıştır. Bunlar sırt sırta bitişik kadın-erkek sütunlardır. Beyaz mermerden olan atlantların baş, kol ve ayakları siyah mermerden takma olarak yapılmıştır.

Yanlardaki porticus önünde birer havuz bulunmaktadır. Uzunluğu 12, genişliği 2 m.,; olan bu havuzların başlarında üç m. derinliğinde kuyular vardır.

BÜYÜK AVLU VE ÇİFT BODRUMLAR:

Aynı zaman, bu muazzam ve muhteşem binlara geniş bir saha kazandırmak için 110 m. genişlik içinde 260 m. uzunluğunda bir avlu meydana getirilmiştir. Bu maksatla, avlunun ortasından geçen Selinos çayının üstü çift bodrumlarla kapatılmıştır. Bunların 196 m. uzunluğu vardır.

Mimarlık bakımından büyük değer taşıyan bu bodrumlar, 7 m. de bir yapılan 12 m. çapındaki kavislerin araları taş ve kireç harcıyla doldurulmak suretiyle meydana getirilmiştir. Bu kemerlerin istinat duvarları, büyük trahit taşların birbirini kesen isifleriyle düzgün bir burette yapılmıştır.

Bu bodrumlar sayesinde ayrıca Akropol ile şehir arasında geniş bir geçit sağlanmıştır.

1- Atlant parçalarından bir kısmı Bizans duvarlarından kullanılmış olduğu halde bulunmuştur.

2- Atlant sütunlardan yalnız erkek Sicilya adasında, kadın - erkek Bergama'da kullanılmıştır. Atina Akropol'ünde bulunan kasın sütunlar ise Karyatid adını almaktadır.

3- 1832 'de Bergama'ya gelen Charles Texierküçük Asya tarihinde, bu sahada yapılan evler için ne yerde ne gökte mahallesi adını vererek bu çift bodrumları anlatır. Bodrumun bugün yıkık olan kısmı 1842 büyük sel baskınında patlamıştır.

4- Selinos çayının şehirden geçen kısmı 900 m. kadardır. Burada antik üçkemer, Musluk Ulucami, 1942'de yıkılan Kazancı Köprüleri ile biraz daha ötede Tekkeboğazı Köprüsü vardır.

Bu geniş ve uzun avlunun büyük kapılarından birinin Musluk Köprüsü karşısında

bulunduğu ayakta kalan duvarlar (mermer direklerden anlaşılmaktadır.

Duvarların aynı istikamette şimdiki istiklal Meydanına doğru gittiğini döşeme boyunca kalan temeller göstermektedir.

Bu suretle büyük bina sahasına 200 mermer sütunla çevrilmiş üç porticus vücuda getirildiğini yapılan muhtelif yoklamalar belli etmiştir.

Bu itibarla, Bazalika'nın Roma devri eserleriyle sıkı bağlantısı yalnız tuğla malzemesi değildir. Aynı zamanda poricus manzumesinin esas bina ile olan münasebetlerinin mimarlık durumu da bunu anlatmaktadır. Burada Hellenistik zihniyetin yarattığı mabetlerde olduğu gibi, mimarlık bakımından müstakil bir *plastik teşebbüs mevcut bulunmamıştır.

1- Musluk Köprüsü başında iki mermer sütundan yapılmış bir zafer takı bulunduğu, kalan bir altlıktan anlaşılmıştır. Bu altlık Asklepion'da kompozit başlıklı birinci sütunun altına konulmuştur.

2- Bu büyük kapının karşısındaki arsada 1944 yılında mozayik döşemede bulunduğundan burası müze tarafından istimlak edilmiştir.

3- Bu temellerin üstündeki büyük duvarlar 1915 yılında caddenin açılması için yıktırılmıştır.

HADRİYAN DEVRİ:

imparator Hadrianus zamanında inşa edilen Başlıca, eski Krallık Merkezi'nde Roma Devrinin nasıl bir siyaset güttüğünü anlatması bakımından da önemlidir. 160 bini bulan Bergama şehrindeki insanların imparatorları verilen ilahi şahsiyet etrafında toplamak için sarfedilen gayretlerin manasını bu abideler daha iyi belirtmektedir.

Bergama'ya gelen Hadrianus'da ölümünden sonra da devam edecek geniş iman hareketlerine imkan verirken, Bazalika'nın da korunması sağlanmıştır.

Bu büyük eserin, Asklepion kütüphanesinde bulunan heykeli altlığındaki kitabele tanrılaştırman Hadrianus için kurulmuş bir mabet olduğunu söyleyenleri haklı gösterecek sebeplerde vardır.

Bununla beraber bu mabedin hangi tanrıya adak edildiği üzerinde durulmuş ve bulunan eserlere göre bir hüküm verilmesine çalışılmıştır.

Başlıca kazısında bulunan oturan bir heykelin tanrılaştırman Hadrianus'a ait olduğu kabul edilmiştir.

MABEDİN DURUMU:

Atlant sütunların bu binada kullanılmış olması ve bazı yerlerdeki yapı biçimi burasının Mısır mimarlık tarzına uygun olarak yapıldığı kanaatini uyandırmıştır. Beyaz mermerden atlantların, baş ve kollarını siyah mermerden takma oluşu da bu binada yabancılik tesirini göstermektedir.

Büyük kapının mermer eşiğinin sağ ucunda yarım küre biçiminde bir oyuk bulunmuştur. Beş kilo su alacak kadar olan bu oyuğun Mısır mabetlerindeki gibi kült i-cabı mukaddes Nil suyu taşıdığı sanılmaktadır.

Yine bu kapının solunda renkli mermer kaplı bir havuz vardır. Bunun da kült için mukaddes su taşıdığı kabul olunmuştur. Bütün bunlar ve bazı plastik eserler, bu muazzam binanın Mısırlı karakterini belirtmektedir. Bazalika'nın batıya doğru genişlemesi de, binanın Mısır'ın büyük yeraltı Tanrısı Serapis adına yapıldığı düşüncesini ortaya atmaktadır.

SERAPİS:

Sinop'un mahalli tanrısıdır, Asklepios, Pluton adı altında Elen dinine de girmiş olan Anadolu'nun en eski yeraltı ve toprak tanrılarından biridir.

Bu kült, büyük bir törenle Sinop'tan iskenderiye'ye götürülmüş ve kendisine Mısır Elen karakteri verilmiştir. O, hem Oziriz, hem Apis, hem de Zeus'du. Ona Serapis adı verilmiştir.

Serapis mezhebi bir müddet sonra Mısır sınırlarının dışına da yayılmış ve nihayet imparator Caracalla tarafından Roma'nın İmparatorluk tanrısı mertebesine çıkarılmıştır.

Serapis, bir koltuk üstüne oturmuş, bir elinde ucu iki çatallı asa, sağında da oturan bir köpek olarak tasvir edilmiştir.

Büyük binanın iki tarafında bulunan yuvarlak kuleler için çeşitli yorumlarda bulunmuştur. Bunların Asklepios ile kızı Hygieia için birer mabet olduğu söylenmiştir. Çünkü Bergama da bu kült hakim bulunuyordu.

Fakat kazı durumuna göre, bu kulelerden birinin Isis, diğerinin Harpokrates'e vakfedildiğini de söylemek mümkündür. Çünkü bunlar Serapis ile birlikte mabetde tasdik edilirdi. Nitekim kazıda çıkan büyük bir mermer başlık üstünde Harpoktes'in küçük bir kabartmasıyla bulunmuştur.

Bazalika'nın açılması, Grek-Romen kült sahasında şimdiye kadar bulunmuş olan en büyük Mısır mabetlerinden birini elde ettirdiği ve onların kült tesisleri daha fazla artırdığı gibi. aynı zamanda, ilk çağda yapılan yuvarlak kuleleri sağlam kalmış kubbeleriyle birlikte kazandırmış bulunuyor.

Bununla beraber, çok geniş olan avlusunun ne gibi tesisler taşıdığı henüz belli değildir. Bunun için de, istiklal Meydanı'nda ve Musluk Köprüsü'n'e kadar olan sahayı kaplıyan ev, mağaza, han gibi bir çok yapılan istimlak etmek, yahut imar planının burası için kabul ettiği yeşil sahanın açılması zamanına kadar beklemek icabetmektedir. SEN JAN KİLİSESİ:

M.S.111 yüzyılı sonlarında İsa dini, Roma imparatorlarında kabulü üzerine süratle yayılmış ve her tarafa kiliseler açılmıştır.

Bergama'da da İzmir, Ephesos gibi Ege'nin yedi büyük kiliselerinden biri olan Saint Jean kilisesi vücuda getirilmiştir.

Bunun için, Bazalika'nın iç ve dışında esaslı onarımlar yapılmış ve *payen devrin Seriopis mabedi kilise olmuştur.

Hristiyanlığın mukaddes şehri olan asırlarca Piskoposluk merkezi olarak idare edilmiştir.

Emevi halifelerinden Süleyman'ın komutanı Müslimenin Bergama'yı yaktığı 715 yılına kadar Bazalika'nın bu durumda kaldığı sanılmaktadır.

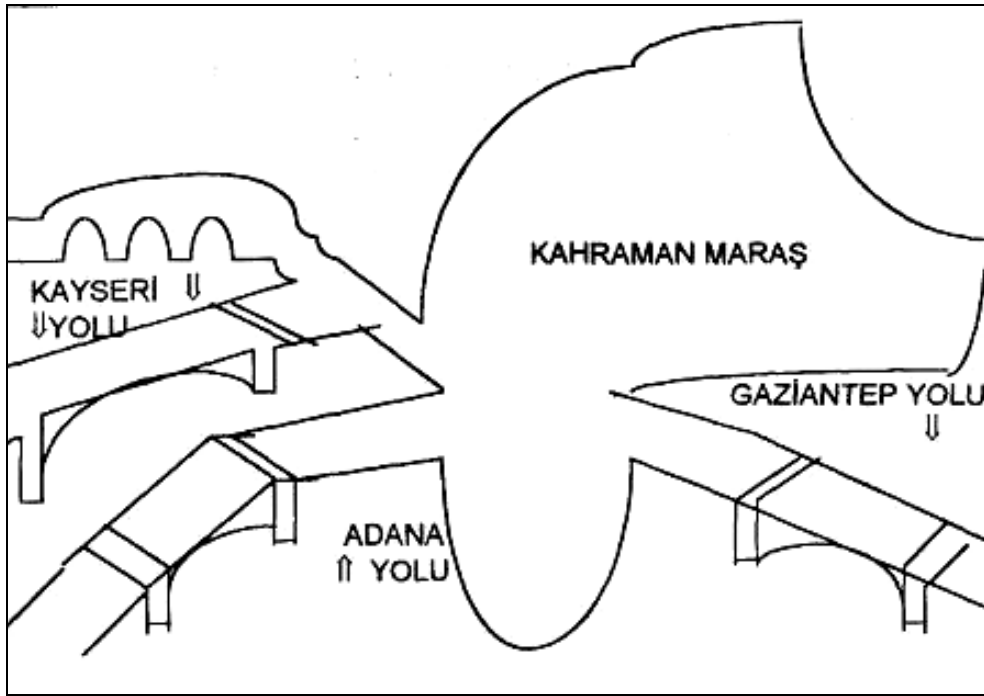
1- Harpokrates, İsis'in oğludur. Bereket tanrısıdır. Parmağı ağzındadır. Onu emer bir durumda tasvir edilmiştir.

2- Yuvarlak kuleler bir zamanlar Saint Antipas ve Saint Jean manastırı olarak mukaddes sayılmışlardır.

***Payen: Çok Tanrıcılık**

BUGÜN GAZETESİ
29.02.1952 Sayı: 270 Sayfa: 1
07.03.1952 Sayı: 272 Sayfa: 1

1978 veya 1979 senesiydi, Kahramanmaraş şehrimizdeydim. Üç gün süren yağmurdan sonra yükselen ve azgınlaşan sular, şehrin Antep, Kayseri ve Adana girişlerindeki köprüleri yıkmıştı. (ŞEKİL 1) Ülke ile temasımız kesilmiş gibiydi. Askeri istihdam birliklerinin yıkılan köprülerin yerlerine geçici geçişlere imkan verecek yapıları kurdukları bir hafta içinde, Maraşta yaşayanların imdatlarına Kayseri çıkışında bulunan, Bergama'mızdaki köprüye benzeyen üç kemerli bir köprü yetişmişti. Eni dar olduğundan sadece jipler geçebiliyordu. Fakat oraya kadar gidebilen yolcular, köprüyü yaya geçtikten sonra, kendilerini bekleyen şehirlerarası otobüslere binerek, gidecekleri yönde yola çıkabiliyorlardı. Şehrin günlük gereksinimi olan gazete, sigara,v.s. malzemede bu köprüden faydalanarak şehre ulaştırılıyordu. Siyasal partilerin birbirlerine güçlerini gösterebilmek için, ülkeyi yaşanmaz hale getirdikleri günlerdi. Yaşadığımız can güvenliği, tüpgaz, akaryakıt, şeker, yağ, çay, sigara v.s. yokluğunda, bu sıkıntılara tahammül edebilmek için karaborsaya düşmüş olan sigara ve rakıya vatandaşların had safada ihtiyaçları vardı. Bu nedenle, bu eski köprüyü yapanlara o günlerde edilen dualar, birçok ermişi kışkıandıracak boyutlara ulaşmıştı.

ŞEKİL : 1

*İnşaat Mühendisi

Peki ama betonarme, modern yapılar olan karayolları köprülerinin üçünü birden yıkabilen su, asırlar önce yapılmış bu yapıyı niçin yıkamamıştı? Bunun nedeni gayet açık ve basitti. Su sıkıştırılamayan bir madde idi. Asırlar öncesinin ustaları suyu tanıyor, yaptıkları işin amacına yönelik çalışmaları için de gereken özeni gösteriyorlardı. Karayolları suyun iki yanındaki araziye uyarak gelen yollar belkide yolu kullananlar rahatsız olmasınlar diye, yine aynı seviyede köprüye bağlıyorlardı. Köprünün kendi yapı

kalınlığından dolayı alt çizgisi, arazi seviyesinin altına düşüyor, böyle oluncada bir taşkın halinde su araziye taşarken köprü altında sıkışıyor ve sıkıştırılmaz olduğundan köprüleri parçalıyordu. Şehrimizdeki ve Maraştaki eski köprülerin kemerleri ise arazi seviyesinin üstünde yapıldıklarından, suyun, yükselse bile köprüye zarar vermeden rahatça araziye yayılmasına olanak veriyorlardı. İsteselerdi o günkü koşullarda onlarda kemerlerini düşük yaparlar, işi kolayca bitirirler ve köprünün geçişi de düz ayak olurdu.

Üç kemer köprümüzün iki yanındaki araziden yüksek olmasının nedeni buydu., Kemerler aynı seviyede olsalardı, suyun en bol olduğu orta göz de yine de bir sıkışma olabilirdi. Eski ustalarımız köprüyü yaparlarken ayak temellerinde oldukça iri taşları, geniş yüzeyleri toprağa gelecek şekilde koyarak, bir buçuk metre yüksekliğinde ve üzerlerine gelen ayaklardan biraz taşkınca olarak, su tabanının altına gömmüşlerdir. Su tabanından yanlardaki arazi kotuna kadar orta ayakta suyun geldiği tarafta, suyu kemer boşluklarına verecek şekilde, iki yönünden verev olarak kesilmiş mahmuz taşları kullanılmıştır. Suyun üst seviyesinde, bütün kemer yanlarında, kemer yapısına zarar verebilecek olan su çırpıntılarını önlemek için, ince bir taş sırası çıkıntı yapacak şekilde konulmuştur. Bu safhada ahşap iskeleler oluşturularak, kemer yapımına geçilmiştir. Kemerlerin ön ve arka yüzlerinde, uzunluğuna olan iki yanlarında hafif koniklik verilmiş taşlarla kemerler oluşturulmuştur. Ayakların üstünde, kemer taş dizilerinin araları bir su taşkınına önlem olarak iki metre yüksekliğe kadar yine kesme taşla örülmüş, sonra rasgele taş kullanılmıştır. Kemer taş dizilerinin arası ise yine rasgele taşla, zamanın harcı kullanılarak, kemer tavanları dişli bir görünüm kazanmıştır. Yürünen kısımda iki yanlarda yapıyı tutacak iri taşlar dizilmiş, ortada da yağmur suyuna tabii bir akış sağlayacak şekilde bir sıra taş köprü boyunca konulmuş, kalan kısım serbest şekilde döşenmiştir.

Köprünün korkuluğu olmalıydı, fakat bugün bu konuda elimizde bunun nasıl olduğu konusunda bir bilgi yok. Yapım işi bittiğinde ahşap iskele sökülüyor ve yapı kemerlerdeki sıkışmadan dolayı kendi kendisini taşır duruma geliyordu. Üçkemer köprüsünün yapılmış olması, o zamanki yerleşim konusunda da bize bazı bilgiler vermektedir. Bazilika'nın önünde yaklaşık ikiyüz metre boyunda iki tane kemerli dehlizden faydalanarak suyun üstü kapatılmış durumdaydı. O günlerde yaşayanlar buradan rahatça suyu geçebilmektedir. Buna rağmen bu geçişe yüzelli metre uzaklıkta üç kemer köprüsünü ve diğer yanda kırk metre mesafede ikinci bir köprüyü yapma gereğini duymuşlardı. O günün koşullarında yapımları oldukça güç olması gereken bu köprüleri yaptıklarına göre, Bazilika ve onun uzantıları belki de dehlizlerin üstünden serbestçe geçişe imkan vermiyorlardı. Ve Bazilika'nın arkasında bulunan, bugün yeni askerlik Şubesinin arkasındaki tepede kalıntıları görülen yerleşim yapıları Bazilika'nın dışında, ayrı amaçlarla kullanılan yapılar olup, onların geçişlerde ayrı oluyordu. Burada Üç Kemer Köprüsü ile diğer köprünün arasında, küçük bir yapı farklılığı olduğunu da belirtmeliyiz. Bu köprüde Üç Kemer'in aksine kemerlerin altları da, rasgele taşla değil, kesme taşlarla örülmüştür. Böyle olması köprüye daha bir sağlamlık verip, ayrı çağlarda yapılmış olmalarını akla getirmektedir.

BİR KÜLTÜR DEDEKTİFLİ İNİN ÖYKÜSÜ

BİR KİTABIN PEŞİNDE

*Yavuz ÖZMAKAS

Türk Yurdu Dergisinin Ekim 1912 Tarihli 24. sayısının 748-754 sayfalarında Kasım Nami Duru'nun bir yazısı yayınlanır. Yazının konusu ilk Türk Dilbilgisi kitabı ile ilgilidir.

Bundan 2 yıl sonra Türk Bilgi Derneği'nin yayın organı "Bilgi Mecmuası" nda bir rapor yayınlanır Derginin Nisan 1914 tarihli 6. sayıdır bu. Bursalı Mehmet Tahir Bey bu eserin basılması ile ilgili bir rapor yayınlamıştır. Bu kitabın fotoğrafları büyük Türk bilgini Bursalı Mehmet Tahir Bey'in özel kitapları arasındadır. Asıl nüsha yitirildiğinden bu fotoğraflar çok önemlidir.

Aradan yine 2 yıl geçmiştir. Araya 1. Dünya Savaşı girmiş ve bu rapor yayınlanmakla kalmıştır. Muallim Mecmuası'nın Ekim 1916 tarihli 6. sayısında bir haber yayınlanır. Bu kitap Milli Eğitim Bakanlığınca bastırılacaktır.

Bu haberin arkasından kitabın basımı beklenirken çok uzun süren sessizlik dönemi girer. Ta ki 1933 yılına dek. 27 Mart tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Prof. Fuat Köprülü'nün yazısı yayınlanıncaya dek. "Onaltıncı Asırda Yazılmış Türkçe Türk Grameri" başlıklı bu yazıda kitapla ilgili bilgiler bir araya getiriliyordu. Fakat eser ve yazarı hakkında hiç bir bilgi bulunmuyordu.

Besim Atalay, bu konuya ilgi duyar. Araştırmalara başlar. İlk iş olarak eser ve yazarı hakkında bilgi toplar. Kitabın yazarı Bergamalı Kadri 'dir. Kitabın adı ise Mu-yassıratu'l-Ulum (Müeyyessiret ül Ulum)dur. Günümüz Türkçesi ile "Bilimleri Kolaylaştıran" Bu ilk bilgilen pekiştirmek için 13 Nisan 1946'da Bergama Belediye Başkanlığın a bir yazı yazarak, yazarı hakkında bilgiler sorar.

30 Nisan 1946 tarihinde Bergama Halkevleri Başkanı Osman Bayatlı imzalı yanıt gelir. Gelen yanıt Atalay'ı tatmin etmez. İsteddiği bilgiler yoktur. Öğrenebildiği yeni bilgi. 1938'de Bergama'daki 2. ilkokula Milli Eğitim Bakanlığının buyruğuyla "Bergamalı Kadri Okulu" adı verilmiştir.

Atalay "Bize kalırsa Bergama'da bu zat adına bir anıt dikilmelidir; bunu kadirbilir Bergamalıların yüksek himmetlerinden bekliyoruz." der basıma hazırladığı kitabın önsözünde. Atalay böyle bir duyarlılık beklerken okulun adı da değiştirilir. Bergamalı Kadri Okulu yoktur artık günümüzde.

Yazma nüshasının İstanbul Müzeler Kütüphanesinde bulunduğu bilgisini edinen Atalay, 22 Şubat 1946'da Türk Dil Kurumu'na da başvurmuştur. Mektubu Milli Eğitim Bakanlığı kanalı ile Müze Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. 6 Nisan 1946'da gelen bir yanıtta böyle bir eserin bulunmadığı bildirilir. Atalay, bu kez İstanbul'a giderek Müze Müdürlüğüne başvurur. Kütüphane defterleri araştırılır. Herhangi bir şey bulunamaz. Bunun üzerine bir mektupla Kilisli Rıfat Bilge'den kandisini aydınlatmasını ister. 17 Nisan 1946'da gelen yanıtta şu bilgiler vardır:Rıfat Bilge 1913'te Bursalı Tahir Bey'de yazma nüshayı görmüştür. Bu nüshanın bir suretini çıkarmıştır. Tahîr Bey, ekonomik sıkıntıya düşünce elindeki nüshayı Debreli Fuat Bey adında birine satmak istemektedir.Rıfat Bilge satışın gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmemektedir. Ama elindeki sureti, İstanbul - Atika Müzesinin Kütüphanesine satmıştır.

Besim Atalay iz sürmeğe devam eder. Tahir Bey'in Ankara'da bulunan oğlundan böyle bir kitabın varlığını sorar. Bulunmadığı yanıtını alır.

İstanbul Üniversitesi Türk Dili Tarihi Profösörü "Ahmet Caferoğlu" nca bir nüsha bulunduğu haberini alır. Caferoğlu'na yaptığı rica olumlu sonuçlanır. Caferoğlu elindeki nüshayı Besim Atalay'a gönderir. Bu suret, Rıfat Bilge'nin müzeye sattığı suretten çekilen nüshadır. Elde ettiği nüsha, küçük çapta iki parçadan oluşan 182 sayfadır. Her sayfada 12' şer satır vardır.

Kitaptan edindiği bilgilere göre kitabın yazarı Bergama'n Kadri'dir. Bu kitap yazdığı tek eseridir. Kitaptan anlaşıldığı kadarıyla Kadri, Bergama'da doğmuş, yetişkinlik dönemini İstanbul'da geçirmiştir. Padişah Kanuni Sultan Süleyman, sadrazam ise Makbul İbrahim Paşadır.1530'da yazılan bu eser, sadrazama sunulmuştur.

Peşinde uzun bir süre iz sürülen Müyessiret ül Ulum'un en temel özelliği Batı Türkçe'sinin bilinen en eski dilbilgisi kitabı olmasıdır. Bergamalı Kadri, Türklere kendi dillerinin özelliklerini öğretmek ereğindedir.

Yapıtın sonunda Hayali'nin bir gazelinin dilbilgisi kurallarına göre çözümlemesi vardır.

Besim Atalay 1946'da bu çalışmayı önsöz, toplubasım ve dizinlerle yayımladı.

Bergamalı Kadri "Her halk kendi söz kurallarını iyi anlar, öyle ki sonra başka sözleri kendi sözleri ile karşılaştırıp kolayca kavrar. Bu kitabın da Türklere yararı olsun. Başka dilleri bununla karşılaştırıp öğrensiner" diye yazar kitabında. Müyessiret-ül Ulum iki bölümden oluşur.

Birinci bölüm "sözcük"e ayrılmıştır. Sözcük tanımı yapıldıktan sonra üçe ayrılır: Ad, eylem, harf. Yine bu bölümde bu üç kavramın açıklaması verilir.

"Ad odur ki, yalnızca anılmakla ondan bir anlam çıka üç zamandan biri bile belirtmeye. Zaman üçtür. Biri geçmiş zamandır, biri şimdiki zaman, biri gelecek zamandır.

Eylem odur ki, yalnızca anılmakla ondan bir anlam çıkar. Ancak üç zamandan birinin yanına gelmesi gerekir. Sözelimi "bildi" desek belirtili geçmi zaman olur. Bundan bir anlam çıkar. Geçmiş zamanda bir kimsenin bilmesini haber vermektedir. Ve de "bilir" dersek, bununla şimdiki durumda bir kimsenin bilmesi belirtilmiş olur. Ve de "bile" dersek gelecek zaman anlatmak isteriz."

"Harf odur ki, yalnız söylendiğinde bir anlam çıkmaz. Bir başka sözcüğe eklenmesi gerekir."

Yine bu bölümde eylemlerin olumlu-olumsuz, etken-edilgen biçimleri gösterilir. Çekimleri yapılır. Yer.zaman, küçültme,abartma adları verilir.

Kitabın ikinci bölümünde ad türleri, bükün biçimleri, sayılar, adılar.belirteçler, sorular, ilgeçler, ad takımları ve yapıları, tümleçler, durum ekleri, kuraldışı kullanımlar, gösterme adları anlatılır.

Bu kitabın önemini belirtmek için şunu söylemek yeterlidir sanırım. Bergamalı Kadri'den sonra ilk Türkçe Dilbilgisini Alman A. Megiser 1612'de Leipzig'de yayınladı.

Besim Atalay'ın 1946'da yayınladığı bu kitabın günümüz diline aktarılması inandırıcıdır. Bu nedenle Atalay'ın kaldığı yerden bu olaya sahip çıkılmasını öneriyorum.

Bunun en somut yolu öncelikle Bergama'daki sivil kurumların konuya gerekli duyarlılığı göstermesidir. Görev artık bizlerin.

BERGAMA YÖRESİNDE SÜS VE NAZAR TAKILARI

***TURGUT AŞKIN**

İnsanlarımız yaradılışlarından günümüze kadar güzel görünmek için ya da doğa güçlerinden korunmak için, parlak göz alıcı madenlerden yapıkları süs takılarını, çeşitli deniz kabuklarından, bitkilerden, bazı canlıların kabuk ve iskeletlerinden yaptıkları nazar ve büyü takılarını takmışlardır. **SÜS TAKILARI:**

Yöremizde Çepni-Türkmen-Yörük gelin giysileri incelendiğinde baştan aşağı süs ve nazar takıları ile donatıldığını görürüz. Başa takılan başlık altın, gümüş ve çeşitli boncuklarla süslenmiştir. Kulaklara altın ve kıymetli taşlardan yapılmış küpeler, boyuna altın, gümüş ve camı madenlerden yapılmış bilezikler, belde de altın veya gümüş tokalı inci ve boncuklarla işlemeli kemer bulunurdu. **NAZAR TAKILARI:**

Ailede çocuk en değerli varlıktır. Onu her türlü kötülükten korumak için insanımız doğadaki uğuruna ve gücüne inandığı varlıklardan çeşitli nazarlıklar yapmıştır. Nazarlıklar takıldığında çocuğun her türlü kötülükten korunacağına inanılır. Bu nazarlıklar çeşitli bitkilerden, hayvanlardan ve bazı taşlardan yapılmıştır. Bazı nazarlıklar büyükler tarafından da takılır. Büyükler genellikle nazar ve büyüden korunmak için nazarlık takarlar.

TERSLON (MARTLIK): iğne oyalı püsküllü, ucunda mavi boncuk, yılan omuru veya

küçük at nalı takılı nazarlık. Mart güneşinin radyasyonundan korunmak içinde takılır. **YILAN OMURU** : Bir ipe veya çengelli iğneye mavi yuvarlak dilgöz boncuğu,

yılan omuru, kalp şeklinde nazar boncuğu takılır.

KÜM BONCU U İLE İŞLENMİŞ ÜÇGEN NAZARLIK: Tek olarak takıldığı gibi, iğneye yılan omuru, dilgöz boncuğu da takılarak kullanılır. **ÇILKAK (BİR CİNS DENİZ KABUKLUSU):** iğne veya ipe dizilerek takılır. **PAZILIK:** Erkekler kollarına takar. Gümüşten olup içine yazılı ayetler konulur. **KARAAĞAÇ VE KARAÇALI NAZARLIĞI:** Karaağaç veya çaltı yontularak uçları delinin Çubuklar ateşle dağlanır. Bir ipe dizilerek takılır. Nazarlık olarak hayvanlara da takılır. **İKİZ ZEYTİN:** Zeytinlerin ikizlerinden bulunur, kurutularak veya çekirdekleri ortasından bağlanır, bağlanan ipe mavi veya beyaz boncuk dizilerek boyuna takılır. **ÇÖREK OTU:** Küçük keseye çörek otu, leylek kemiği konur. Bir ipe çitlenbik özü ve boncuklarla beraber bağlanarak takılır. Büyü ve nazardan korunmak için büyüklerde takar.

KALP ŞEKLİNDE NAZAR BONCUĞU: İpine mavi boncuk dizilir. Leyleğin ayak tırnağı takılarak nazar ve büyüden korunmak için takılır.

ÜZERLİK OTU: Sedef otugillerden yaprakları almaşık, çiçekler beyaz renkte, susama benzeyen ve tohumları acı bir bitkidir. Nazara uğramış çocuklara yakılarak tütsü yapılır. Tohumları ipe dizilerek nazar takısı yapılır.

KUŞ GÖZÜ OTU: Tohumları ipe dizilerek nazar takısı olarak kullanılır.

EKİN OTU : Tohumları ipe dizilerek büyü ve nazar takısı olarak kullanılır.

AKŞAM SEFASI : Tohumları ipe dizilerek boyuna nazar takısı olarak takılır.

ÇALTİ BUZULU : Çaltı dikeninin çiçeğindeki tohumlar çıkarılarak ipe dizilir ve nazar ve büyüden korunmak için takılır.

ÇİTLENBİK ÖZÜ : Çitlenbik kökleri çeşitli şekillerde yontularak uğur ve nazar takısı

olarak takılır. Hayvanlara nazar değmesin diye de takılır.

KAHVE : Çiğ kahvenin ortası delinerek bir ipe dizilir ve nazar takısı olarak takılır.

KAPLUMBAĞA : Yumurtadan yeni çıkmış kaplumbağa mavi boncukla birlikte nazar

takısı olarak takılır.

SANCI BONCUĞU : Bir deniz kabuklusudur. **Doğum anında uğur getireceğine inanılır.**

BERGAMA ÇEŞMELERİ

***Mustafa PULCU**

Bergama geleneksel kültür dokusu içinde çok ilginç yapılardan biri de çeşmelerdir.

Çeşmeler, her mahallede, her sokakta, hatta her köşe başında sosyal yapımızın anıtı ve geçmişimizin kanıtıdır.

Çeşme, farsça çeşm sözcüğünden türeme su, gözyaşı anlamından üreme olup sürekli akan ve hayrat, sebil görevli içerik taşımaktadır. Dağ ve pınar sularını hazine (depo) de toplayıp, 24 saat şırıl şırıl akan ve sokak boyu su yollarından bodrumlara ulaşan örgü içindedirler.

Çeşme, sebil ya da hayratlar ekonomik durumu iyi vatandaşlarca yaptırılıp kamuya bağışlanmış hayır yapılarıdır. Bu dünyada gün görmüş, dem bulmuş, devran almış insanların iz bırakmak, iyilikle anılmak, göçtükten sonra yaralı özelliğini sürdürmek amacıyla çeşmelerde kalıcı kalma örneğidir.

Su, bizde kutsaldır; su temizliktir.su şifadır, su güzelliştir.su hayattır. Su hayrı, su sebili geleneğimizde çok önemli yer taşır. Sebil demek şerbet, şurup, ayran dağıtmak olup, parasız sunulan su anlamındadır. Yani tarihsel süzgeçte su, herkesin bedava ve kolayca elde edebileceği bir nimet sayılmaktadır. Su, satılmaz ve satınalınmaz olup, hayır, hasenat, sebil yöntemi ile dağıtılmak durumundadır.

Bergama Tarihinde su getirmek ve su kaynaklarına ulaşmak için verilen emek oldukça ilginç örnekler göstermektedir. Geyikli Dağından ve Soma-Aksu'dan getirilen su, bilimsel yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. 45 km. den, 240.000 üç sıra künk döşenerek Geyikli Dağından indirilen suyun kaleye çıkarılmasında fizikteki -U-borusu yasası uygulanmış ve suyun basınç gücünden ötürü künklerin patlamaması için belli aralıklarla su dinlendirme istasyonları yapılmıştır. Söylencelere bile kaleye su getiren mühendise Bergama Kralı'nın kızının verileceği, konunun önemini vurgulamakta güzel bir örnektir.

Bergama'da tarihsel çeşmelerimizi beş grupta toplayabiliriz:

1. Meydan Çeşmeleri
2. Sokak Çeşmeleri-
3. Şadırvan Çeşmeleri
4. Oda Çeşmeleri
5. Sebil ve hayratlar

Bu çeşmelerde kullanılan malzeme genel olarak trahit taşı, mermer kaplama ve antik devşirme taşlardır. Sokak çeşmeleri, sebil ve hayratlar bir binaya bağlı, oda çeşmeleri duvara bitişik, meydan çeşmeleri ve şadırvan çeşmeleri bağımsız yapılardır. Mimari özellik olarak Türk borok Stili ve Roboko tarzı egemendir.

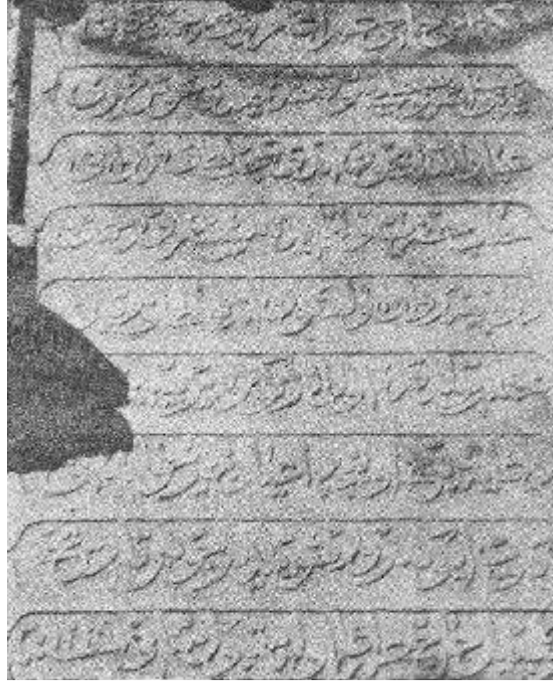
Bergamada su hayrı yapan hayırsever kişilerin envanteri elimize geçen kadarıyla şöyledir

1. HACI HALİL
2. EYÜP VE YUSUF
3. MUSTAFA OĞLU OSMAN
4. İBRAHİM
5. HACI AHMET AĞA
6. MUSTAFA KIZI FATMA
7. HACI MEHMET KIZI GILMAN
8. GÜDÜOĞLU HALİL VE İBRAHİM
9. TAVŞANLI HACI HÜSEYİN
10. AYŞE HATUN
11. HACI YUSUF KIZI AYŞE

12. MEHMET AĞA EHLİ EMİNE HATUN
13. TÜFEKÇİ BAŞI ARAPZADE MUSTAFA AĞA
14. ABDULLAH KIZI FATMA
15. ÇİZMECİLER ESNAFI
16. HACI YAMAKZADE ŞEMSİNUR HANIM
17. HACI YAMAK KERİMESİ AYŞE HATUN
18. DÜLGER HACI HÜSEYİN KERİMESİ AYŞE HATUN
19. GAZAZADE HATİCE HANIM
20. BERBER HACI OSMAN
21. MOLLABEYZADE İSA BEY
22. HELVACIZADE YISUF AĞ*A VE HATİCE HANIM
23. HACI LATİF ASAZADE HÜSEYİN AĞ"A VE HATİCE HANIM
24. HACI OKKAZADE HACI HALİL AĞA
25. DİMDANZADE İBRAHİM AĞA MAHDUMU MUSTAFA NURİ AĞA

BERGAMA'DA GÖRÜLMEMEYE DE ER ÇEŞMELER ŞUNLARDIR:
KARAOSMANOĞLU SEBİLİ:

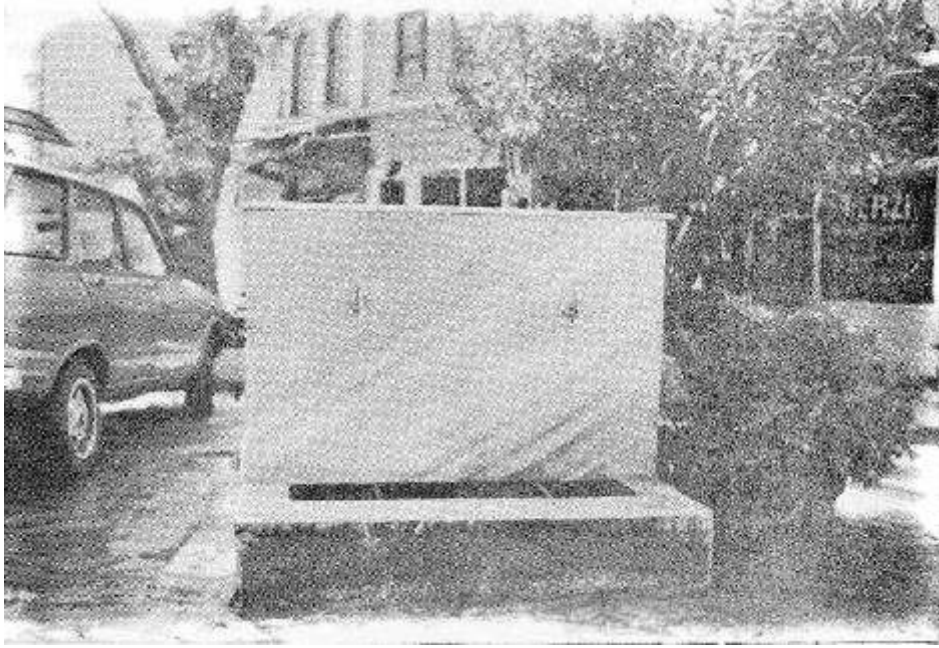
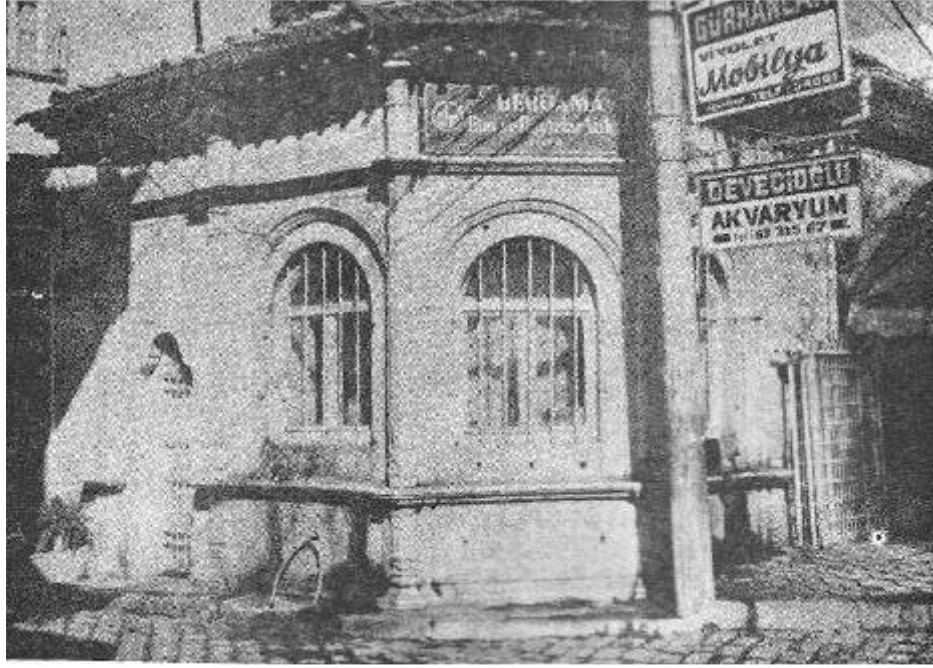
Yeni cami karşısında, üç cephe mermer kaplama ve ahşap çatılı, sırtı duvara bitişik görkemli bir çeşmedir. Sülüs yazılı kitabesinde KARAOSMANOĞLU HACI ÖMER AGA tarafından H.1229 (1814) tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır.(RESİM 1 KARAOSMANOĞLU SEBİLİ)

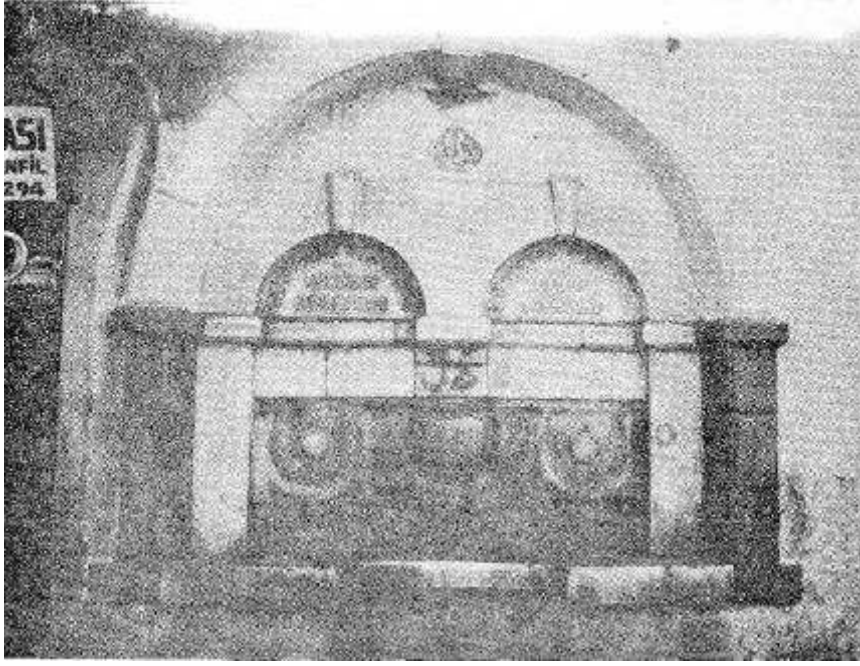
(RESİM 1)KARAOSMANOĞLU SEBİLİ

ÇİZMECİ ESNAFI ÇEŞMESİ:

Ayakkabıcılar ve Çizmeciler esnafının bulunduğu arasta içinde iki bölümlü olup kitabesinde H.1255 (1849) tarihinde yapıldığı yazılmaktadır. (RESİM 2 ÇİZMECİ ESNAFI ÇEŞMESİ)

(RESİM 2) ÇİZMECİ ESNAFI ÇEŞMESİ KASAPOĞLU ÇEŞMESİ : Kireççiler Sokağında, Roma dönemine ilişkin bir lahitin devşirilmesiyle mermer kaplı güzellik ve görkemlilik anıtı bu çeşmenin H.1322 ve H.1324 tarihli iki kitabesi vardır.(RESİM 3) KASAPOĞLU ÇEŞMELERİ

(RESİM 2) KASAPOĞLU ÇEŞMELERİ

Bu üç çeşmenin yanında TAŞHAN ÇEŞMESİ, PATIRNA HAMAM! ÇEŞMESİ, KURTULUŞ CAMİ ÇEŞMESİ, HATUNİYE ÇEŞMESİ "de ilginç yapılardır. Başlı başına bir inceleme konusu olan Bergama Çeşmeleri - BERKSAV tarafından değerlendirmeye alınmış ve "ÖZGÜL ALDIŞ" adlı sanat tarihçisince bir dilekte bulunuyorum:

"su gibi ömür, gür ve akıcı,
su gibi aziz.yüce ve erdemli ,
su gibi temiz, ak ve berrak"

HEPSİ SİZİN OLA SULAR, SELLER GİBİ SEVGİ YÜREĞİNİZE DOLSUN EKİM 1994
BERGAMA

BERGAMA BASKINI

İLK KURŞUN

izzettin SUNER

PAROLA: KASATURA CEVAP: KURŞUN

"Bergama Kaymakamı Rasim Bey ile işgal kumandanı arasında geçen şayanı dikkat muhavere:

- Bergama'nın daveti üzerine asayişini temin maksadı ile Bergama'yı işgal ettim. - Bergama'nın böyle bir daveti yoktur, işgalinizi protesto eder ve derhal kasabayı terk etmenizi bildiririm."

Yurdumuzun düşman istilasından kurtuluşunun 26. yıl dönümü sevinçle kutlarken tarih boyunca Bergama ve Bergamalıların kahramanlığını yaşatacak olan kara günlerin hatıraları üzerinde durmak yerinde olur.

15 Mayıs 1919 ... Düşmanın İzmir şehrine girdiği haberi Bergama'da yıldırım süratle yayıldı. Herkesin heyecan ve teesürü yüzlerinden okunuyordu. Ne olacak? sualı her Bergamalı'nın dilinde...

Hürriyet ve istiklalleri üzerine titriyen Bergamalılar derhal harekete geçerek teşkilat yapmaya başladılar. Bir taraftan Belediye meclisi düşmana karşı tutulacak hat ve hareketin tayini kararlaştırırken, diğer taraftan müdafaa tedbirleri alınıyordu. Cephanesinin memuru Nuri Bey teşkilat kurmak üzere faaliyetine devam etmekte, Şube Reisi Binbaşı Mücahit Hilmi Bey'in riyasetinde toplanan reddi ilhak heyeti gerekli hazırlıklara başlamış bulunuyordu. Tam bu sırada genç bir zabıt Bergamadaki hareketi bir kat daha hızlandırarak kuvvet ihzarına çalışıyordu.

Yüzbaşı Kemal Bey teşkilatta çalışabilecek elemanları toplayarak gerekli direktifler vermiş, ve memleketin müdafaa imkanlarına anlatmışlardır. Bunun üzerine herkes aldığı talimata uyarak teşkilata başlamışlardır. Bir taraftan merkez köylerinde, Kozak, Turanlı, Kınık ve Zeytinadağ bölgelerinde hazırlıklar yapılıyor diğer taraftan kasaba dahilinde ev ev toplanarak müdafaa teşkilatı kuruluyordu. Terhis olmuş ihtiyat zabıtlarından istifade etmek düşüncesiyle belirli şahıslar birer birer davet ediliyor, hep beraber müdafaa hazırlıkları görüşüyordu. Kafi karar düşmanı red ve def etmekte.

Osmanlı Hükümeti zamanından beri daima yabancı amaline hizmet etmekte tanınmış eşkiya Çerkez Hamit ve arkadaşı Fransız Ömer bu defa İngiliz Hükümeti hesabına Osmanlı Hükümetinden aldıkları direktif üzerine faaliyete geçmişler ve Tuzcu Mustafa Efe ile Bektaşî işgal ederek kendi menfur hareketlerine alet ediyorlardı.

Çerkez Hamit ve avansı düşmana karşı yapılan bu hazırlıkları baltalamak, halkın milli heyecanını bozguna uğratmak için yüzbaşı Kemal Bey'in bir Ermeni olduğunu düşman hesabına çalıştığını, bir Ermeninin sözüne karşı durmanın memleketi feiafete sürükleyeceğini hemen her yerde propaganda ediyordu. Çerkez Hamit'in malum karakteri bu propagandalara kimseyi inandıramamıştır.

12 Haziran 1919 perşembe günü düşmanın Bergama'ya yaklaştığı haber almıyor. Hazırlanan bir kısım müfreze ile kasabanın iki kilometre dışında (kazan ocakları) mevkiinde ilk müdafaa hattı tesis ediliyor. Yüzbaşı Kemal Bey bu müfrezenin idaresini kendi üzerine alıyor.

Düşmanın Bergama'ya yaklaştığı duyulunca heyecan büsbütün artmıştır. Kemal Bey'in bir miktar daha kuvvet toplamak üzere Bergama'ya dönerken, kendisine yaklaşmakta olan dört atlı'nın yanlarına sokulmuş, bunların Çerkez Hamit ve arkadaşları olduğunu görmüş, ayrılmak üzeriyken birden bire ve ani bir hareketle üstüne atılan Hamit'e silahını kaptırmış eli kolu bağlanarak götürülmüştür.

Müdafaa mevzilerinde bulunan müfrezenin yanına giden Çerkez Hamit müfrezenin balında adalı Mehmet Efeyi buluyor. Mehmet Efe'ye hitaben:

-Ulan Mehmet! vatani biz sizin kadar düşünmüyor muyuz? Bu Ermenin lafına bakıp koca düşman ordusuna karşı durulur mu? Memleketin başına ateş mi açmak

"Terzi, Siyasetçi

istiyorsunuz? diye bağıyor...

Mehmet Efe ve müfrezesi bu laflardan dolayı öfkelenmişler. Hamit'e bağıarak; düşman gelirken eli kolu bağlı karılar gibi oturmaktan utanmaz mısın?

Biz Bergamayı müdafaaya karar verdik. Sen bildiğini yap, demişlerdi. Tam bu sırada düşmanın yaklaştığını gören Çerkez Hamit atını Yunan süvarilerine doğru sürmeğe başlamıştır.

Bu durum karşısında Kemal Bey'in gelmediğini gören müfreze civar dağlara çekilmek zorunda kalmıştır.

Çerkeş Hamit alçakça hareketine bir kahraman süsü vererek Yunan süvarinin yanında geldiği zaman Kemal Bey'in ellerini tuzcu efenin çözdüğünü ve kaçırdığını görünce hiddetleniyor ve Kemal Bey'in kaçtığı istikamette takibe başlıyor. Aradan çok az zaman geçtiği için henüz gözden kayıp olmadan Kemal Beyi yakalayarak düşmana teslim ediyor.

Hadise halkı büsbütün müteessir ediyor.Kasaba dahilinde Kaymakam Rasim Bey'in hazırladığı teşkilat emre amade işarete müntazır bekliyordu. Halk artan heyecanını zabt edemiyor. Bir yanlış hareketin zararlı olabileceği düşüncesiyle karalaştırılan işareti sabırsızlıkla bekliyor.

Kendilerini Çerkeş Hamit'ten başka kimsenin karşılamadığını gören İşgal kumandanı Hükümet konağının avlusuna Kaymakam Rasim Bey, (kumandanınız görüşmek istiyorsa makamıma gelsin) cevabını vermiştir.Bunun üzerine hiddetlenen işgal kumandanı Kaymakamı makamında ziyaret ederek Kaymakama; Bergamanın daveti üzerine asayiş temin maksadiyle Bergamayı işgal eyledim. Demiş.Bunun üzerine Kaymakam Rasim Bey, vakur ve Türke yaraşan bir asaletle: -Bergamanın böyle bir daveti yoktur. Asayiş mükemmeldir, kasabada hiç bir Hristiyan ahali yoktur. İşgalinizi protesto eder ve derhal kasabayı terk etmenizi bildiririm. Cevabını vermiştir.

Bu sert cevap karşısında asabileşen işgal kumandanı makamı terk ederek derhal Akropole bir iki katır topunu,Kula bayırına, Dikili Sultan tepeye ve kasabanın diğer hakim yerlerine ağır makinalı tüfeklerini yerleştirmiş, kasaba içinde devriyeler gezdirmeye başlamıştır.

Halkın asabı büsbütün gerilmiş, ne olaksa bir an olsun gibi sabırsızlıklar başlamıştı. Bu sırada Bekir Sıtkı Bey ile Süleyman Bey işgal kumandanını ziyaret ederek Kemal Bey'in serbest bırakılması hususunda teşebbüsatta bulunmuşlar ve işgal kumandanının istediği taahhüdatı kabul ederek Kemal Bey'i tahliye ettirmişlerdir.

Bunu haber alan Çerkeş Hamit işgal kumandanına koşarak Kemal Bey'in bırakılmasının bir felaket doğuracağını anlatınca telaşa düşen işgal kumandanı derhal müfreze çıkartarak Kemal Bey'i takibe başlamışlardır.

Mütekait yüzbaşı Rauf Bey'in refikası (eşi) ismethanının evinde gizlenen Kemal Bey hususi surette hazırlanan bir arabada yatak dengine sarılı olarak Soma istakametinde kaçırılırken aksi bir tesadüf eseri işgal müfrezesinin eline geçmiştir, işgal kumandanının kaşısına çıkarılan Kemal Bey kumandana hitaben: - Beni öldüreceğinizi biliyorum.Buşekildeki hareketiniz bir askere yakışmaz. Divanı harbe verir mahkemem rüyet edildikten sonra cezalandırabilirsiniz. Yoksa bu hareketiniz bütün dünya mevzuatına ve aynı zamanda sizin için de çok tehlikeli olacaktır. Demiştir.

Endişelenen işgal kumandanı 14 Haziran 1919 cumartesi günü Dikili yolu ile Kemal Bey'i İzmir'e sevk etmiştir.

Kemal Bey'in kurtulmasına imkan olmadığını, bu acı hareketten müteessir olan Bergamalılar, ihzarına çalıştıkları kuvvetlerin bir an evvel harekete geçmesinin zamanı geldiğinin, vakit kayıp etmenin daha ağır neticeler doğurabileceğini düşünerek 15 Haziran 1919 Pazar günü kasaba dahilinde ve haricindeki kuvvetlerle irtibat temin ederek düşmana ait telgraf telefon hatlarını kestirmişlerdir. İşte böyle bir günün akşamında Ayşe bacı mahallesinin çıkmaz bir sokağında küçük bir ev dolup boşalıyordu.

PAROLA -KASATURA
CEVAP - KURŞUN, olacak tesbit edilmişti. Henüz onaltı yaşında bulunan Mehmet elinde tüfek, parolasını öğrenmiş konuşulanları büyük bir dikkatle dinliyordu.

Kozak'tan Rahmi Çakıcı, Molla Halil, Nazuh Hoca ve kızanları, Turanlı'dan Mehmet Ali çavuş, Hüseyin Bey ve kızanları, kara çepiçli Mehmet Bey müfrezesi, Kaşıkçı, Armağanlar ve civar köylerden gelen kuvvetlerle düşman çember içine alınmıştı.

Güneşten tunçlaşmış yüzlerde kendine güvenmenin asil ifadesi vardı. Çarıklarının

üstleri yırtılmış, çelikleşmiş imanlar hareket halinde .

Bir anda dışardan verilen işaretle harekete geçen kuvvetler, içerden ve dışardan ateşe başlamışlardı. Allah Allah sesleri göklere yükseliyordu. Düşman neye uğradığını anlayamamıştı. Müsademe bütün şiddeti ile devam ediyor. Bergama baskını her şeyden evvel milli imanın eseridir. Bütün Bergama tüyler ürpertici manzaranın karşısında Hürriyet ve istiklal için çarpışanların heyecanını yaşıyordu, ikindi ile akşam arasında başlayan müsademe de gece yarısına kadar devam etmişti. Bir tabur piyade, bir bölük süvari ve bir cebel bataryasından ibaret olan düşman kuvvetlerinden 30-40 kişi kurtulabilmiş isede bunların bir kısmını yollarda köylüler imha etmiş bir kısmı Menemen'e ulaşarak Bergamada yedikleri tokadın acısını çıkarmak maksadıyla katliama başvurmuşlardır.

Bu harikulade muzafferiyet, Türk topraklarında düşmana karşı patlayan (ilk kurşun) un zaferidir. Bu zafer, milli mücadele tarihimizde Bergama ve Bergamalılar adına ölmez bir menkibe olarak yaşayacaktır. Bergama'da patlayan ilk kurşun bütün yurtta milli hareketin örneği olmuştur.

Bergama bu suretle kahramanca mücadele etmiş, düşmanı dört gün misafirlikten sonra acı bir mağlubiyete uğratarak kovmuştur. Bu savaşta çarpışan kahramanlara sonsuz saygı hislerimizi ifade ederken, aziz şehitlerimizin ruhlarını taziz etmeği vazife sayarız.

14 Eylül 1948 Bugün Gazetesi
Yıl: 1 Sayı: 6 Sayfa: 4-5-6-8

SANAT VE KÜLTÜR GECESİ

*Haluk ELBE

4 Eylül 1948 akşamı ciddi bir sanat ve kültür gecesi olarak anılmağa layık olacaktır. Bu gecenin ilim tarafını Ordinaryüs Prof. Valther Kranz, fikir tarafını da Felsefe Doktoru Ziya Somar yaptılar. Aynı gece Şubert'in Lidleri ile Yurt sesini kısa fasıllarla dinledik. Ve ne hoş bir tesadüftürki keman ve milli sazlar o akşam karşı karşıya geldiler. Başlarında Ordinaryüs Prf. Doktor Valther Kranz ve Doçent Nurettin Kösemihal olmak üzere İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden 45 kişilik bir grup iki gece şehrimizin misafiri olduktan sonra dün Bergama'dan ayrıldılar.

Tespit edilen program dahilinde antikiteyi gezip incelemede bulunan kıymetli misafirlerimiz Halkevinde tertipledikleri Kültür ve Sanat gecesiyle de Bergama'da unutulmaz hatıralar bıraktılar.

Önce sayın Profesör V.Kranz tarihte antik hekimlik konusunu dini ve ilmi bölümler içinde inceleyen fevkalade istifadeli konferansını Almanca olarak verdi. Bu konuşmayı talebesi bayan Sarabil vukufu tercüme etti. Bundan sonra bir keman konseri veren Doçent Nurettin Kösemihal şiddetle alkışlandı. Alman Filolojisi öğrencilerinden dokuz kişilik bir kız korosu Şubert'in üç Lid'ini Almanca ve iki sesli olarak söylediler, dakikalarca alkışlandılar. Daha sonra da A. M. Dranas. Yahya Kemal, Emrah, Aşık Ömer, Tefik Fikret'ten şiirler okundu.

Bu arada bir şey oldu. Yabancı bir genç ortaya çıktı. Bu genç Üniversitelerin gurubuna dahil değildi. Topluluktan istifade ederek konuşmasına izin verilmesini rica ediyordu. Düzlükte akan bir dere gibi rahat konuşuyordu. Önce tarihi taşlarla kaynaşan Bergamalılara hitap etti. Ne güzel, ne doğru şeyler söylüyordu. Turistlerin görmeğe geldikleri bu medeniyeti, inkılap nesli olan neslimizin anladığını, bunların artık hamallığını değil, ilmini yaptığımızı söyledi. Sonra Üniversitelilere döndü. İki bin sene sonraya biz ne bırakacağız? Sualini sordu. Bergama yalnız bir müze şehri olmamalıdır. Onda yalnız ikibin yıl evvelki hikayeler anlatılmamalıdır. Bizim üstüste koyduğumuz taşlar hani? dedi Tıka basa dolu olan salon, kendini bu konuşmanın akışına zevk ve heyecanla dinliyordu. Herkes yanındakine sessizce soruyordu. Kim bu konuşan? Nihayet anlaşıldı. Bu gençte bir ilim adamı idi. Felsefe doktoru Ziya Somar. Konuşmasını bitirdiği zaman salonun alkışı dakikalarca sürdü.

Sıra milli sazlar korosuna geldi. Misafirler sazlarımızı alaka ile dinlediler. Sazcılar başı Hüseyin, bu gece bütün coşkunluğu üzerindeydi. Misafirler ayrı ayrı Hüseyi'ni tebrik ettiler. Bergamalıların mukabeledinden karşılıklı memnun kaldılar.

Profesör Kranz'ın konferansını ayrıca neşredeceğiz. Bu suretle, o gece halkevinde bulunmayan Bergamalılar büyük kayıplarını bir dereceye kadar olsun gidermeye çalışacağız.

BERGAMAYI ZİYARET

*Seldağ HAMARAT

Türkiye Turing ve Otomobil kulübünün İzmir komitesi izmir'i gezmek ve geçmek için gelen ecnebi misafirlerle evvelden ihbar ettikleri takdirde mümkün olan her türlü hüsnü kabulü ve yolları gösterir.

İzmir ve civarındaki görülecek harabelerden Bergama'yı ve yollarını aşağıda anlatıyoruz.

Dünyanın en zengin ve muhteşem harabelerine malik olan Bergama'yı ziyaret edecek yolcular, seyyahlar izmir'den gayet erken hareket etmelidirler. Hususi bir otomobil iki buçuk, üç saatte Bergama'ya gider. Balcılar içindeki Arap hanında, hergün ve her saatte Bergama'ya gidecek otobüsve otomobil bulunur. Bu otobüsler adam başına bir liraya müşteri alırlar. Hususi otomobiller 10-15 liraya gidip gelirler. İzmir ile Bergama arasında 105 km. lik gayet güzel bir şose vardır.

Bergama'nın tarihten evvelki vaziyetini, Bergama'nın beş kilometre gerisinde bulunan iki tepede yapılan hafriyatta meydana çıkan eserlerle öğrenmiş oluyoruz. Bu tepeler vaktiyle birer ada imişler. Zaman ile, bu tepelere 20 kilometre mesafede bulunan Çandarlı limanına kadar, bu sahanın dolmuş olduğunu görüyoruz. Nitekim Değirmen, Bakla, Bahçıvan tepelerinde çıkan eserler arasında gayet kıymetkar iki çömlek bulunmuştur. Bergama Müzesinde bulunan bu çömleklerden birisi odun dumanında kurutulmak, diğeri ateşte ısıtılmak suretiyle meydana getirilmiştir.

ilmi tetkiklere göre çok kıymetli bir eser de , yine bu civarda bulunduğu anlaşılan bir baltadır. Bu balta cilalı taş devrine ait olup, pek eski tarihlere asit kıymetli bir eserdir. Ankara müzesine celbedilmiştir.

Arkeologların tetkiklerine göre bu baltanın orta Asya'da bulunan nifrit taşından yapılmış, büyük bir kumandana mahsus bir silah olduğu anlaşılmıştır. Bu iki tepeliğin vaziyetini kısaca tesbit ettikten sonra, asıl Bergama'nın bulunduğu mürtefi sahalara dönmek uygun olur. Hiç şüphe edilemez ki bu iki adada medeni kavimler sakin iken, gerek bu adalara gerek bu denize hakim mevkide bulunan Bergama kalesi ve civarındaki tepelerde, aynı surette meskun idiler. Nitekim Bergama Kalesi'nde bulunan eski temeller, Arkaik devrin yaşadığını gösteren parçalar, Lidya yazısı ile yazılmış taşlar, (M.E.)beşinci asırda yapılmış nefis mermer kabartmalar ile; son senelerde meydana çıkarılan Asklaion henüz hafriyatına başlanmayan bir sahasında yapılan bir sondajda klasik devre ait fevkalade sanatkarane yapılmış yüksek röliyetler bulunmuştur. Bunlar Bergamanın tarihini aydınlatan başlı başına kıymetli eserlerdir. Bergamanın çok eski medeniyetini gösteren bu eserlere ait tetkikleri ve tarihi hadiseleri Bergama tarihine bırakmakla beraber, Bergama Krallığı ile onu takip eden devirlerden, bu İzmir rehberinde de kısaca bahsetmeyi muvafık gördük. Bergamada yaeırım asırdan beri yapılan hafriyatlarda, meydana çıkarılan binaların azamet ve ihtişamı o kadar cazip ve kuvvetlidir ki; Bergamanın tarihini yazanlar, bu eserlerin tesiri altında kalarak, işe hep Bergama Krallığı'nın teşekkülünden başlamışlardır.

Esasen Bergama devletinin az zamanda meydana getirdiği eserler, o devrin en yüksek medeniyetini teşkil ediyordu.

Mezbul surette çıkan kitabeler, mimari eserler bu devrin tetkik ve tetebüünde mühim bir amil olmaktadır. Bergamanın büyük İskenderden evvelki zamanları efsane süklüne sokulmuştu. Tarihlere geçen bu efsaneler Yunan hurafelerinden ibaret bulunuyordu. Bütün bunlar hiçbir esasa istinat etmiyor; kahramanların mücadele, hayatları karanlıklar içinde boğulup kalıyordu. Bergamanın tarihi, haritası göz önüne getirilerek coğrafi vaziyeti tetkik olunursa, bu havalinin şarktan Hitit'lerin Lidyalıların, iranlıların, Yunanlıların.şimalden ve garpten Makedonyalıların, Romalıların cevelengahı olduğu görülür.

Büyük İskenderin kumandan ve haleflerinden Lizimak, elde ettiği kıymetli hazineyi saklamak için, en emin ve en metin yer olarak Bergama kalesini bulmuştur. Demek ki Bergama kalesi daha o zaman müstahkem bir mevki bulunuyordu.

*Vakfımızda bir dönem Genel Müdürlük yapan araştırmacı

Binaealeyh burada yaşayan insanlar medeni bir varlığa malikdirler. Fakat Lizimak'ın Suriye harbinde telef olması üzerine, kale muhafızı (Filetoros) istiklalini ilan ederek Bergamayı yeni devletinin merkezi yapmış ve o zaman bu hazinenin ağız açılmış, kale yeni baştan devrin icaplarına göre tahkim edilmişti.

Artık birbirini takip eden Birinci Ömen, Birinci Atal, İkinci Ömen, İkinci Atal Bergama kalesini Atina Akropol'ünden daha muhteşem ve her halde daha muntazam bir plan dahilinde mabetler. Jimnasiar, tiyatrolar, saraylar, pazar yerleriyle süslemişlerdi. Aynı zamanda birinci Ömen, Suriyelilerle Salihli civarında yaptığı muharebede zaferi temin ediyor, hudutlarını Edremit havalisine kadar genişletiyordu.

Birinci Ata devri Bergama'nın terakki ve ikbale doğru yürüdüğünü gösteriyor. Bütün Asya'yı teşhis eden Golovalılara, Soma sırtlarında yaptığı korkunç muharebeyi kazanmış, Bergamanın varlığını bu vahşilerin elinden kurtarmıştı. Bu zafer bütün küçük Asya'nın zaferi idi. Atalın namı yükselmiş, hudutları Toros dağlarına kadar açılmıştı. Bu zafer bir ilim, bir medeniyet zaferi sayılmış ve bunun için büyük mabut Zeus için bir mezbah yaptırılmıştır. Bu mezbahın dört tarafına konan kabartmalarda, ilahlar ile ifritlerin, kahramanlar ile devlerin muharebesi tasvir olunmuştur.

Bu mezbaha ait parçalar İkinci Abdülhamit devrinin ihtiyazları ile Berlin'e nakledilmişti. Şimdi Berlin Müzesi'nde kurulan bu mabet, o devrin nakış sanatlarının en yüksek kıymetini taşımaktadır.

Az bir zaman sonra Suriyeliler ve onu müteakip Makedonayarı Beşinci Filip, kuvvetli ordular ile Bergama kalesini muhasara ettiler de nakabili zaptolan Bergama surlarını aşamadılar. Aynı zamanda Bergamalılar maharetli bir çevirme hareketi ile mağlup dahi oldular. Bu zaferler, kalenin en tepesindeki birinci taraçada kurulmuş olan azametli mabedin "Bekaret-İsmet- Akıl ve Harp" ilahesi Atena'nın varlığına atfedilmişti. Bu muharebelerde elde edilen harp ganimetleri bu mabedin meydanında teşhir edilmişti.

Atal, devrinin en yüksek bir kudretini yaratmak maksadıyla, meşhur kütüphanenin meydana gelmesi için faaliyete geçmişti.. Fakat bunu tamamlamak oğlu ikinci Ömen'e nasip olmuştur.. Mısırlılar istirak maksadıyla papirüsün ihracını menedince, şehit ihtiyaç Karşısında parşömeni icateden Bergamalılar daha dayanıklı olan bu derilerin üzerine yazı yazmak suretiyle. 200.000 tomardan ibaret meşhur kütüphaneyi meydana getirmeye muvaffak olmuşlardı. Bu suretle Bergama yalnız mimari ve heykeltıraş işleriyle güzelleştirmekle kalmıyor, bir ilim ve edebiyat merkezi haline de getiriliyordu.

Romadaki müsabakada : "Beşariyet yaşadıkça dayanır" diye kabul olunan parşömenler, maateessüf Kleopatra'nın cazibe vefüsünü yüzünden Mısır'a taşınmış ve orada yakılmıştır.

Bu devirde Bergama, Roma senatolarıyla müttefik olarak yaşamış ve bu dostluktan azami derecede istifade etmek yolunu bilmişti. Aynı zamanda Bergama Kalesi, üçüncü sıra surlarında meydana getirerek, fevkalade bir hale gelmiş, azamet ve debdebesi evci balaya varmıştı.

İkinci Atal muntazam bir ordu, dolu bir hazine, servet ve saadet içinde yaşayan bir halk bulmuş ve bütün bu varlığı iyi bir surette idare etmiştir. Fakat üçüncü Atal, çok sevdiği anasını ve karısını birbiri ardı sıra kaybedince, aklını bozmuş ve bir vasiyetname ile bütün servetini ve hazinesini Romalılara bırakmıştı. Senato bu vasiyetnameyi fevkalade bir surur ile karşılamış ve Bergama'ya gelerek yerleşmişti. Artık Avrupa ve Afrika'ya hakim olan Romalılar, Bergama devletini de hazırca elde edince, küçük Asya'yı hükümleri altına almış oldular. Romalılar, istiklallerini kaybeden Bergama halikını hoşnut edebilmek için, muazzam binalar kurmaya başladılar. Bu suretle, bugün Kızılavlu denilen Bazalika'yı, elli bin kişilik tiyatroyu kurmuşlar ve sıhhat yurdu olan Asklepion'u yeni baştan inşa etmişlerdir. Artık Bergama, bugünkü şehrin düzlüğüne inmiş olduğu gibi, nüfusu da oldukça artmış, yerleşim alanı genişlemişti. Romalılar, Bergamalıların an'anelerine riayet ederek , kalenin üstündeki eserleri tamir ve tevsi ettiler. Hatta İmparator Trayan ve Karkallla namına muazzam mabetler meydana getirdiler. Fakat Bergama ahalisi , sefalet ve esaret içerisinde, ahlaken zaafa uğramış ve gitgide yüksek kabiliyetlerini kaybetmiştir. Nihayet Bizanslıların zulüm ve itizafı, Araplarla yaptıkları münasebetler ve bunlara yardım eden zelzeleler, artık Bergamalıların parlak güneşini gurup ettiriyordu. Bergama, Konya Selçukilerine geçince sükun bulmuştur.

Selçukiler, Bergama'da camiler, mescitler, kervansaraylar, imarethaneler meydana getirmek suretiyle, o devrin ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmışlardır. O zamandan kalmış olan Selçuk minaresi, çini tuğla ile örölmüş olup, bugün dahi sanatın yüksek kudretini, heybet ve ihtişamını muhafaza etmektedir. Nihayet Karasi Beyi Adan Bey'in büyük oğlu Demir Han'ın Bergama surlarından attığı bir okla kardeşi Tursun Bey şehit düşünce, Bergama orhan Gazi zamanında Osmanlı Türklerine geçmiştir. Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezıt, burada bir cami yaptırmıştır.

BERGAMA HAREBELERİNİ ZİYARET

Bergama asariantikasını ziyarete gelen zevat, aynı günde bütün eserleri gezerek avdet edemezler. Fakat, akşama İzmir¹ e dönmek zarureti karşısında kalan ziyaretçi, gelir gelmez doğruca otomobili ile ; son senelerde açılan ve eski devrin tedavi tarzlarını gösteren ve her hafriyatta şayanıhayret bir surette tetkike değer eserler veren Asklepion'a gider. Hekim Galye'nin telkin tedavilerini yaşatan bu muazzam yerleri süratle , yarım yada bir saatte gezer, ve yine otomobille kaledeki müzenin önüne çıkar; kaleyi de hiç durmadan, birkaç saatte gezer. Eğer vakti kalırsa, Kızılavlu'daki -KURUNU ULA YA AİT- ayakta kalmış bulunan kubbeli ve çok muhteşem Bazalika'yı görür. Roma devrinin Gladyatör hayatını yaşatan, gençlerin deniz ihtiyaçlarını temin eden ve kuvvetli esirlerle suaygırı (hipopotam), timsah gibi hayvanların boğuştuğu bir yer olan, görmezler'deki (Anfiteatr) ı ancak yarım saat içerisinde gezebilir, ve otomobille İzmir'e dönebilir.

Cumhuriyet devrinin himmetiyle açılan Karanın yeni yol, ta tepeye kadar varınca, bayırları tırmanmak zahmetinden kurtulmuş olan züvvur, çok cazip ve müstesna manzaralar içinde Akropolü saran bu yoldan tepeye çıkacaklardır. Ve doğru bir şekilde - harabelerin yapıış vaziyetine uygun bir surette- tetkik ede ede kolayca aşağıya ineceklerdir. Böylece diğer eserleri görmek için de, daha geniş vakit kazanacaklardır. Bu yol Vali Kazım Paşa'nın alakası ile yakında bitmiş olacaktır.Cumhuriyei'n Bergama'ya bahşettiği yeni hizmetlerden biri de, 'YENİ MÜZE ' dir. Kendi sinesinde doğan eserleri kucağında toplayacak olan müze, başlı başına bir varlık teşkil edecek ve Bergamanın tarihine yeni bir cazibe verecektir.

Asanatika işlerinde pek yüksek hizmet ve gayretleri geçen kıymetli Vali Kazım Paşa'mın gösterdiği lüzum üzerine, Bergama asariatikasının haiz olduğu ehemmiyet ve kıymeti takdir buyuran Maarif Vekaleti, Bergama'da yeni müze binası yanında mükemmel bir ilim evi inşa ettirmektedir. Bu suretle asariatikayı tetkik için gelecek alimlerin, asri her türlü konforu , banyo ve kütüphaneye havi bir binada oturması ve geceleme, böylelikle günlerce Bergama'yı tetkik eylemesi imkan dahiline girmiş bulunacaktır.

Bergama bugün, 63742 nüfuslu İzmir vilayetinin büyük ve mamur kaza merkezlerinden birisidir.

Duman duman, ağaç ağaç, tarih tarih
Görüyorum Bergama'yı
Gezdikçe sokak sokak, ev ev
Seviyorum Bergama'yı
Sıkışmış üstüste
Tarih kokan evleri, sokakları
Taşlı, sancılı, sulu yokuşları
Suları çağırın kemerleri
Göğre kucak açan çamları
Hamamları, suyu akmayan çeşmeleri
Minareleri, camileri...
Beton örtememiş ya, tarihi
Badanalarından silkinmiş ya, taş duvarlar
Yıllara meydan okuyor ya, sokaklar
Ya sonrası?

YA SONRASI?

*Gülner GÜÇLÜ

Şöyle Ulucami yanından yukarı, Akropol eteklerine uzanıverdiniz mi; yakınlarda? O, iç içe geçmiş basık ama heybetli, hala dumanı tüten, tarih kokan Bergama evlerine. Tüm modernleşmeye karşı koyan hallerini gördünüz mü? Taş taş, ıslak ıslak, çiçek çiçek: Sanki gizli bir gücün eğri büğrü sokaklara sıkıştıverdiği o tarihi evleri. O muazzam taş işçiliğinin en güzel örneklerini veren pencereler, duvarlar. Ahşabın en güzeli kapılar, hazeranlar. Demirin en güzeli cumbalar, kepenkler, kapı elleri. Bazısı doğanın, bazısı insanın acımasızlığına yenik; yine de dimdik ayakta. Badanalanmış bazısı; taşlar karşı koymuş, yer yer dökülmüş badanalar kırmızı, mavi sarı. Yağlı boyalanmış gök maviye, yaprak yeşili kapılar, pencereler. Çiçek çiçek karanfil açmış kapı üstlerindeki, pencere önlerindeki teneke saksılarda. Yemyeşil çam ağaçları, kavaklar; yıkanmış yağmurda, mis gibi.

Eğri büğrü, taş taş yollar: Ortasında su yolları akıyor. Her yerde tarihten binbiriz. Kapayamamış geçen yıllar, insanlar izleri. Bazen bir çocuk, bazen bir yaşlı kapı önünde, pencere içinde. Neye bakarlar ki eski evlerine, ne gezerler ki buralarda der gibi soran gözler... Yaşlılar elleri bellerinde küçük, yorgun adımlarla tırmanıyorlar sokakları.

Sokaklar, evler geniş alanlara açıldığında, yine bir şaşkınlık dalgası sarıyor insanı. O evler niye birbirine sokulmuş bu kadar? Sevgi dolu, üst üste, sıcacık.

Sanki bir tiyatro dekoru bazıları: Dıştan taş taş üstünde, arada toprak kırmızı kiremit, ahşap kapılı, pencereli. Yaklaştığınızda tüm sizdeki güzellikler de yıkılıveriyor; aynı evin içi gibi bomboş, acımasız. Hala canlı mı bu evler, diye ürkeren yaklaşırken diğerlerine sıcacık bir perde pencerede, içinde yaprak yaprak bir çiçek, bir kafes cıvı cıvı ve bir baca dumanı tüten. Aralanan kapıdan görünen basık göz göz odalar herşeyi, herşeyi ile yaşıyor, nefes alıyor sanki.

Kıpkırmızı toprak kiremitten biri: Tüm heybeti ile yükseliyor yanından baktığınızda. Altta kocaman bir katı kucaklarcasına yükselen bir kapı ve yanından, nereye çıkar diye düşündüren taş merdiven hiç bitmeyecek gibi, üst katta küçük bir kapıya götürüyor. Pencereler dışarıyla ilişkisini kesmiş, sınıksız kapalı gözleri. Yanıbaşındaki ağaç pencerelere dayamış dallarını, kimbilir kaç yaşında bu ev gibi; yaşlı, yorgun.

Bir rüyaydı yaşadığım sanki, bu eski sokaklarda. Bugünün betonu, badanası, insanın yeni gereksinimleri, acımasız elleri örtememiş ya tarihi: Ne güzel! Ya sonrası?

BERGAMA'DA HALICILIK

*Kazım YARAY

Bergamada Halıcılık, halı tarihinde önemli bir yer tutar. Kültür Bakanlığınca yayınlanan halı katalogunda, 45 civarında Bergama deseni bulunmaktadır. Hatta eski saray kayıtlarında da Bergama ismi geçmektedir.

Bergama halıcılığında en önemli şey, "Kanlı Fabrika" olayıydı 1875 yılında Bergama'da Üçkemer köprüsü civarında ikinci bir çırçır fabrikası kurulmuştur. Bu fabrikada 10 yıl sonra izmir'den Elmasoğlu'nun adamı olan bir Rum tarafından yapıları bir fabrika yüzünden Bergama'da kanlı bir ayaklanma olmuştur.

Bergama halkı o zamana kadar tüm dokumalarını evde yaparken ikinci bir fabrikanın yapılması Bergamalıları iyice kızdırmıştı. Bunların sonucunda fabrikaya ve hükümet saldırı yapılmış bu nedenle de Balıkesir'den Bergama'ya Binbaşı Etem Bey kumandasında bir tabur asker gelmesine neden olmuştur. Bergama'ya felaket getiren bu fabrikanın kırmızı tuğladan yapılmış bacası, kanlı bir abide olarak uzun yıllar ayakta kalmış, 1943 yılında da yıkılmıştır. Bu olay da Bergama Halkının halıcılığa ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Bergama Halıcılığı son yıllarda oldukça unutulmaya yüz tutmuştur. Bırakın ilçe merkezini, ova köylerini, dağ köylerinde de halı kursu açılı bilmektedir. Tarla çalışmaları her zaman halı dokumacılığının üstüne çıkmaktadır

Turizm olayının her zaman yaşandığı şirin ilçemizde bizzat öz Bergamalılar tarafından Bergama Halısına gereken önemin verilmesi artık bir zarurettir. Ben şahsen Kooperatifçilik şeklinde açılacak halıcılık kurslarının bu olayı canlandıracağına yürekten inanıyorum. Bergama'da en çok Yunttag bölgesinde (Keklik, Atçılar, Maldan, Pınarköy, İsmaili, Bayramcılar) halı dokunur. Bu yörede dokunan halılara deveboynu, yeşilbaş gibi isimler verilir. Burada dokunan halılar renk olarak karışıktır. Doğada ver alan tüm renkler kullanılır. Yagcibedir halılarında ise beyaz, koyu kırmızı, lacivert, siyah renkler hakimdir.

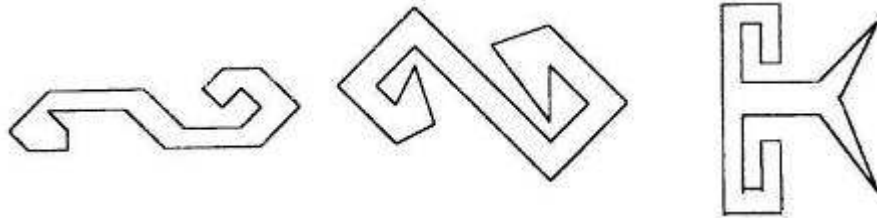
Yunttag bölgesi dışında Kozak yaylasında da halı dokunmaktadır. (Yukarıbey, Çamavlu, Terzihaliier, Hacıhamzalar. Y.Cuma) Kozakta dokunan kilimlere Sandık, Tarak. Çayırçiçeği, Payam, Gümüş Çengel, Armut Çiçeği. Ördek Zülfü gibi isimler verilir. En çok saksıda çiçek, elma ve portakal motifleri kullanılır.

BERGAMA HALILARINDA BULUNAN BAŞLICA DESENLER

1- ELİ BELİNDE: Bu motif analık ve doğurganlık sembolüdür. Bu motif Anadolu'nun değişik yörelerinde gelin kız, çocuklu kız, aman kız, karadöşeme, seleser, kahrküllü kız, çengel, tumakatarı v.b. gibi de adlandırılır. Bu motif Yagcibedir halılarında da kullanılır.

"Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı

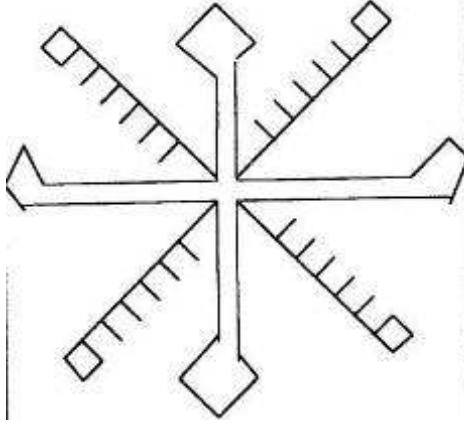
2- KOÇ BOYNUZU: Bu motif bereket, kahramanlık, güç ve erkeklik sembolüdür. Bu motif Anadolu'da boynuzlu yanış, boynuzlu koçlu yanış, gözlü koç başı şeklinde anılır.

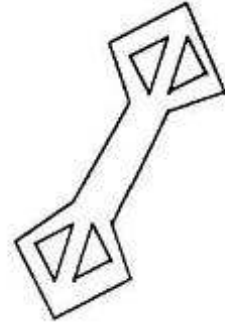
- Koç Başı Motifleri -

3- BEREKET:

Bu motif genelde üremeyi simgeler. Bereket motifi olarak arpa, buğday, nar, haşhaş, incir gibi çok taneli meyveler veya koyun gibi hayvanlar kullanılır.

4- SANDIKLI: Bu motif geleneksel olarak genç kıza alınması gereken çeyiz sandığını simgeler. Bir kız çocuğu doğduğunda yada belirli bir yaşa geldiğinde çeyizliği bu sandıkta birikir. Bu sandıktaki malzeme, evlendiğinde kocasının evinde kullanılacağından genç kızın tüm beklenti ve umutları ördüğü, dokuduğu, izlediği bu çeyizleri yansıtır.

BERGAMA HALK EĞİTİMİ MERKEZİ KURULUŞ

*Mehmet ERMİŞ

Ulu Önderimiz, Büyük Atatürk'ümüzle Samsun'a çıkan silah arkadaşlarından merhum Sayın General Kazım DİRİK 1926 yılında İzmir Valiliğine atandığında, Yunanlıların yakıp, yıktığı ve harap ettiği İzmir'imizi yeniden imar ederken, bir yandan da İzmir'e bağlı ilçeleri gezip, buralarda da kalkınma hamselerini başlatmıştır.

3 Nisan 1928 yılında Bergama'yı ziyaret eden Sayın Kazım Dirik, Atatürk inkılaplarının ve ilkelerinin ışığı doğrultusunda Kültürel çalışmalarla Halk Eğitiminin yapıldığı Türk Ocağı binasında misafir edildiği sırada onuruna verilen gösterileri hayranlıkla izleyip, Bergama'nın o günkü ileri gelenleriyle yemekte yaptığı sohbet sırasında Türk Ocağı binasının küçük olduğunu, Bergama ilçesinin ihtiyacını karşılayamayacağını ve daha büyük bir binanın yapılması cihetine gidilmesini Bergamalılarca benimsenmiş, Sayın Vali Kazım Dirik'ten önderlik yapması istenmiştir.

Bu konuda Bergama ile Vilayet arasında diyalog devamlı sürdürülmüş. Bugün Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılan Halkevi binasının hazineye ait olan arsası Hükümet tarafından tahsis edilerek 1928 yılının ilkbaharında Ankara'dan getirtilen plan ve projeye uyularak, inşaatın keşfi yapılmış 8.000 TL. çıkacağı kararlaştırılmış olup, işe başlamak üzere gelen General Sayın Kazım Dirik'e keşif miktarına göre gelen paranın çok az olduğunu söylediklerinde Paşanın cevabı şöyle olmuştur: "Çok para ile herkes iş yapar, işi yoktan var etmelidir, siz hiç düşünmeyin, hemen işe başlayalım, sizler yalnız işe hız verin, damlaya damlaya göl olur, çok büyük bir istiklal Mücadelesini vermiş bu ulusun insanları, gerekirse buraya tez günde saraylar kurar." diyerek binanın temelini atmıştır.

Hakikaten Sayın Kazım Dirik'in söylediği gibi Bergama ve Köyleri Valinin önderliğinde yaptıkları bağış ve yardımlarla, 1932 yılının Ağustos ayında inşaat biter, dekarasyon ve güzelleştirme işleri devam ederken, Ege gezisine çıkan Atatürk, İzmir'e geldiği zaman binanın açılışını yapmaları için Bergama'ya davet edilerek, 13 Haziran 1934 tarihinde Karşıyaka'daki annesi Zübeyde Hanımın kabrini ziyaret ettikten sonra Bergama'ya gelerek, bu binada Türkiye Cumhuriyetini ve inkılaplarını yücelterek çalışmalara yer verilmesini istedi

Bergamalılar ulu önderimizin isteğine uyarak binada gerek Bergama gerekse çevresine ışık tutacak çok büyük çalışma verdiler Dana sonra da Cumhuriyet Halk Fırkasını ve daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi yerleşti, çok partili dönemin başlamasıyla iktidara gelen Demokrat Parti: binayı CHP. sinin yayın merkezi olarak nitelendirerek kapatmıştır.

Esasen Bergama devletinin az zamanda meydana getirdiği eserler, o devrin en yüksek medeniyetini teşkil ediyordu.

Mezbul surette çıkan kitabeler, mimari eserler bu devrin tetkik ve tetebüünde mühim bir amil olmaktadır. Bergamanın büyük İskenderden evvelki zamanları efsane süklüne sokulmuştu. Tarihlere geçen bu efsaneler Yunan hurafelerinden ibaret bulunuyordu. Bütün bunlar hiçbir esasa istinat etmiyor; kahramanların mücadelen, hayatları karanlıklar içinde boğulup kalıyordu. Bergamanın tarihi, haritası göz önüne getirilerek coğrafi vaziyeti tetkik olunursa, bu havalinin şarktan Hitit'lerin Lidyalıların, İranlıların, Yunanlıların, şimalden ve garpten Makedonyalıların, Romalıların cevelengahı olduğu görülür.

Büyük İskenderin kumandan ve haleflerinden Lizimak, elde ettiği kıymetli hazineyi saklamak için, en emin ve en metin yer olarak Bergama kalesini bulmuştur. Demek ki Bergama kalesi daha o zaman müstahkem bir mevki bulunuyordu.

x yılından 7 Mart 1983 yılına kadar, binayı siyasi amaçlı hiçbir faaliyete yer vermeden tamamen Atatürkçü düşüncelere bağlı olarak çok yönlü çalışmalarla Bergama'ya yararlı olmuştur.

Rıza Özyurt'un ölümünden sonra Suhal Ermiş Müdürlüğe atanmıştır. Suhal Ermiş'in Bakanlık Müfettişliğine atanmasından sonra da aynı kurumda Müdür Yardımcılığından 24.09.1985 tarihinde müdür olarak göreve atandım. Halende görevime devam etmekteyim. Yıllara göre de Halk Eğitim Merkezinde kurs faaliyet ve sayılarına aşağıdaki gibidir.(1990-1995 Yılları arası)

1990-1991

UYGULANAN PROGRAMLAR		KURS SAYISI			KATILANLAR KAYIT OLANLAR			FAYDALANANLAR BİTİRENLER		
		ŞEHİR	KÖY	TOP.	KADIN	ERK	TOP.	KADIN	ERK	TOP.
MESLEKİ VE GENEL PROGRAMLAR		18	32	50	805	80	885	598	33	631
SOSYAL KÜLTÜREL PROGRAMLAR		16	21	37	610	149	759	440	79	519
SANAYİ EĞİTİM PROGRAMLARI		3	-	3	-	38	38	-	31	31
DESTEK PROGRAM OKUMA YAZMA		4	-	4	-	82	82	-	65	65
KURSLAR GENEL TOPLAMI		41	53	94	1415	329	1744	1038	208	1246

1991 -1992

UYGULANAN PROGRAMLAR		KURS SAYISI			KATILANLAR KAYIT OLANLAR			FAYDALANANLAR BİTİRENLER		
		ŞEHİR	KÖY	TOP.	KADIN	ERK	TOP.	KADIN	ERK	TOP.
MESLEKİ VE GENEL BİLGİ PROGRAMLARI		20	34	54	925	46	971	709	33	742
SOSYAL KÜLTÜREL PROGRAMLAR		16	22	38	656	98	752	485	57	542
SANAYİ EĞİTİM PROGRAMLARI		1	-	1	-	23	23	-	21	21
DESTEK PROGRAM OKUMA YAZMA		3	-	3	-	47	47	-	27	27
KURSLAR GENEL TOPLAMI		40	56	96	1581	212	1793	1194	133	1332

1992- 1993

UYGULANAN PROGRAMLAR	KURS SAYISI			KATILANLAR KAYIT OLANLAR			FAYDALANANLAR BİTİRENLER		
	SEHİR KOY TOP			KADIN ERK TOP			KADIN ERK TOP		
MESLEKİ VE GENEL BİLGİ PROGRAMLARI	24	24	48	716	49	765	500	22	522
SOSYAL KÜLTÜREL PROGRAMLARI	23	18	39	515	314	829	349	162	511
SANAYİ EĞİTİM PROGRAMLARI	1	1	2	-	53	53	-	39	39
DESTEK PROGRAM OKUMA YAZMA	1	6	7	80	57	137	38	29	68
KURSLAR GENEL TOPLAMI	49	47	96	1311	473	1784	888	252	1140

UYGULANAN PROGRAMLAR	KURS SAYISI			KATILANLAR KAYIT OLANLAR			FAYDALANANLAR BİTİRENLER		
	SEHİR KOY TOP			KADIN ERK TOP			KADIN ERK TOP		
MESLEKİ VE GENEL BİLGİ PROGRAMLARI	17	11	28	479	34	513	270	23	293
SOSYAL KÜLTÜREL PROGRAMLARI	6	1	7	3	186	189	2	96	98
SANAYİ EĞİTİM PROGRAMLARI	1	-	1	-	28	28	-	25	25
DESTEK PROGRAM OKUMA YAZMA	3	-	3	3	9	12	-	-	-
KURSLAR GENEL TOPLAMI	27	12	39	485	257	742	-	-	-

ANADOLU BASINI

*TAHSİN TUNA

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana büyük küçük ülkenin her yerinde çıkarılan gazete ve diğer yayın organlarının genel adına Anadolu Basını denilmiştir.

Anadolu'daki basın kuruluşları gün geçtikçe sayısını arttırmış, günümüzde ise iletişim teknolojilerinden yararlanarak, çoğalarak çeşitli zorluklara karşın ayakta kalmaya çalışmaktadır.

Geçmişin bu karanlık günlerinde sınırlı imkanlarla ortaya çıkarılan yayınlar, kuvai Milliye ruhunun vazgeçilmez temel taşlarını oluşturmuştur.

Son on yıl öncesine kadar bir çok yerel basın kuruluşu ilkel tekniklerle gazete ve benzeri yayınlarını çıkarırlarken, holdingleşmiş büyük trajlı gazeteler rotatif teknikleriyle yayınlarını sürdürüyorlardı. Günümüzde ise bu rotatif tekniğine bilgisayarın eklenmesiyle iletişimde akıl almaz gelişmeler ortaya çıkmıştır.

Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü her yıl Anadolu'da çıkan tüm gazetelerin tanıtımını yapan bir kitap çıkarıyor. Amaç araştırmalar için başvurulabilecek kaynak bu kitap, 75 ile bağlı ilçe ve kasabalarda yayınlanan 900'ün üzerinde haftalık, günlük, onbeş günlük, aylık olarak gazete yayınlanıyor. Yani bu gazeteler bu saydıklarımızın dışındadır.

İzmir ilçeleri arasında kendi bölgemiz olan Bakırçay ilçelerinde yayınlanan yayın organlarına bakacak olursak; hala yayınlanan yerel gazeteleri şöyle sıralandırabiliriz:

İli: İzmir İlçesi: Bergama Gazetenin Adı: Çağdaş Adres : Karaca Ahmet Cd. No : 5
Tel: 633 15 15

Kuruluşu	1973	Yüzölçümü	0.45
Sahibi	ismail ÇAĞDAŞ	Traji	200
Yazı İşleri Müd.	Nadir DOĞRUYOL	Dizgi Çeşidi	Bilgisayar
Bilfiil Çalışan	1	Baskı Çeşidi	Ofset
Yayın Süresi	Haftalık		

İli: izmir İlçesi: Bergama Gazetenin Adı : Akropol Adres : Pamukçu Pasajı
No : 21 Tel: 633 16 57

Kuruluşu	1971	Yüzölçümü	0.45
Sahibi	Halil ÇALBAN	Traji	500
Yazı işleri Müd.	Cengiz DAMGACIOĞLU	Dizgi Çeşidi	Elle
Bilfiil Çalışan	1	Baskı Çeşidi	Ofset
Yayın Süresi	Hafta		

İli: İzmir ilçesi: Bergama Gazetenin Adı: Kuzey Ege
Adres : Maltepe Mh. Böblingen Cd. No : 70 / C Tel: 633 40 86

Kuruluş	1991	Yüzölçümü	0.70
Sahibi ve Sorumlu	Dizgi Çeşidi	Macintosh	
Yazı işleri Müdürü	ismet BAYTAK	Baskı Çeşidi	Hisografi
Traji	500	Yayın Süresi	Onbeş günde bir

İli: İzmir İlçesi: Bergama Gazetenin Adı: Bergama Ekonomi
Adres : Doğanç Cd. No :41 Tel: 632 75 90 - 4820619

Kuruluş	1982	Yüzölçümü	0.50
Sahibi ve Sorumlu	Dizgi Çeşidi	Macintosh	
Yazı İşleri Müdürü	Demet ÖZBİLGİN	Baskı Çeşidi	Ofset
Bilfiil Çalışan			

ili izmir ilçesi Bergama Gazetenin Adı Halkın Sesi
Adres:

Kuruluş 1992 Yüzölçümü 0.50
Sahibi Mehmet EZGİN Trajı
S. Yazı işleri Md. M. Vejdi AKSOY Dizgi Çeşidi Macintosh
Bilfiil Çalışan 1 Baskı Çeşidi Ofset

ili izmir ilçesi Bergama Gazetenin Adı Nike
Adres:

Kuruluş 1994 Yüzölçümü 0.70
Sahibi Bergama Belediyesi Trajı 2000
Adına Sefa TAŞKIN Dizgi Çeşidi Macintosh
S. Yazı işleri Md. Özcan DURMAZ Baskı Çeşidi Ofset
Bilfiil Çalışan Yayın Süresi Haftalık

Bu gazetelerin yanısıra komşu ilçelerimizden Kınık Belediyesi 1984/85 yılları arasında gazete çıkarmak istemiş fakat iki sayı sonra kapanmıştır. Yine komşu ilçemiz olan Dikili'de haftalık olarak yayın yapan "Dikili Postası" ve Bergama'da yayın iki yıldır aralıksız sürdürmektedir. Dikili Postası ve Bergama' da yayın yapan Kuzey Ege gazeteleri Hisografi baskı tekniğiyle baskı yapmaktadırlar. Bergama'da yayınlanan ama hayatta olmayan eski gazetelerde şunlardır

"Bugün": Sahibi Suat GOBİ. " Yeni Bergama': Nejat YADA. "Bergama Postası" Lütfü AKSUNGUR, gibi kişilerde yerel anlamda gazete çıkartarak ilçemize kültürel anlamda katkıda bulunmuşlardır, öte yandan ideolojik olarak yayın yapan gazetelerde çıkarılmıştır.

GÜNÜMÜZDE YEREL BASIN

Çağdaş, uygar insan çevresinde, dünyada olup bitenlerden haberdar olmak ister. Bu insanların en temel haklarından birisidir.

Bugün halk bildiğimiz klasik ve çeşitli engellemelerin, baskı gruplarının yanısıra büyük sorunların tehditi altındadır. Kişi başına düşen gazete bakımından Türkiye Avrupa'ya göre geri bir ülkedir. Türkiye nüfusu İngiltere nüfusuna yakındır. Ancak İngiltere'de gazetelerin günlük traşı 30 milyon olmasına karşın ülkemizde bu rakam 3 milyon civarındadır.

1960'lı yıllardan sonra gazetelerimizin ofset tekniğinin gereği teknoloji gereksinimi Türk basınına lotarya - promasyon çıkmazına düşürmüştür. Buna ilave olarak büyük traş artışları beklenirken televizyonların çoğalmasıyla büyük bir şanssızlık doğmuştur. Görsel yayın pratikliği getirdiğinden okuyucu sayısını bir hayli azaltmıştır. Genel anlamda bu ortamda asıl zorlukları yaşayan yerel gazetelerdir. Birçok gazete teknolojinin getirdiği en modern araç ve gereçlerle basılırken, yerel gazetelerin büyük bir çoğunluğu terk edilmiş teknolojilerle yaşama savaşı vermektedir.

Yurt çapında altıbin kişinin çalıştığı yerel basında ortalama traş 150 bin ile 10 bin arasında değişmektedir. Türkiye'de 900'ün üzerinde yayınlanan yerel gazetenin sadece 100 kadarı ofset teknolojisinden yararlanmakta, diğerleri ise değişik tekniklerle basılmaktadır.

Bütün bu olumsuzluklara ve sıkıntılara rağmen yerel basın genelde olduğu gibi ilçemizde de gelişmiş başarılı örnekler göstermektedir.

YEREL GAZETELERE HALK NASIL BAKIYOR?

Yerel gazeteler iyice anlaşıldığında, benimsediğinde diğer gazetelere çalışmalarıyla bol malzeme sağlar. Halkta yöresindeki olup biten olayları bilmek, sorunları izlemek için heyecanla yerel gazeteleri izler, takip ederler. Ancak okuyucu birey toplumsal sorunlardan kendisini bir türlü kurtaramadığı için kültürel etkinliklerden mecburen uzaklaşıyor.

HER ÖNÜNE GELEN GAZETE ÇIKARIYOR

Görsel yayın gibi değil ama radyo kuruyor Eli tutan her önüne gelen beyanname vererek gazete çıkarıyor ya da çıkardığını zannediyor.

Denetim hiç yok. Yani basın kendi iç denetimini yapmadığı gibi devlette yerel basına karşı hukuksal açıdan denetim yapmıyor. Dil yanlışları Türkçemizi ters yüz ettiği gibi yayın çizgisiyle toplumda ciddi bir etki bırakmıyor.

Yerel basında sürekli gelir teşkil eden en önemli unsur dernekler kanunu yayın yapıyorsa merkezinde basıldığı için öncelikle bu merkezdeki resmi ilanları alma hakkına sahiptir. Eğer uygun değilse alamaz. Malesef ilçemizde de bu türde olaylar olmaktadır. Basın alanında bir kişi gazete çıkarıyor, ne yapılması gerektiğini araştırmadan, bilmeden yayını sürdürüyor. Bakkal dükkanı çalıştırır gibi gazetecilik yapıyor. Gazeteler öncelikle bu yüzden bir çıkmaza giriyor. Örneğin ilçemizdeki yerel bir gazete resmi ilan alma hakkına sahip ama, icra dairesi ilanı başka gazetelere gönderiyor. Oysa bu kanunsuzluktur, denetimsizliktir. Yine aynı gazete cezaevi gibi yerlerin resmi ilanlarını yayınlıyor. Ama ücretini alamadığında şikayet ediyor.

Yaşamak için geriye ne kalıyor? Abone gazeteciliği yapmak. Ve yapıyor. Biraz da özel reklam gelirleriyle bölgesel olarak gazeteler yaşamsal savaşlarını sürdürmeye çalışıyorlar.

YEREL GAZETECİ

Profesyonel bir gazetecinin her zaman yerel gazetecilere ihtiyacı vardır. Profesyonel bir gazetecinin yapacağı görevle ilgili branşı ayrıdır. Onun için profesyonel bir gazeteci büyük trajlı gazete ve ajanslarda istediği haberi yapamaz. Oysa yerel bir gazeteci ekonomi, politika, spor, adliye, magazin türü tüm haberleri yazmakla yükümlüdür. Yani çekirdekten bir gazeteci. Yerel gazeteci bununla da kalmaz. Gazete küçük traj çıktığı için birkaç kişiyle idare edilir. Haber topladığı gibi aynı çalışanı abone, reklam dağıtım gibi işlerinin üstlenmek zorundadır. Yerel gazeteci işte bu denli ağır bir iş yüklenen, gecesi gündüzü belli olmayan, zamanla yarış eden bir kişidir. Böylesine bir gazeteciliği yapmakta elbette herkesin harcı olamıyor.

PARASAL SORUN

Bölgede bir gazetenin muhabirliğini üstlenen yerel gazeteci için para önemlidir. Bunu kimi para için kimi ise hobi olarak yapar. İsteyerek gazetecilik yapıpta para kazanamayan muhabirler ise ek iş yaparlar ve gazetelerin bazıları muhabirine ücretini prim olarak öder. Hürriyet A.A., Yeni Asır, Milliyet, Türkiye gazeteleri gibi. Aslında bir ilçede her gazetenin bir muhabirinin olmayışı da parasal sorundan kaynaklanıyor.

Gazetecilik mesleğini seven, ilgi duyan çoktur. Ama bu işin içine girildiğinde hiç kolay olmadığı anlaşıyor. Yerel gazetelerimizin güzelleşerek çoğalması dileğiyle esen kalın.

Gelecek sayı: "Habercilikte Türk Basını"

BERGAMA YEREL BASINI

Yavuz ÖZMAKAS

Bergama Yerel Basın Tarihini inceleyen yazı dizimin bu bölümünde üç yayın organını ele alacağım. Bunlardan ilki Bergama'yı Sevenler Cemiyeti Bülteni, ikincisi Bergama Halk Eğitimi Bülteni olacak. Bu iki bülten kurumlar tarafından çıkarılmıştır.

BERGAMA'YI SEVENLER CEMİYETİ BÜLTENİ :

İlk sayısı Ocak 1960'da yayınlanan "Bergama'yı Sevenler Cemiyeti Bülteni" 21X14 boyutlarında hazırlanmıştır.

Şubat - Mart 1960 tarihli sayısı ile, Nisan - Mayıs 1960 tarihli üçüncü sayısı da elimizde bulunmaktadır.

Kanımca 27 Mayıs ihtilali ile yayınına ara vermek zorunda kaldı. Yine büyük bir olasılıkla ancak üç sayısı çıkabildi.

Her sayının kapağında dönemin Bültenin başlığı var. Başlığın bir yanında kale, diğer yanında ise surlar bulunuyor.

Birinci sayının kapağında dönemin başbakanı Adnan Menderes'in Batı Almanya İktisat Bakanı L. Erhard ile 20 Ağustos 1959'da Bergama'ya yaptığı gezi sırasında Yılanlı sütunu incelerken fotoğrafı var. Hemen altında çerçeve içinde Celal Bayar'ın Bergama'yı 27 Mayıs 1951'de ziyareti sırasında söylediği sözler yer almış.

İkinci sayının kapağında Akropol'deki tiyatronun uzaktan bir görünümü var. Çerçeve yazı olarak "Akropol Tiyatrosu" başlıklı kısa bir tanıtıcı metin var.

İlk iki sayı 8 sayfa olmasına karşılık "Kermes Nüshası" olan 3 sayı 16 sayfa olarak hazırlanmış. Bu sayıda 20-22 Mayıs 1960'da gerçekleştirilecek olan Kermesin programı ve "Othello" ile "Gülünç Kibarlar" oyunlarının sanatçılarının listesi var.

Bergama'yı Sevenler Cemiyeti Bülteninin sahibi Cemiyet adına başkan Haluk Ökeren'dir. Neşriyat (yayın) müdürü Nejat Zoroğlu. Fiyatı 50 kuruş olarak belirlenen derginin yönetim merkezi Cemiyet Merkezi olan (Hükümet Cd. No: 1) dir. Bültenin elimizde bulunan üç sayısı da izmir'de Teknik Basımevi'nde basılmış.

Bültende Haluk Ökeren, İhsan Dirim, Nejat Zoroğlu sürekli yazarlardandır. İkinci sayısında yer alan "Bergama Tarihi Eserleriyle Alakalı Güzel Cümleler" bulmak mümkün. Yine bültenin üçüncü sayısında 1959 yılı Kermes'inden fotoğraflar yer almaktadır.

Bültenin ilk üç sayısında yer alan yazıların dökümü de aşağıya çıkarılmıştır:

Sayı : 1

Haluk ÖKEREN	Bergama'yı Sevenler Cemiyeti ve Bültenimiz
İhsan DİRİM	Bergama 1
Nejat ZOROĞLU	Turizm Davamızda Bergama
Rafî TUNALI	Bergama'ya Sevgi
Dr. İlhan AROL	Turizm Davamızda nasıl hizmet etmeliyiz?
İhsan DİRİM	Bergama Tarihi Eserleriyle Alakalı Güzel Cümleler
	Asklepion

Sayı : 2

Haluk ÖKEREN	Kermes'in Tarihi
İhsan DİRİM	Bergama 11
	Bergama Tarihi Eserleriyle Alakalı Güzel Cümleler
Muhsin YENİM	Bergama Kağıdı
Osman BAYATLI	Kalkan Oyunları

Sayı: 3

Abdurrahman YILMAZ	Kermes Nedir?
Muhsin YENİM	Les Jours De Kermesse A Bergama
Haluk ÖKEREN	Kermes'in Tekamülü Turizm Bakımından Bergama Temsilleri
Nejat ZOROĞ*LU	Kermesteki Ruh XXIV. Bergama Kermesi Programı
İhsan DİRİM	Bergama III
Bergama Tarihi Eserleriyle Alakalı Güzel Cümleler	

BERGAMA HALK EĞİTİMİ BÜLTENİ

İlk sayısı 15 Ocak 1957 tarihinde çıkan ve elimizde 8 sayısı bulunan bülteni Halk Eğitim Derneği yayınlamış. Aylık çıkan derginin varolan son sayısı Ağustos 1957 tarihli.

Sahibi, Halk Eğitimi Derneği adına İhsan Arslan Dirim. Yayın müdürü ise Kemal Serdaroglu. Bergama Basımevinde basılan derginin fiyatı 50 kuruş.

21X29 boyutlarındaki derginin 2 sayısından itibaren başlığı aynı kalmış. 8 sayfalık bültenin 15 Mayıs 1957 tarihli 5. sayısı "Bergama Kermesi Özel Sayısı"na ayrılmış.

Bergama Halk Eğitimi Bülteninin sürekli yazarları arasında İhsan Dirim, Necip Alpan, Osman Bayatlı gibi isimler sayılabilir.

Bültendeki yazılar Halk Eğitimi, anma toplantıları, etkinlikler, şiir gibi bir yelpazeye dağılmış.

Bültenin sayfaları arasını da şehir haberlerini, yayınlanan Halk Eğitimi meslek dergilerinin dökümünü bulmak mümkün. Kimi sayılarında ise Halk Eğitimi Derneği yöneticileri, Halk Eğitimi Merkezini destekleyen üyeleri resimlerle tanıtan bölümlere rastlamak mümkün.

Bültende yer alan yazıların dökümünü aşağıya çıkardım. İlgilenenler için bir arşiv oluşturabileceği kanısındayım.

Sayı : 1

İhsan DİRİM	Niçin Çıkıyoruz?
Mehmet Ali ULUSAL	Halk Eğitiminin Büyük Önemi
Osman BAYATLI	Bergama -Tarih
Necip ALPAN	Halk Eğitiminin Milli, Medeni ve Demokratik önemi
İhsan Dirim	Aziz Ölü (şiir)
Salih TEKSÖZLÜ	Öğretmen Halit ÖNEY
Nejat ZOROĞLU	Namık Kemal'in Hayatı ve Şahsiyeti
İbrahim İBİŞOĞLU	BU Vatan İçin
Sadiye GÜRDAP	Gazi Osman Paşa'nın Hayatı ve Şahsiyeti
Kemal SERDAROĞLU	Halk Eğitimi Derneği'nin Mevzu ve Gayesi

Sayı : 2

İhsan DİRİM	21. Bergama Kermesi Yaklaşırken
Osman BAYATLI	Bergama - Tarih
Muhsin YENİM	Bergama Kağıdı
Saim YAY	Paşa Çeşmesi (şiir)
H. Akif SALI	Mehmet Akif Ersoy (şiir)
Necip ALPAN	Mehmet Akif'i Niçin Anıyoruz?
Öğretmenler Velilerden	Ne Beklerler?
İhsan DİRİM	Tarih? Bergama (şiir)

Sayı : 3

Necip ALPAN	Halk Eğitimi Davası ve Temel Problemleri
Osman BAYATLI	Halk Eğitimi ve Müzeler

Mehmet Ali ULUSAL Bergama Halk Eğitimi Merkezi Çalışmalarının Muhitteki
Tesirlerine Dair Müşahadelerim
Halil KUTLUCAN Köy'de Öğretmen Şahsiyeti ve Halk Eğitimi

Sayı : 4

Sabri KOLÇAK Halk Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler
İhsan DİRİM VI. Maarif Şurası Sona Erdi
Necip ALPAN Demokrasinin Gerçek Manası ve "Yeni Okul'un Vazifesi

Sayı : 5

Osman BAYATLI XXI. Kermes
Tahsin AKKIN Kermes (şiir)
İhsan DİRİM Aziz Atatürk'in Bergama'ya Gelişinin 23. Yılı
Muhsin YENİM Bergama'da Kermes Günleri
Necip ALPAN Bergama'da Şenlik Var
İhsan AROL Bergama Sevgisi

Sayı : 6

İhsan DİRİM Sayın Reiscumhurumuz Celal Bayar Bergama'da
Necip ALPAN Öğretmenler Velilerden Ne Beklerler?
Osman BAYATLI XXII. Kermes
Tahsin AKKIN Yağmur (şiir)
Tahsin AKKIN Anlatsana (şiir)
İzzettin SUNER Onüç Nisan (şiir)
Salih TEKSÖZLÜ Pul ve Değeri

Sayı : 7

İhsan DİRİM Helikopterle Antikiteleler Gezisi
Osman BAYATLI 22. Kermes
Necip ALPAN Bergama Halk Eğitiminin Çalışmaları
Halil KUTLUCAN Kitaplar Arasında Halk Eğitimi
İhsan DİRİM Bergama'da Sportif Çalışmalar
Muhsin YENİM Tarihte Bergama'nın mukadderatını Değiştiren Olay

Sayı : 8

Necip ALPAN Meslek Morali Nedir ve Nasıl Temin Edilir?
Osman BAYATLI XXII. Kermes

BAKIRÇAY EDEBİ VE İÇTİMAİ MECMUA

ilk sayısı 23 Nisan 1944'te çıkan derginin sahibi Rıza Apak, yayın müdürü ise İffet Apak'tı. Birinci sayı Bergama Basımevin'de basılmış. Elimizde 8 sayı bulunmaktadır. Bunlardan 7. sayının herhangi bir örneğini yaptığım araştırmalarda bulamadım.

Dergi, 15X23 boyutlarında. 12-20 sayfa arasında yayınlanrnış. Resim ya da fotoğraf hiç yok. Kimi sayılarının kapağı iki renk. Her sayıda kapak düzenlemesi ayrı yapılmış. Önce ilk iki sayı 15 günde bir yayınlanacak diye planlanmış. Sonra ayda bire çevrilmiş.

İkinci sayı 15 Mayıs 1944'te yayımlandıktan sonra her ayın onbeşini taşıyan tarihlerle yayın yaşamını sürdürmüş.

ilk iki sayının fiyatı 15 kuruş. Üçüncü sayıdan itibaren 20 kuruşa çıkarılmış.

Dergide makale, şiir, öykü, gözlem, anı gibi değişik tür yazılara rastlamak mümkün. İkinci sayıdan itibaren ise İzmir'de Güneş Basını ve Yayırsevinde basılmış.

Sürekli yazarları arasında Rıza Apak, İffet Apak, İhsan Dirim, İzzettin Suner, Sedat Yegusev sayılabilir. Derginin kimi sayılarında Şükran Kurdakul, Behçet Necatigil gibi ünlü ozanların dizelerine de yer verilmiştir.

15 Haziran 1944 sayılı üçüncü sayısı "Bergama Kermesi özel Sayısı"na ayrılmış. Kapakta da "Kermes Nüshası" yazısı bulunmaktadır.

Yitik olan 7. sayının 15 Eylül 1944 tarihli olması ve Bergama'nın Kurtuluşuna denk gelmesi bize bu sayının içeriği hakkında kaba hatlarıyla bilgiler verebilir. Derginin her sayısında 4-6 adet arasında reklama da rastlamak mümkün. Elimizde bulunan sayıların yazı dökümünü aşağıda bulabilirsiniz:

Sayı: 1

Haluk ÖKEREN	23 Nisan
İzzettin SUNER	13 Nisan (şiir)
Rıza APAK	Yaz Sonu
İzzettin SUNER	13 Nisan
Kemal ÇALLI	Köylü Vurgun mu Vurdu?
İhsan DİRİM	Köyde Muhtar
Rıza APAK	Hayatın Ötesinde
Rıza APAK	Küçük Suyum
İzzettin SUNER	Örnek Bir Hareket
Rıza APAK	Parmakbatran

Sayı : 2

İffet APAK	Maşeri Vicdana Hürmet Edelim
Sedat YEGUSEY	19 Mayıs
Lutfullah DENİZER	Bergama'da Kermes
izzettin SUNER	Bergama'yı Sevmek
Kemal ÇALLI	Avunduruk'ta Okul
Rıza APAK	Sanatkar ve Mevzuu
Kemal ÇALLI	Ölen Tezgahtar
Fehmi ERTEN	Bakırçay Mecmuasının Yayınlanması Münasebetiyle
Rıza APAK	Leylekler
Rıza APAK	Tenbelhaneler - Tezatlar
İhsan DİRİM	Mükür ve İnek (öykü)
BAKIRÇAY	Keraminin Ölümü
Şiirler	Rıza Apak, İzzettin Suner, Haluk Elbe

Sayı : 3

Şefik SOYER	Bergama Kermesi
Rahmi KÖKEN	Kermes'in İntibaları
Muhittin ÜSTÜNDAG	Kermes'in İntibaları
İffet APAK	Misafir Bayanların İntibaları
Rıza APAK	Kermes (şiir)

Orhan YURDUN
Sedat YEGUSEY
İhsan DİRİM

Bergama Kermesi
Kermes'te Efeler
VII. Kermes

Sayı : 4

Rıza APAK
Fehmi ERTEN
Dr. Haldun TÜZ
İffet APAK
Haluk ELBE
Kemal ÇALLI
izzettin SUNER
Rıza APAK
Sedat YEGUSEY
Rıza APAK

Milli Birlik
Bergama'da Kızılay
Mesken ve Verem Hastalığı Arasındaki Münasebet
Hodkamlık
Kaçaklar
Köy Enstitüleri
İsraf
Yıldızlar (şiir)
Bu da Bir Olay
Acem Kılıcı (öykü)

Sayı : 5

Rıza APAK
Orhan YURDUN
Haluk ELBE
Rauf TUNA
Rıza APAK
Kemal ÇALLI
TUNALI
İhsan DİRİM
K.Ö.
Avni SÜMER
izzettin SUNER
Rıza APAK

Bir Dilek
Bergama-Bergamalı
Paşa Çeşmesi
Harp ve Biz
Mahkum (şiir)
Bir Münevver Köyde Neler Yapabilir?
Kafatası (şiir)
Talkın
İsyen
Aşk ve Anne
Anne (şiir)
Sayıklama (öykü)

Sayı: 6

İffet APAK
İzzettin SUNER
Haluk ELBE
İhsan DİRİM
Kemal ÇALLI
Rauf TUNA
K.Ö.
İhsan TUNALI
İzzettin SUNER
Rıza APAK

14 Eylül ve Kahraman Bergamalılar
Aynı Borçlar ve Köylü
Dev Aynasındaki Gölge
Mibzer
İlkokul Davamız
Zenginlerimizden Hamiyet istiyoruz.
Vurguncu (şiir)
Gurub
Bunun Sonu Ne Olacak?
Hoca (şiir)

Sayı: 8

BAKIRÇAY
BAKIRÇAY
Rıza APAK
İzzettin SUNER
İhsan TUNALI
Rıza APAK
Turan ÖKEREN
Sami ERSÖZLÜ
ŞİİRLER
Salih Şendil, Sami Ersözlü

iki Gün
Kız Enstitüsü Müdürü Saadet Ertunçla Bir Konuşma
Akşam Kız Sanat Okulu
Hediye Ne Zaman Rüşvet Olur?
Dikili
Hatıralar Peşinde
Bergama'nın İman
Bayrağa Doğru (öykü)
Rıza Apak, Şükran Kurdakul, Behçet Necatigil, İhsan Tunalı,

BEYİN HASTALIKLARI ÜZERİNE ÇALIŞAN DÜNYA ÇAPINDAKİ ÜNLÜLER YOLU HAKKINDA

"Muazzez İlmiye ÇİĞ"

Nöro - Psikiatri dalında dünyanın en meşhur 200 bilim adamı ve akliye - asabiye hastalıklarının sosyal, kültürel ve ekonomik problemleriyle ilgilenen 100 ünlü şahıstan oluşan, merkezi New York'ta olmak üzere ACADEMIA, MEDICINAE and PSYCHIATRIE FOUNDATION isimli bir vakıf kurulmuştur.

Bu vakıf bugüne kadar gelip geçmiş beyin ile ilgili dünya çapında en büyük bilim adamlarının adları yazılı levhalarla donatılmış bir "BEYİN ÜNLÜLERİ YOLU" yapmaya karar vermiştir.

Bu yol için, vakıf üyeleri tarafından çeşitli yerler önerilmiştir. Bunların başında Çin'deki en eski akıl hastanesi, Yunanistan'da Hippokrat adası, Mısır'da beyinle ilgili çok eski belgelerin bulunduğu Kahire Müzesi geliyor.

Vakfın Türk üyeleri ise bunun Bergama'da yapılmasını öne sürmüşlerdir. Buna birinci neden: 2000 yıl önce Bergama'daki Asklepion'da beyin hastalıkları, normla hastalık gibi kabul edilerek çeşitli yollarla tedavi yönüne gidilmiş olmasıdır. Çünkü vakfın ana amacı da bu hastalıkların, insanlar arasında korkulacak saklanacak bir hastalık değil, her organ hastalığı gibi normal hastalık olarak kabul edilmesini sağlamaktır.

ikinci neden: Dünyada ilk kez otlardan modern farmakolojik metodlara yakın bir tarzda ilaç yapan ve bugünkü farmakolojinin babası sayılan Roma İmparatorlarının doktoru Galena'nın Bergamalı olması ve Asklepion'da memnuyetle yaptırabilecektir.

Bu iki önemli nedenden dolayı vakfın yönetim kurulu, Türk Hükümeti onayladığı takdirde, bu yolu Asklepion'un çevresi temizlenecek, gerekli düzenlemeler yapılarak bugünkü terk edilmiş durumundan kurtarılacaktır.

Bu yol gerçekleştiği takdirde, 1995 yılı Ekim ayında Vakıf üyeleri İstanbul'da büyük bir toplantı yapacak ve arkasından görkemli bir törenle bu yol açılacaktır.

BERGAMA ASKLEPION'U VE GÜNÜMÜZ

17-20 Mart 1994 tarihinde, Almanya'nın güneyinde, Bad- Kissingen isimli şirin bir kasabada, VVürzburg Üniversitesi Tıp Fakültesi Rincaringoloji Kliniği'nin katkılarıyla Neurotolojical & Eguilibriometric Society (NES) tarafından uluslararası 21. NES Kongresi yapıldı.

Kongrenin alt başlıkları; Kulak Çınlamalarında Tanı ve Sağatım, Denge Bozukluklarında Tanı Yöntemleri, Neurootolojide Tıbbi Danışmanlık şeklindeydi.

Değişik kıta ve ülkelerden gelen kongre üyelerinin oluşturduğu coşkulu ortamda Dr. Cengiz Mihçı, Dr. Hakan Akyol ile birlikte kongrenin onursal başkanı Prof. Dr. Jack Pulec'le tanışmanın ardından Dr. Jack Pulec, bir yıl önce bir tıp kongresi nedeniyle Türkiye'de bulunduğunu ve Batı Anadolu'da dünyaca ünlü bir kliniği gezdiğini, çok etkilen-diğini belirtti. Prof. Dr. Jack Pulec, Los Angeles'ta California Üniversitesin'de bulunan ve Neurootoloji alanında dünyaca ünlü bilim adamı.

Dr. Pulec sözünü ettiği kliniğin adını anımsamakta güçlük çekti ve bizim de bu kliniği gezip gezmediğimizi sordu. Ülkemizin batısında bulunan üniversitelerimizi saymaya başladık. Olumsuzlayarak bizim de bu kliniği anımsayamayacağımızı sitemle belirtti.

Kısa bir an sonra bu kliniğin yaklaşık iki bin yıllık olduğunu belirtince her şeyi anladık. İki bin üç yüz yıl önce Batı Anadolu topraklarındaki bir tıp merkezi o günlerde olduğu kadar günümüzde de ününü sürdürmekteydi. Dr. Pulec tarafından sözü edilen yer, Pergamon (Bergama) Asklepionu idi. İsa öncesi dördüncü yüzyılda hekimlik tanrısı Asklepios'a adanmış kutsal suyun bulunduğu yerde kurulmuş olan bu sağlık merkezi, o günlerde, uyguladığı sağaltım yöntemleriyle oldukça geniş bir çerçeveden ünlü, ünsüz birçok hastanın uğrak yeri olmuştu. Sütunlu, üstü örtülü bir tören yolu ile Pergamon kentine bağlanan yapı, sonradan eklenen sütunlu galeriler, tiyatro, kitaplık gibi yapılarla mimari olarak dagelişmiş ve kendi dönemi içinde ileri bir tıp merkezi kimliği kazanmış. Burada hastalar çeşitli otlardan elde edilen içler, çamur banyoları, çeşitli beden hareketleri, müzik ve telkin ile hekimler tarafından sağaltılmış.

Dünya Tıp Tarihi'nde önemli bir yeri olan hekim Galenos da Bergama'da doğmuş ve ilk tıbbi bilgilerini Asklepion'da almıştır. Fizyoloji çalışmaları nedeniyle bu bilim dalının babası olarak tanınan Galenos burada tıbbi eserler kaleme almış ayrıca dersler vererek yeni hekimler yetiştiren ilk okul diyebileceğimiz ve Dr. Pulec'te hayranlık uyandıran bu merkez, adını mitolojideki hekimlik tanrısı Asklepios'dan (Aeskulapius) alır.

Geçmişte uygulanansağaltım yöntemleri ve hekimlik uygulamaları ile edineceğimiz bilgilerin günümüzü kavramada önemli bir yeri olduğuna inanırım. Sanırım Dr. Pulec de benzer heyecanı Asklepionu gezerken yaşamış. Anadolu'dan geldiğimizi öğrenir öğrenmez bu heyecanını belirtmeden geçemedi.

Homeros tarafından kaleme alınan ilyada destanı da bize antik dönem hekimlik ve uygulamaları ile ilgili kimi bilgiler verir.

Destanda anlatıldığına göre, Akhalılar'ın ünlü komutanı Menelaos yaralanır. Kral Agamemnon, aynı zamanda kardeşi olan Menelaos'a bakması için "Asklepionosoğlu kusursuz hekim Makhaon'un" çağrılmasını ister.

Bir haberci, hekim Makhaon'u bularak ona:

"Asklepionosoğlu! Kral Agamemnon çağırır seni ok attı ona iyi yay kuran biri ya bir troyalı ya bir Likyalı onun için ün, bizim için yas bu" der.

Hekim Makhaon heyecanla yerinden kalkar ve haberci ile birlikte yola koyulur.

"yürüdüler Akha ordusu boyunca kalabalığı yararak vardılar Menelaos'un vurulduğu yere tek mil yiğitler sarmıştı Menelaos'u tanrıya denk hekim durdu ortalarında sımsıkı kemerden çekip çıkardı oku kırıldı okun sivirileri çekilirken dışarı doğru çözdü ışıldayan kemeri altından da kuşağı kuyumcuların işlediği karınlığı çözdü sonra kara okun yarasını görünce emdi kanı acı dindiren ilaçları ustaca serpti üstüne bir zamanlar Kheiron vermişti babasına o ilaçları"

Yaklaşık üç bin yıl önce "tanrıya denk" tutulan hekimlikten, günümüze kadar bu mesleğin aldığı yol hiç de azımsanacak gibi değil.

Asklepios'dan başlayarak hekimlik bir süre babadan oğula geçen bir şekilde sürdürülmüş. Bu nedenle başlangıçta hekimler Asklepiossoğlu, başka bir değişle de Asklepiades olarak anılmışlar. Platon bir yapıtında Hippokrates için "o ünlü bir Asklepiades" tanımlamasını yapmıştır. Dr. Pulec de kendini bir Asklepiades saymakta ve bilimi aklına rehber etmiş, yaşamdan yana savaşmakta.

Suyunu içip, havasını soluduğumuz, mavisıyla yüreğimizi ve aklımızı yıkadığımız, dünya tıp tarihinin pınarlarının doğup serpildiği "Akdenize bir kıvrak başı gibi uzanan" bu güzel kara parçasında yaşamış tüm meslektaşlarımızın anısına; bugünün Asklepiadesleri bilgi, beceri ve meslek ahlaklarını yaşadıkları çağa uydurmak zorundadırlar.

Belki bir gün, uluslararası bir tıp kongresinde tanışacağımız yabancı bir bilim adamı bize günümüz Türkiye'si'nde görüp etkilendiği bir klinikten söz eder.

İmkansız mı?

*Dr., Nöroloji Uzmanı

NEUROOTOLOJİ NEDİR?

Terim olarak Nereootoloji, Neuroloji (Sinir Hastalıkları Bilimi) ve Otoloji (Kulak Hastalıkları Bilimi) sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur Neurtooloji, işitme ve denge ile ilgili en tepe noktasına kadar olan organizasyondaki hastalıklar ile uğraşan bilim dalıdır.

BERGAMA'DA RESMÎ YAPILAR

*Özgül DOĞDU

BERGAMA LİSESİ BİNASI

Bergama Müzesindeki Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanterindeki bilgilere göre:

Bergama ilçesi, Ertuğrul Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi'ndeki 1 Nolu yapıdır. Bu bina Rejî idaresi tarafından, 19. yüzyıl sonunda, Osmanlı mimarlık çağı geleneklerine göre yapılmıştır. Bergama'nın en işlek caddesi üzerindeki en dikkat çeken yapılardan biridir. Yapı tamamen düzgün kesme taş ve mermer malzeme birlikte kullanılmıştır.

Bina bugün gayet sağlam ve kullanılır durumdadır. Bergama'daki tek örnek olarak gösterilebilecek mimari bir tipe sahiptir. Bugün yapı Hazine'nin (Milli Emlak) malıdır. 1979 yılında özellikle dışta pencerelerde aslına uygun olarak bir onarım yapılmıştır.

Yapı plan bakımından Paris Loure Müzesi'nin ve İstanbul Arkeoloji müzesi'nin bir maketi şeklindedir.

Genel olarak yapı kuzey-doğu, güney-batı doğrultusunda bir plan göstermektedir. Güney ve kuzey cepheler kolları kısa (U) planı şeklinde belirlenmiştir. Zemin kat hariç iki katlı bir yapıdır. Taşıyıcı yapısı, dış yapısı, üst yapısı, iç yapısı ve süslemeleri iyi korunmuş durumdadır.

Yapının cephesi güney - batıya bakmaktadır. Girişi tam ortada yer alır. Girişe çıkışı sağlayan üç yönlü bir merdiven vardır. Giriş cepheye hakim durumda iki tane postamentli ve kaideli yuvarlak sütunun korunmasına alınan çift kanatlı ahşap kapı kanadı ile sağlanırdı. Fakat bugün bu kapı çıkartılarak, yapıyla hiçte uyum sağlamayan demir doğramadan bir kapı yapılmıştır. Kapının lentosu düz atkı şeklindedir. Lentosunun üzerinde kabartma parçaları yer almaktadır. En üstte ise giderek daralan üçgen şekil gösteren ve ortada "Bergama Lisesi" yazısı bulunmaktadır. Kapı sütunlarının kompozit başlıkları vardır.

Zemin katı aydınlatan pencereler düz atkıdır. Oldukça sade kare şekilli açıklıklardır.

Zeminden itibaren yapının tüm cepheleri enine simetrik ve eşit aralıklı silmelerle hareketlenmiştir.

Birinci katta, kapının iki tarafında beşer adet dikdörtgen pencereler mevcuttur. Pencereler yanlarda yine postamentli, kaideli ve başlıklı sütunlarla bezenmiş olup, sögelerde yine aynı şekilde dört kademelidir.

Birinci kısım düz, üçüncüsü dış kesimi, dördüncüsü ise ortada kengerli, yanlarda ve ortada kabartma şeklinde polmetli ve aralarında (C) ve (S) kıvrımlı bezemeler vardır. Cephelerin köşeleri kompozit başlıklı, yuvarlak gömme sütunlarla, birinci kat seviyesinden itibaren yuvarlatılmıştır.

İkinci katta yapının diğer cephelerindeki pencere düzenlemesi birinci katın bir tekrarıdır. Yalnız girişin üzerine rastlayan pencere yuvarlak kemerli birleşik ikiz pencere şeklindedir. Bu pencereleri birbirinden bodur bir sütun ayırır. Arka cephenin ikinci katında, girişin üstündeki ikiz pencere hizasında kare şeklinde ufak bir pencere vardır. Bu kat pencereleri alt katta olduğu gibi düzenlenmiştir. Fakat üzerleri düz lento'ludur. Lento üzerinde ise çıkıntılı dış şeklinde bir düzenleme söz konusudur.

Zemin katta, merdivenin iki tarafında kare şeklinde iki tarafında kare şeklinde ikişer pencere ile beraber birer adet düz lentolu kapılar vardır.

Kapı postamentlerinin ortalarında birer adet kabartma bitkisel bezeme bulunmaktadır.

Pencere postamentlerinin altlarında, uçları kıvrık yine kabartma palmetlidir. Çıkıntı oluşturan kısımlardaki pencerelerin altları ise (S) şeklinde konsolludur. Bu konsollar pencere açıklığındaki dört sütunların altlarına gelecek şekildedir.

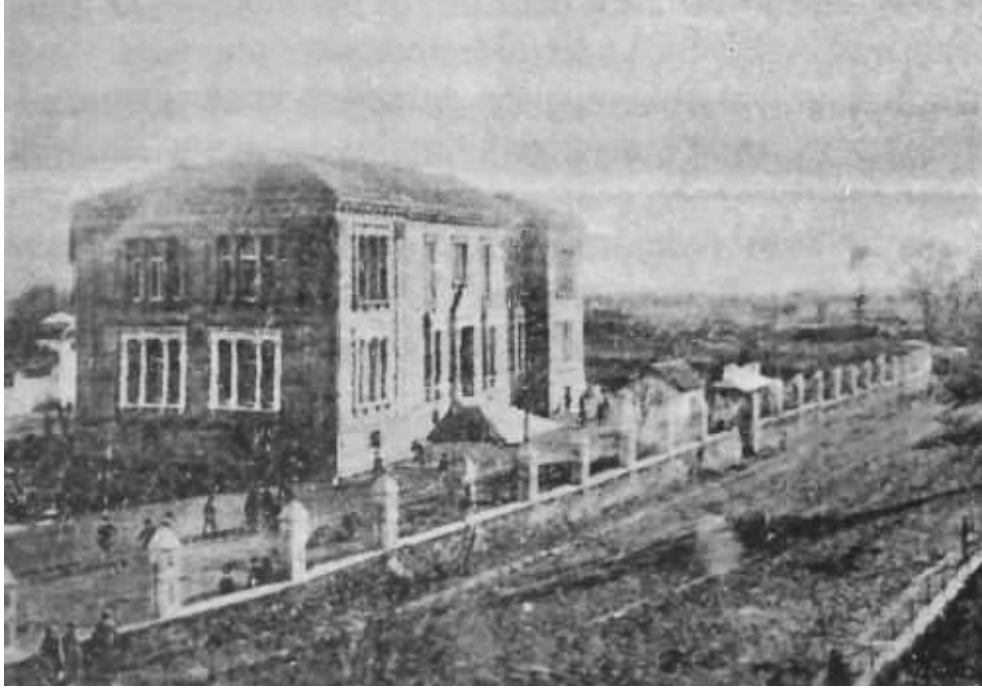
Yapının üst örtüsü Marsilya kiremitlidir. Üst örtüyü taşıyan dar ve dış kesimli bir saçak vardır. Saçağın da altında sıkça yerleştirilmiş taş konsollar bulunmaktadır.

Ana cepheden dışa doğru çıkıntı yapan dar cephelerde zeminde iki adet kare pencere açıklığı bulunmaktadır. Birinci katta iki grup halinde ve üçer pencereye sahip bu pencerelerde asıl cephedekiler gibi düzenlenmiştir.

Yapı oldukça geniş bir alana yerleşmiştir. Bu ana yapıyı çevreleyen kuzey- doğu

ve güney- batı doğrultusunda uzanan bir bahçe çevreler. Bu bahçe, muntazam bir duvar ve duvarında üzerinde demir şebekelerle teşkilatlandırılmıştır. Bugün bu duvar ve şebekeler ön kısmından geçen yolun genişletilmesi amacı ile yıkılarak bir miktar içeri alınmıştır. Yine bu yapının güney- batı köşesinde bir çeşme vardır. Fakat yine bu duvarlarla birlikte çeşmede yıkılmıştır.

İç mekanlar fazla bir özellik taşımaz, bir okul ihtiyacına cevap verecek şekilde düzenlenmiştir. Oldukça geniş ve yüksek derslikler ve idari amaçlı kullanılan odalar vardır. Bugün bu binanın ihtiyaca cevap vermemesi nedeni ile iki tane betonarme bina ilave edilmiştir.

BERGAMA HÜKÜMET KONAĞI

Bergama'da Zafer Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi 3 Numaralı yapıdır Bugün hala hükümet konağı olarak kullanılıyor. Yapıda Kaymakamlık, Cumhuriyet Savcılığı Mahkeme Salonu. Kadastro'nun bulunduğu çok yönlü kullanımı olan resmi mevkilere ait bir konuttur.

Bergama Müzesindeki Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envatterindeki bilgilere göre: Yapı Kaymakam Kemal Bey tarafından XIX. yüzyıl sonunda Osmanlı mimarlığı geleneğinde yapılmıştır.

Bugün dış yapı, iç yapı, üst yapı ve süsleme lemanları bakımından oldukça iyi durumdadır.

Bugün yapının sahibi Hazine (Milli Emlak) dır. Sağlam ve kullanılabilir durumdaki yapının onarımından da Hazine sorumludur. Orjinal kullanımı da Kaymakamlık binasıdır

Yapının inşa malzemesi zemin kat duvarlarında moloz taş olup, dışı muntazam ve kesme taş kaplamalıdır. Yapının diğer kısımları ise dolgu duvar tekniğinde inşa edilmiş durumdadır. İç kısımları ise tamamen ahşap konstrüksüyondur.

Yapının cephesi doğuya bakmaktadır. Giriş tam ortadadır. Oldukça geniş ve derin bir niş şeklindedir. Bu niş hem yapının içine hem de dışına yuvarlak birer kemerle açılır Üst örtüsü düz tavana yakın aynalı tonoz şeklindedir. Yapının asıl girişi, içteki kemer açıklığında çift kanatlı ahşap kapıdır.Bu derin nişin koruması altındaki mermer merdivenle çıkış sağlanır. Mermer merdivenin iki yanında yine mermerden şekiller oluşturulmuştur. Bu mekana sağda ve solda oldukça büyük, dikdörtgen şekilli birer pencere açılır.

Yapı zemin kat hariç iki katlı bir binadır. Bu iki kat birbirinden bir silme ile ayrılır

Zemin katta, girişin sağında ve solunda üçer adet kareye yakın şekilli pencere açıklığı mevcuttur. Birinci katta yine girişin iki yanında dikdörtgen şekilli üçer tane

pencere yer almaktadır. Üst katta aynı pencerelere sahiptir. Yalnız girişin kemerine birleşik durumda, üzerleri yuvarlak kemerli iki adet pencere daha mevcuttur Bu kemerler içindeki pencerelerde dikdörtgen açıklıklar şeklindedir. İkinci katta sağ ve solda ortadaki pencerelerin önünde birer adet demir konstrüksüyonlu küçük balkon mevcuttur

Batı cephesi de pencere bakımından aynı sisteme sahip bulunmaktadır Güney ve kuzey cepheleri ise birinci ve ikinci katlarda beşer adet pencerelere sahiptir

Yapının içinde bir koridora açılan çeşitli büyüklükte simetrik odalar mevcuttur İkinci kata ahşap bir merdivenle çıkış sağlanır. Her kattada çeşitli bölümler kapatılarak küçük mekanlar elde edilmiştir.

Çatı piramidal olup, Marsilya kiremidi ile örtülüdür. Çatının tam ortasında kare planlı bir saat kulesi vardır. Bu unsurun dört yönünde birer tane saat mevcuttur

Yapıda süsleme; giriş eyvanının tonozunda, girişten sonraki koridorun orta kesiminin üstünde, üst katta yine koridorda iki ahşap sütun üzerindeki tavanda göbek ve değişik süs unsurları vardır. Giriş eyvanı üzerindeki süslemeler alçıdan yuvarlak bir çelenk oluşturacak, girland ve bitkisel desenlerin dönüşümlü olarak kullanılması ile oluşturulmuştur.

Yapının kesin tarihini belirten bir bilgi yoktur. Giriş kemerinin üzerinde iki pano üzerinde kitabe vardır. Fakat harflerinin %80'i tahrip olduğu için okunamamıştır

Yapı cephesine uzaktan bakıldığında büyük bir uyum söz konusudur Çatı üzerinde girişin tam üzerine denk gelecek şekilde bir alınlık yerleştirilmiştir

Yapı cephesinde katları birbirinden ayıran yatay profilli silmelere benzer silmeler pencere üstlerinde ve saçak kısmında da kullanılmıştır. Yine yapının tam köşelerinde ve girişin iki yanındaki dikine bölünmelerle yapıda bir uyum ve denge sağlanmıştır.

İnsanların dış dünyalarının sonsuzluktan da büyük olduğunu düşünürüm sık sık. Ne zaman düş kursam içimi erinç ve rahatlık kaplar İmgeler, beni çocukça bir heyecanla yakalıyor; zamanı, mekanı avucunun içine koyuyor, haydi bakalım özgürlüğün tadını çıkar dercesine dün ve yarın denizin ta ortasına bırakıyor.

Bergamalıların düş gezintileri çok mudur nedir? Geçen yıl Bergama'da çekilen filmin adı da "Düş Gezginlerindi. Böyle bir gezintimde 1950'li yılların bağlarına uzandım. Bakırçay ile Araplı Ovası, Şeytan Kırı ve Harman Yeri arasında kalan bölge ilkçağdan beri Bergama'nın bağlarıdır. O dönemlerde Mısır'da, Suriye'de, Mora'da, Britanya'da, Misya'da... Bergama bağlarının üzümleriyle yapılan şaraplar sofraların süsüymüş. Bergama'da Diyonizos onuruna, Eylül ayı sonlarında bağ bozumu şenlikleri düzenlenirmiş. Zamanla bağ alanları daralmca. bağlar ekonomik boyutlarını daraltarak, ekonomik-sosyal boyutlarını genişletmişler Yerli Kristof Kolomb'lar henüz denizi keşfedemediklerinden, çocukluğumun bağları ticari amaçla değil, yazlık olarak kullanılıyordu. Şamil Kutlu gibi rintlere hala Diyonizos geleneğini sürdürmekteydiler; ama çoğunluk üzümlü yemekle yetiniyordu.

Mart ayının yarı soğuk, yarı sıcak günlerinde, evde hazırlanan nevalimizi bir sepete koyup, sabahın erken saatlerinde, tek araba ile bağlara giderdik. Kızıllavunun "Bazalika" karşısına düşen Tabak Çıkmazındaki evimizden çıkarken; yarı mahmurluk yarı sevinç içinde arambaya binerdim. Babamla arabacı İsmail önde oturup ayaklarını arabanın oklarına dayarlar, ben de göztaşı "Bakırsulfat" çuvalıyla beraber arabanın içinde oturdum. Arnavut kaldırımı yolun Bodrum üstüne gelince, yokuşta atlar kaymasındıye arabacının manevralarını dikkatle izlerdim. Üçkemer Köprüsünü geçince Salhaneye gelir; az ileride, sağda Seyit Çeviker'in: solda Hasan Dudu'nun bahçelerine gelirdik. O dönemlerde Soma asfaltı ve Tekstil Fabrikası olmadığından, önümüzde Şeytan Kırı uzanırdı. At arabalarının izlerinden oluşan bir yığın yoldan beğenmediğini, seç secebildiğini. Adından da anlaşılacağı gibi çorak bir arazi olan Şeytan Kırı'nın sağında Kumluca Bağlan, solundaysa Musevi Maşatlığı "Mezarlık" vardı. Şeytan Kırının tam ortasında giden arabamız, Hasan Dudunun bahçesinden 1-1,5 km. sonra Değirmen Yolu'na ulaşılıyordu. Bağların en geniş caddesi olan bu yolun sağında Beyler, Cihan-yandı, Büyük Sıçan, Küçük Sıçan, Müftü Kınıklı. Fatih, Traf, Cennet Ayağı sokakları; solundaysa Karabilezik ve Çatalcınar sokakları bulunur.

Değirmen Yolu'nun başlangıcından 500- 600 metre sonra, sol tarafta ulu bir çınar bulunur. Bu çınarın gövdesinin yıldırım yaktığından halk bu yöreye Çatalcınar adını uygun görmüştür. Buradaki bağımıza geldiğimizde, Pire Mehmet ve yardımcısının bağımızı bellemeye başladığını görürdük. Benim aklım, bağın tımarından çok, hendek üzerine ekilmiş badem ağaçlarında olurdu. Avucuma doldurduğum tuz ile doğru çağla toplamaya koşardım. Ardından ayıt ağaçlarından sapanka (sapan) yapımına uygun, çatallı dallar kesip uçlarını birbirine bağlayarak, kule "Bağ evi"nin içindeki merdiven altı dolabına saklardım. Mayıs sonunda, okullar kapanıpta bağa göçünce; kurumuş ve "Y" şeklini almış bu dalların uçlarını kesip, kabuklarını soyarak, şambreden kestiğim lastiklerini ve meşinini bağlayınca silahım hazır olurdu.

Mayıs başında badanası çekilen bağa göçünce, önce kule temizlenir, bahçe yıkanır süpürülürdü. Yelkenin (rüzgar gücünden yararlanıp, su çekmek için kullanılan pervaneli düzenek) çürüyen tahtaları ve yırtılan bezleri değiştirilirdi. Yelkenin ve bahçenin içindeki tulumların gönleri ve salmastraları değiştirilir, çok su ve az güneş seven naneler tulumbanın önüne ekilirdi. Nisan ayında ekilen domateslerin, biberlerin, patlıcanların karıkları düzeltilir. badanayla boyanmış saksılar avlunun uygun yerlerine yerleştirilirdi. Akşamüzeri, hava kararmaya başlayınca fener yakılır; gömleği (lüksün kese biçimindeki amyanlı, yanan bez kısmı) değiştirilir, gazı konur, ispiro dökülerek yakılır. Pompasıyla hava basılıp, özel iğnesi ile tıkanan memesi (gazın geldiği borudaki küçük delik) açılınca ortalık gündüz gibi olurdu. İlk gecemizde çok yorgun olduğumuzdan, yemekten hemen sonra yatarlık.

Haziran ayında herkes bağına göçmüş olurdu. Üzümlerin tezcelerinin (erken olgunlaşan, küçük taneli üzüm türü) seftalilerin, kayısıların, vişnelerin, elmaların,

karadutların, karpuzların sofralarda görüldüğü aydı Haziran. Kendi ürettiğimiz sebze ve meyvelerin tadı; hala damağımdadır.

Haziran ortalarında Örfene başlardı.Bu sözcüğün "Arifane" denilen ve Anadolu'nun birçok yöresinde yapılan imece yemekten mi, yoksa örf sözcüğünden mi geldiğini bilmiyorum. Bazı bağlarımızda da "Atma" sözcüğü "Örfene" ile eş anlamlı kullanılmaktaydı.

Bağların her sokağı kendi arasında anlaşır, Cumartesi akşamları ya o semtin meydanında, ya da içlerinden birinin bağının bahçesinde toplanıp akşam yemeği yerlerdi. Örfenenin bir iki yemeği varsıllarca üstlenilir, diğerleri kağıtlara yazılıp şapkanın içine konurdu. Çektiğiniz kağıtta hangi yemeğin adı yazılıysa örfeneye o yemeği götürürdünüz. Bazı semtlerde ise kuraya başvurmada, her eve en iyi yaptığı yemek önerilirdi. Örneğin, işkembe çorbasını Emin Başsezgin, güveci Veli Özçolak, kuzu dolmasını Milyoner Fuat, büryanı Mustafa Yasa, elbasan tavasını Süleyman Çelebi, bacanağı Osman Efendi, çığırtmayı semerci Yusuf, su böreğini Osman Güllü, karnıyarığı Kör Hafız, köfteyi Nariicalı Kemal, zeytinyağılı biber dolmasını Ahmet Önder, saç ekmeğini Çakırağaların Hüseyin, taze cevizli patlıcan salatasını Avukat Galip Bey'e hazırlatırlardı. Karpuzlarda Poz Kemal'eaitti. Herkes kendi tabağını, bardağını ve Hancı Ali Çavuş da ayrıca nargileleri getirirdi. Bazı semtlerde yalnız erkeklerin katıldığı Örfene bizde kadın erkek herkese açıktı. Bağlarda çok yetişen süpürge otlarıyla, toprak zemin ıslatılarak süpürölür ve tertemiz, beton gibi sert oturma alanı oluşturulurdu. Yanayana oluşturulan böyle iki meydandan, daha ortalıkta olanında erkekler, bir bağın kapısına yakın olanında (servis kolaylığı nedeniyle) kadınlar oturudu. Çocuklarsa anneleriyle veya onların yakınındaki çocuk sofrasında oturulardı. Yemeğin ortalarında babaların yanına gider ve ardından birer ikişer bağların içinde kaybolup büyüklerin seslerini duyabilecekleri ; ama görünmeyecekleri bir alanda toplanırlardı.

Çocuklar ve onların sonsuzluktan da büyük düşleri bu alanın en önemli konuklarıydı artık.

VAKIFTAN HABERLER

*Nihat ÖZÇOBAN

Merhaba Sevgili Okurlar;

Yönetmelik gereği her yıl bir üye kaydediyoruz. Bu yılda Sn. Diş Tabibi Mehmet Kutlu üye olarak kabul edildi. Değerli bir ağabeyimiz, arkadaşımızdır. Kendisinin Berksav üyeleri arasında bulunmasından mutluluk duyuyoruz.

Ramazan ayı 1994 yerel seçimlerinden önce gelmesinden dolayı Belediye Başkan adaylarına İskender Otelde bir iftar yemeği verdik. Onbir Başkan adayı bize Bergamadaki kültür ve sanat hareketleri hakkındaki gelişmeleri kendi yorumlarıyla diie getirdiler. Bize, gelecek dönemlerde yardımcı olabileceklerini söylediler. Vakıf binamızın bulunduğu alanın bir kültür merkezi haline dönüşmesini istiyorduk. Bu dileğimizi kendilerine ilettik.

Yine bu yıl başarılı öğrencilere "BERKSAV HASAN ERGÜL" ödülleri olan "Ata Liralar dağıtıldı.

Öğrenci kardeşlerimize başarılar...

Karşılıksız burslarımız devam ediyor. Dilerim ki burs alan öğrencilerimiz ilerde bugünleri unutmazlar, en azından bir öğrencinin okumasına katkıda bulunurlar.

Bu yıl 2 Klarnet ve 1 Davut ile Bergama Kozak, Zeytindağ ve Yuntdag yörelerinin zeybek oyunları kasete çekildi. Ayrıca Bergama Halk Türkülerimizin bir kısmı da kaybedilerek saklamaya alındı. Bu kayıtlar ileride kaynakça olarak kullanılacaktır.

Kitaplığımızın kitap sayısı her geçen gün artmaktadır. Kitap bağışlarınızı bekliyoruz. Yararlanmak isteyenler için Vakıf Kitaplığı her zaman açıktır.

14 Eylül Bergama'nın kurtuluşu olup aynı zamanda Vakfımızın kuruluş günüdür. Oğün ve devam eden günlerde "Anadolu Bergama" adı altında Halk Eğitim Merkezinde fotoğraf sergisi açılmıştır. Bu sergiyi Herki yıllara taşımak istiyoruz. Tabi ki yeni fotoğrafların katılımlarıyla.

Aynı günün gecesi yemek verildi. Yemekte Bergama Zeybeği seyredip, Bergama Türküleri dinlendi, Bergama'ya ve Bergama insanına hizmeti geçmiş kişilere plaket verildi. Bergama Türküleri dalında Sn. Haiil Yazıcı'ya, Bergama Folkloru dalında Sn. Vehbi Yazıcıoğlu'na ve Feyzullah Çakı'ya, Bergama Kültürünü araştırma dalında Sn. Eyüp Eriş'e, Tiyatro dalında yaptığı çalışmalarıyla Ali İhsan Güngül'e plaketleri verildi. Kendilerini bir kez daha kutluyoruz.

Mustafa Rahmi Balaban'ın hayatı eserleri, mektupları ve düşüncelerini içeren, Sn. Semiha - Mustafa Şahin'in incelemelerine basım için kara verildi, çalışmaları yapıldı ve basıldı.

Berksav'ın aylık sohbet toplantılarının birine Öncü Gıda Genel Md. Dr. İrfan Demiryol davet edildi. Kendisi "Bakırçay'da Tarım ve Sanayi İlişkileri" konusu konuşmayı yaptı.

5-11 Aralık biliyorsunuz Vakıf haftasıdır. Bu hafta dolayısıyla Vakıf binamızda Ressam Sn. Gülsüm Moral'in resim sergisi izlendi.

Hafta dolayısıyla Bergama Pansiyonda yapılan gecede Sn. Mahmut Bilki ile gurubunun Turk Sanat Müziği dinletisini zevkle dinledik.

94 yılını bitirdik. Bergama ve Bergamalılar için kültürün ve sanatın daha yoğun yaşandığı bir "Yeni Yıl" diliyoruz. Herşey gönlünüzce olsun; Barış, sağlık ve yeşil bir dünya dileği ile... Saygılarımla.

*Eczacı

